

SÁTORALJAÚJHELY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

Tisztelt Sátoraljaújhelyiek!

Tisztelt Érdeklődők és Építkezők!

Közvetlen környezetünk, mindennapjaink kereteit jelentős részben elődeinknek köszönhetjük. Választásuk a Kárpát-medence egyik legszebb, legsajátosabb földrajzi helyére a Sátor-hegyek vonulatára esett. E nagyszerű természeti, táji adottságú környezet rendkívül gazdag életfeltételeket jelentett és jelent ma is az itt élőknek. Elődeink választották meg és alakították a településformát, s ezzel az ide kötődő élet legmeghatározóbb helyszíneit, jelentőségüknek megfelelő rangot adva a város közintézményeinek, közlekedési, kereskedelmi, ipari, mezőgazdasági létesítményeinek és lakóházainak.

Az örökség nem csak a történelmi korokkal kapcsolatos, nem csak a műemlékekre vonatkozik, számunkra a modern, és irányzatai is ide tartoznak, és az örökség része mindaz, ami a közelmúltban készült.

Örökségünk itt van körülöttünk, csak fel kell emelnünk tekintetünket. Ahhoz azonban, hogy gazdái legyünk birtokba kell kerülnünk, adóznunk kell érte, képletesen és valóságban egyaránt. Az örökséggel járó terhekkel akkor kerülünk tisztába, ha számba vesszük, mivel rendelkezünk, s mi tennivalónk van velük.

A település mindenkori gazdáinak feladata segítséget, támogatást adni a meglévő értékek megőrzéséhez, élhető kereteket teremteni a történelmileg kialakult terekhez illeszkedve, a jövőt biztosító új értékeket létrehozva. Mindehhez anyagi forrásokra, közösségi együttműködésre és felkészült építetőkre, igényes munkára képes szakemberekre van szükség. Szakemberekre, akik értenek a hagyományos feladatokhoz, és értenek a ma nyelvén, kezelik a ma eszközeit.

A Települési Arculati Kézikönyv segítséget, támpontot kíván adni a település bemutatásával, az értékek megismertetésével, az épített környezet szépségeire történő rávilágítással mindazoknak, akik érdeklődnek Sátoraljaújhely iránt, akik városunkban építkezni, felújítani szándékoznak. Útmutatást ad, hogy olyan házat lehessen építeni, felújítani, mely a település képéhez illeszkedik, azt további értékekkel növeli.

Az arculati kézikönyvben lévő ajánlások célja az értékek megismertetése, az illeszkedés lehetőségeinek feltárása, nem a tervezési szabadság korlátozása. E kézikönyv nem lezárt, nem befejezett kötet, tartalma évente alakul, bővül a város élhetősége, vonzereje és megtartó képessége érdekében.

Szamosvölgyi Péter
polgármester

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	4
2. Sátoraljaújhely bemutatása	6
3. Örökségünk	30
<i>a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek</i>	
4. Településképi szempontból meghatározó és egyéb területek Sátoraljaújhelyen	82
<i>eltérő karakterű területek lehatárolása, a településképi, arculati jellemzők és a településkarakter bemutatásával</i>	
4.1. Városközponti településrész polgárvárosi karakterrel	85
4.2. Kisvárosias, telepszerű lakóterületi településrészek	87
4.3. Polgárvárosias kertvárosi lakóterületi településrészek	88
4.4. Egyéb kertvárosi lakóterületi településrészek	89
4.5. Kertvárosias, falusias lakóterületi településrészek (Károlyfalva, Rudabányácska, Széphalom)	91
4.6. Idegenforgalmi, sport és rekreációs területek	98
4.7. Zártkerti, és egyéb kertes területek	102
4.8. Szőlészeti-borászati pinceterületek	103
4.9. Ipari, gazdasági, szolgáltató területek	106
4.10. Beépítésre nem szánt területek beékelődő egyéb területekkel	107
5. Ajánlások - építészeti útmutató	110
<i>a településképi minőségi formálásra vonatkozó ajánlások településrészenként:</i>	
Telepítés; Terepalakítás; Magasság; Tetőhajlásszög; Tetőforma; Színek; Kerítések; Erkélyek, tornácok; Ajtók, ablakok; Homlokzatképzés, anyaghasználat; Részletek; Kertek	
<i>közterületek településképi útmutatója:</i>	
Utcák; Közterek, közparkok, közkertek	
6. Jó példák – épületek, építészeti részletek	182
<i>épületek, építészeti részletek (ajtók, ablakok, tornácok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés), kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása</i>	
7. Jó példák – sajátos építményfajták	193
<i>sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések</i>	

BEVEZETÉS

„Az életnek értelmet csak a szolgálat adhat, mellyel az emberek ügye felé fordulunk.”

Márai Sándor

Márai Sándor nemes gondolatai valószínűleg az élet számos területén értelmezhetők és jelen esetben is megállják a helyüket. A néhány éve meghirdetett új Nemzeti Építészeti Politika megalkotói számos ponton tűztek ki új célokat, várhatóan egész életünket befolyásoló feladatokat, melyek egyike a minden magyar településen elkészítendő Településképi Arculati Kézikönyv.

A tényleges munkában számos szakember mellett a helyi önkormányzat vezetői, a lakosság, a civil és gazdasági, gazdálkodó szervezetek képviselői is részt vettek.

Ahhoz, hogy ez a nagy formátumú, közös gondolkodás elvezessen a remélt eredményhez, a helyi viszonyokat értő, azok megismerésében és a helyiek véleményén, gondolkodásmódján, tervein, jövőképén alapuló, hasznosítható és hasznosuló végeredményig, több hónapos együtt végzett munkára volt szükség. Számba kellett venni a település meglévő régi és új értékeit, át kellett beszélni szűk körben, vagy népesebb fórumokon a tapasztalatokat, a jelen és a jövő céljait. Mindebből merítve, sokrétű támogatás, külső, szakmai vélemény és az anyag folyamatos fejlesztése mellett jöhetett létre az a minden jövődöbéli felújítást, átalakítást, új építést tervezőnek szánt Településképi Arculati Kézikönyv (rövidítve: TAK), mely nélkül a következő években már el sem képzelhető építési szándék megvalósítása.

Kazinczy Ferenc utca

Római katolikus templom

A TAK a „hely szellemének” megismerésén, az itt érvényes kontextusok vizsgálatán alapul és készítői a lakhatási és munkakörülmények biztosítása mellett az élhetőségnek, a változó energetikai, éghajlati változási követelményeknek való minél magasabb szintű megfelelést is szem előtt tartották. Előbbiekén túl általános kulcsszónak tekintendő az illeszkedés, ami esetenként „arányosan” értelmezhető és a településszerkezet, az általános utcaképi megjelenés, a részletek vonatkozásában egyaránt elvárható, ugyanakkor nem kíván gátja lenni a kortárs építészet jelenlétének, megvalósulásának.

A megszületett gondolatok természetesen nem örök érvényűek, azok az idő múlásával folyamatos odafigyelésre, felülvizsgálatra szorulnak, amit akár évente célszerű megtenni.

Ezen az úton juthatunk el a múltból táplálkozó, a jelenben gondolkodó és a jövőt is megalapozó tudatosságig, melynek a jelen kézikönyv hasznos segítője kíván lenni. Mindezt az épület és környezete, az utcakép, az utcák, terek, az erdészeti, mezőgazdasági, természetvédelmi területek számbavételével.

A jelen bevezető immár a teljes kézikönyv megszületését és a bevezető gondolatban említett szolgálat, az emberek ügye felé fordulásunk eredményét igazolja és nyugtázza. Forgassák a jelen és a jövő Építői a Településképi Arculati Kézikönyvet, a TAK-ot haszonnal és megelégedéssel!

SÁTORALJAÚJHELY BEMUTATÁSA

Sátoraljaújhely város Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a megyeszékhelytől, Miskolctól 82 km-re található, a Sátoraljaújhelyi járás és kistérség székhelye. Nevét a közeli Sátor-hegyről kapta, eredetileg Sátorhalmának (Saturhalm) hívták. A várost keletről a Ronyva-patak, nyugatról a Sátorhegy-csoport, délkelet-dél felől Felsőberecki, Alsóberecki, Vajdácska, délnyugat felől Sárospatak, északról Alsóregmec határolja. Sátoraljaújhely közvetlenül a szlovák határnál fekszik, két határátkelőhelye van.

A történelmi település kapcsolódó településrészei: Károlyfalva (1985), Rudabányácska (1981), Széphalom (1981). A 7344 hektár kiterjedésű Sátoraljaújhely teljes népessége 14 253 fő (2018. jan. 1.). A település lakosságának 93%-a magyar, 6%-a cigány és 1%-a szlovák nemzetiségűnek vallja magát. Kisebb német közösség él a városhoz tartozó Károlyfalva településrészen.

Sátoraljaújhely a történelmi Zemplén vármegye egykori székhelye, kereskedőváros az északkeleti határ mentén, ma kiemelkedő jelentőségű idegenforgalmi vonzereje, kedvező adottságú lakóterületei és jó vállalkozási lehetőségei révén, a Zempléni hegység és Hegyalja legnépesebb tájegységi központja, a Bodroghöz, a Hegyköz és a Hegyalja kapuja, a Sátoraljaújhelyi járás és kistérség székhelye. Kapcsolatrendszere kiterjed a járására és a határon túli környékbeli településekre.

Sátoraljaújhely részben a vasút, részben a 37. számú főút révén szervesen bekapcsolódik az ország vérkeringésébe és jelentős tranzitforgalmat bonyolít le a délkelet szlovákiai területek irányába. Jelenleg személy-, és tehergépjárművel Sátoraljaújhelyt a 37. sz. főúton lehet megközelíteni. A várost teljes egészében átszelő 37-es főútnak a városon belül 2008-tól tehermentesítő szakasza is van. A város vasútállomással rendelkezik, a vonatok Szerencsen át Budapestre közlekednek.

Légifelvétel az Arany János utca tengelyében

A 37-es út déli bevezető szakasza

A város fekvése, történelme

A Zempléni-hegység és Hegyalja legnépesebb városa a Ronyva-patak partján alakult ki. Neve: Sátoraljaújhely, mint többszöri összetétel a település fekvését és történelmi létrejöttét, szerepét sűríti egy szóba. A város nyugati határában emelkedő hegyek formája adta a helynév első elemét, a második a helyhez való viszonyát, viszonyítását szolgálja, a harmadik és a negyedik tag az újratelepülés emlékét őrzi.

Feltételezhető, hogy már az őskorban laktak itt emberek, mert a természeti kincsekben gazdag környezet, a dús erdők vadállománya, a vizek számtalan halfaja vonzóvá tette ezt a vidéket. A legelők kedveztek az állattartásnak, majd az irtások helyén megindulhatott a földművelés.

Már Kr. u. 180-ban Marcus Aurelius légiói is jártak e vidéken, amelyet a talált arany-pénzek is bizonyítanak. Anonymus szerint a honfoglalás korában is lakott terület volt "Satur eleu" néven. A honfoglalók közül a kazár törzsek kapták meg, majd Árpád vezér Ketelnek adományozta, kb. 150 évig volt az övé és utódaié.

Állítólag két vár állt itt: az egyik a Sátor-hegyen, a másik a Vár-hegyen. A 12. században épült vár valószínűleg favár volt még, amely védelemmel látta el a környék lakosságát. Ebben az időben kezdett kialakulni a szőlő - és bortermelés is, ami évszázadokra meghatározta a város gazdaságát.

Könyves Kálmán királyunk 1110-ben gróf Ratholdnak adta a várost. II. Endre király 1221-ben, egyik okiratában a pálosok klostromának alapítását említi meg. 1241-ben a tatárok mindent feldúltak. A környező hegyekbe menekülő lakosság a pusztítás után új helyen kezdte meg az újjáépítést (a mai város területén). Innen kapta a város az "új hely" nevet (nova villa). 1256-ban IV. Béla király egyik okiratában megemlíti nova villát, elrendelve a pálosok klostromának újjáépítését. 1261-ben V. István király városi rangra emelte a települést. 1351-ben Nagy Lajos király adományaként Koriatovics Tódor hercege lett a város a várral együtt, aki ruténeket telepített le. 1429-ben Zsigmond király Pálóczy György esztergomi érseket és testvéreit tette meg a vidék uraivá, akik egészen 1526-ig voltak tulajdonosai. 1482-ben építtette Pálóczy Imre a plébániatemplomot, ami leégett és 1770-ben Trautsohn János Vilmos herceg kezdte meg újjáépíttetését, de halála miatt a kincstár fejezte be. 1534-ben már Perényi Péteré volt a vár, aki kassai építőmunkásokkal erősíttette meg, de 1558-ban Telekessy Imre leromboltatta. 1566-ban a törökök pedig felújították a várost.

A magyarországi protestantizmus terjedése Újhelyt is hamar elérte. Luther Márton tanait Siklósi Mihály kezdte hirdetni, akit Szilvássy Mihály, Batizi András, Dévai Máttyás követett. 1608-tól lett Lórántffy-birtok, majd 1616-tól I. Rákóczi György, aki feleségül vette Lórántffy Zsuzsánnát. 1660-ban örökölte Báthory Zsófia és II. Rákóczi Ferenc. Innen indult 1697-ben az ún. hegyaljai felkelés, ami előkészítette a Rákóczi-féle szabadságharcot. II. Rákóczi Ferenc szerette és fejlesztette a várost. Ekkor épült a Palotás utca testőrei számára, ezzel is bővítve Újhelyt. 1711 után Patak és Újhely mint elkobzott birtok Trautsohn osztrák hercegé lett, aki - mint fentebb említettük – a leégett plébániatemplomot újjáépíttette. Ez a templom katolikus, majd a reformáció terjedésekor evangélikus volt, végül 1714-től végleg visszakerült a katolikus egyházhoz.

A város fejlődését nagyban meghatározták a nemesi kúriák. Bennük találjuk meg azt a szellemi és gazdasági erőt, amely e vidéket és a várost felvirágoztatta. Néhány nevet és családot kell megemlítenünk: Gyarmati Bíró Miklós, Pálóczy Menyhért, Fáy Anna, Kazinczy Péter, a Lónyay-, a Bessenyei- és a Bornemissza-család. 1756-tól vármegyeszékhely. A barokk stílusú, emeletes vármegyeházának vastag falai között gyakran mondott beszédet Kossuth Lajos. 1789-ben épült gimnáziuma, ahol 1810-től 1816-ig tanult Kossuth is.

A város többször leégett, utoljára 1830-ban. Ezután épültek főutcáján az emeletes házak. 1864-ben megalakult a Sátoraljaújhelyi Takarékpénztár, 1869-ben a Kereskedelmi és Hitel-bank, 1872-ben a Polgári Takarékpénztár. A Kiegyezést közvetlenül követő gazdasági fellendülés nyomán, 1868-ban 294 kilométernyi új vasúti vonal kiépítését kezdték meg Zemplén Vármegyében, új pénzüzetek szerveződtek, fejlesztették az újhelyi kórházat, hírlap jelent meg. A vasút sok újhelyi családnak adott megélhetést, és általa a kereskedelem is jelentősen fellendült. A kibontakozó városépítés fokozatosan átformálta Újhely képét, a belváros romantikus és eklektikus építészeti arculata a Kiegyezés korában alakult ki. A vármegyeháza 1930-ban levéltárral és muzeális résszel bővült. A levéltár iratanyagát Kazinczy Ferenc rendezte, Kossuth Lajos önkéntes tűzoltóságot szervezett, és megalapította a Zemplén megyei Kaszinót. A városban 1894-től dohánygyár, téglagyár és MÁV gépjárató műhely működik. 1896-ban erőmű épült, mely nemcsak a várost, hanem környékét is árammal látta el. Sajnos az épület mára enyészetté vált. Az erőmű helyét öntöttvas díszkandeláber jelzi a Hársfa utca elején.

A századfordulón megépült a Szerencs-Sátoraljaújhely-Kassa vasútvonal, utána az Újhely-Csap vonal, amely kereskedelmi- és vasúti csomóponttá tette a várost. A Károlyi grófok kezdeményezésére 1924-ben megépült a város főutcáján áthaladó kisvasút, amelyet 1980-ban párthatározattal megszüntettek. Az I. világháború éveiben már 25000 lakosú volt a település és itt volt az ország legnagyobb borpiaca. Az I. világháborút lezáró Trianoni békediktátum természetesen visszavetette a város remélt további fejlődését. Bár megye- és járásszékhely maradt (1950-ig), azonban vonzáskörzete összezsugorodott, határvárossá vált, elvesztette vasúti gócpont szerepét, gazdasági élete visszaesett. A város keleti területe Csehszlovákiához került, az új határ a „hajózható” Ronyva-patak lett. A II. világháború kirobbanása az Újhelyben jelentős számban élő zsidóságot szinte teljesen megsemmisítette. A város ipara összeomlott, a jelentős munkanélküliség évekre visszavetette az urbanizációs folyamatokat. 1960 és 1970 között több üzem, szövetkezetet hoztak létre, így a város a térség legnagyobb foglalkoztatójává vált. Újrakezdte működését a Dohánygyár, az Elzett Művekben zárat és lakatosipari munkákat végeztek, míg a Herukon a megye egyik legnagyobb konfekciógyártó üze me volt.

A városi kiváltság 750. évfordulójára felgyorsultak az amúgy is lendületesen folyó fejlesztések: a hagyományos értékek kezelése és az új, megtartó erőt kereső elgondolások terén egyaránt. Így került sor a Vár-hegyen 2007-ben megkezdett feltárások egy jelentősebb szakaszára, közlekedési, ipari és idegenforgalmi nagyberuházások befejezésére, fontos szociális és egészségügyi ellátó rendszerek felújítási programjainak indítására is, a nagyrészt az évfordulóra megújult tereken, intézményekben.

Tokaj-Hegyalja Borvidék

Sátoraljaújhely város a Tokaj-Hegyaljai borvidék része, ami a világ első zárt borvidéke 1737 óta. A borvidék Magyarország északkeleti részén, a Zempléni-hegység déli, délkeleti lábainál található. Területe 88124 hektár. Az UNESCO Világörökség Bizottsága, mint kultúrtájat 2002-ben felvette a világörökségi listára Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj néven. A Tokaji borvidék 87 km hosszúságban és 3–4 km szélességben foglal helyet 5500 hektárnyi területen, három jellegzetes hegy, az abaújszántói és a sátoraljaújhelyi Sátor-hegy, valamint a tokaji Kopasz-hegy közötti háromszögben, 27 település határában.

A borvidék kontinentális éghajlatú. A legtöbb helyen vulkanikus alapkőzet (andezit, riolit, s ezek tufái), illetve az ezen kialakult nyiroktalaj található. Az ásványi anyagokban gazdag vulkáni kőzeten testes, erős savgerinccel bíró minerális jegyekkel rendelkező borok készíthetők. A löszösebb talajú részek (pl. Kopasz-hegy), az alacsonyabb savtartalom miatt, a lágyabb karakterű boroknak kedvez, ezen dülők alkalmasabbak illatosabb fajták termesztésére. Az aszúsodást, vagyis nemes rothadást előidéző *Botrytis cinerea* penészgomba nemcsak Tokaj-Hegyaljára jellemző, több más borvidéken megtalálható (Arad-hegyalja, Mór). Azonban a termőhely, a különleges mikroklíma, a környező folyók (Bodrog, Tisza) és a megfelelő szőlőfajta (furmint, hárslevelű, sárga muskotály, zéta, kövérszőlő, kabar) egymásra találásának eredményeképpen itt évről évre bekövetkezik az aszúsodás. A borvidék riolittufába vájt pincerendszerének jellegzetes sajátossága a pincék falát vastagon borító nemes pincepenész, a *Cladosporium cellare*, ami viszont (a *Botrytis cinerea*-val ellentétben) a világon csak itt, és a Rajnai borpincékben fordul elő. Ez a gomba a tokaji borok minőségének biztosításában fontos szerepet játszik, a tevékenysége révén alakul ki az aszúbor sajátos, friss kenyérre emlékeztető íze, illata, zamata, sötét aranyárga színe.

Településszerkezet

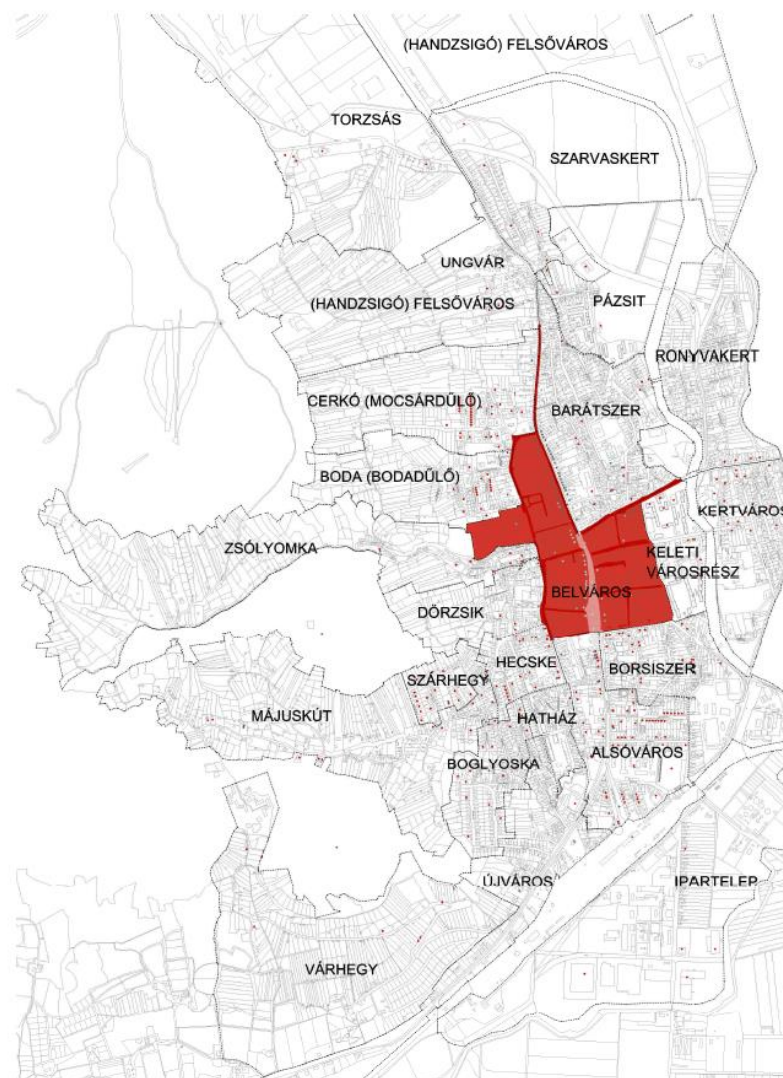
Sátoraljaújhely belterületének központi részén a történelmileg kialakult orsós térsor területén és környezetében elsősorban intézmények vannak, majd intézményi és lakóterületek, a település belterületének peremterületén pedig elsősorban lakófunkció található. A város iparterülete és ipari parkja a vasúterületen túl, jól lehatárolható, zárt területen helyezkedik el. A belterületi lakóterületek mellé, elsősorban a belterület déli részén ipari szolgáltató területek ékelődtek be. Településhatáraikat megtartva, közigazgatásilag a település belterületéhez tartoznak Széphalom, Rudabányácska és Károlyfalva településrészek.

Sátoraljaújhely szerkezetét meghatározzák a domborzati viszonyok. A környező hegyvonulat hegyoldalai, a hegyek lába enyhébb domborzatú területei, és a Ronyva mente sík területe a Ronyváig, mely egyúttal a határt is jelenti. Meghatározó tényezők a vonalas elemek: az utak és a vasút vonala. A település szerkezetének jellegzetességei a központ orsós térsorán túl, az egykori „szerek”: Barátság, Borsiszer, Hartai szer, Papszer, valamint a szerkezetileg is lehatárolódó városrész-egységek: belváros, Várhegy, Májuskút, Szárhegy, Hecske, Dörzszik, Zsolyomka, Bodadűlő, Cerkó-Mocsárdűlő, Handzsigó, Torzsás, Szarvaskert, Pázsit, Ronyvakert, Kertváros, Alsóváros, Hatház, Boglyoska, Újváros történelmileg kialakult szabálytalan vonalvezetésű utcái, teresedései.

Településszerkezetében elkülönül a vasúton túl lévő, Ipartelep városrész egyetlen beágyazódott lakóutcája és az ipari terület szabályos útvonalvezetése.

Sátoraljaújhely külterületének keleti része Szlovákiával határos. Egy szakaszon azonban a bel- és külterületi határ azonos. A központi belterülettől északra mezőgazdasági és ipari terület található. A külterület nyugati részén fekszik az idegenforgalmi szempontból kiemelkedő jelentőségű Zemplén Kalandpark, valamint azon túl az egybefüggő erdőterület. A délnyugati határrészen vegyes a területfelhasználás: a mezőgazdasági szántó és gyepek mellett kiskertek, a déli - délkeleti határrészen gyepek és erdőterületek, valamint a Ronyva-zugi véstározó található. A nyugati és délnyugati részen a belterület és külterület közé döntő többségében mezőgazdasági rendeltetésű zártkerti terület ékelődik be.

SÁTORALJAÚJHELY – BELVÁROS

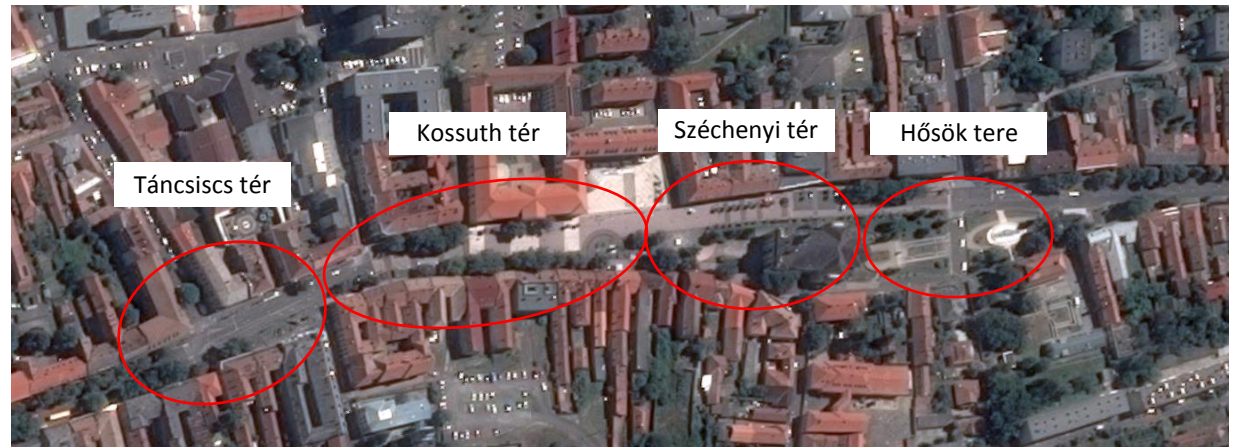

Településrészek használatban lévő történelmi megnevezései

A nagy múltú település központját tölcser formáló térsor - a Hősök tere - Széchenyi - Kossuth - Táncsics terek sora - alkotja. Az egykor igen jelentős átmenő forgalmat a térsor átalakításával egy időben elterelő utakra vezették, ezzel a központ teljes egészében megnyílt a gyalogos használatra. Ennek tudható, hogy rendre sétáló utcának nevezik, holott egybefonódó térsor alkotta főtérről van szó. Ez a sajátos, a felvidéki városokban fellelhető orsós, vagy tölcseres térszerkezet térbővületeivel jelentős településszerkezeti értéket képvisel. A térsor felújítása 2011-ben, Karádi Gábor tájépítész, Táj-Consult Bt. terve alapján, a város 750. évfordulójára készült el. A térsor, mindkét oldalán zártosuló beépítésű műemléki védettségű épületegyüttes áll.

A városközpont tölcser szerkezetű térsora

Kossuth tér háttérben a Városháza épületével

Székőkút a Hősök terén a Széchenyi téren álló római katolikus templommal

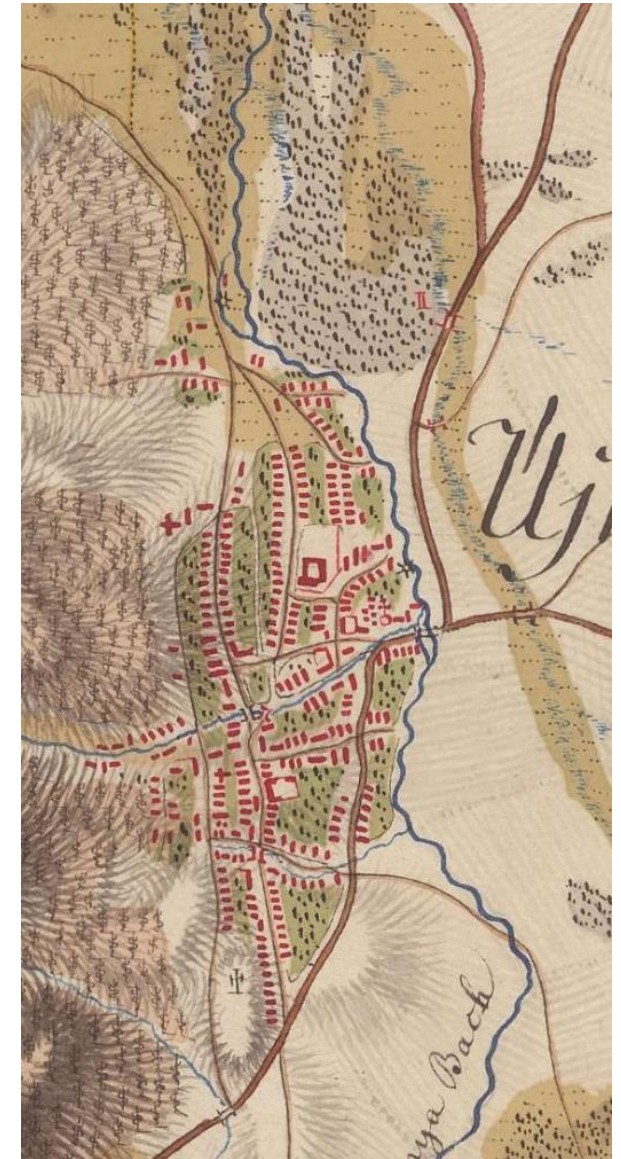
A település történeti kialakulása, a történeti településmag

Sátoraljaújhely település kialakulásában a természetföldrajzi és a közlekedés-földrajzi tényezők együttesen játszottak szerepet. Sátoraljaújhely a Ronyva völgyében, a Zempléni-hegység keleti lábánál helyezkedik el. A Hegyalja kapujának tartott település a Bodrogtörzs és a Hegyköz között teremt kapcsolatot. Az eltérő tájegységeket összekötő utak találkozási pontja alapvető jelentőségű volt Sátoraljaújhely kialakulásában. A mai várostól nyugatra emelkedő, jellegzetes, sátor alakú hegyek egyikének, a Sátor-hegynek, egykor Sátor-halom volt a neve. Lábánál alakult ki a Sátorelőnek, azaz a Sátor-halom elejének hívott település, amely a tatárjárás után új, védettebb helyen épült újjá Sátoraljaújhely néven.

1261-ben Sátoraljaújhely városi kiváltságot kapott V. Istvántól. A városi kiváltságlevél már említi a sátorhegyi királyi várat is, amit később hol Újhely várának, hol Patak várának említenek az oklevelek. A tatárjárás után a pálos rend települt meg itt, és a Barátság-erősségben építették fel kolostorukat. A település egyik középkori központja itt a kolostor körül jött létre. 1390-ben Zsigmond király mind Újhely várát, mind uradalmát eladományozta a Perényieknek. A Perényi-család Észak-Magyarország jelentős protestáns családja, így Újhely a reformáció helyi központja lett, ahol a Perényiek református iskolát is létrehoztak. A 16. század első felének harcaiban a romba dőlt Újhely vára az erős Patak mellett elvesztette jelentőségét. 1558-ban Telekessy Imre, császári hadvezér leromboltatta a várat, pusztulni hagyták, falainak nyoma is alig maradt meg. 1566-ban a törökök kirabolták és felgyújtották a várost. 1567-től kamarai birtok lett, majd a Rákócziak birtokolták.

Sátoraljaújhely településszerkezetének legkorábbi rétege a középkorra vezethető vissza. A város településszerkezetének alapvető vonásai a 15. században már kialakultak. 18. század végén készült első katonai felmérés térképlapján még jól tanulmányozható ez a középkori eredetű szerkezet, amely alapján halmazszerkezet rajzolódik ki. Fényes Elek országleírásában így emlékezik meg a várossal: „A város nem igen rendesen épült, s házai többnyire alacsonyok. Kitűnőbbek ezek közt a csinos izlésű megyeház, a rom. kath. gymnasium épületei, s némelly nemes udvarházak.”

A középkorban két központ mentén kezdődött meg a település szerveződése. A főutcán, a középkori település központjában kialakuló kis teresedésen megépült a római katolikus plébániatemplom. A középkori központ a jelenlegi Kossuth utca, Kossuth tér vonalán kezd kialakulni. A főutcáról keresztutcák ágaznak le egyrészt keleti irányba, amelyek a Ronyvára futnak le: Árpád utca, Dózsa György utca. A főutcáról nyugati irányba leágazó keresztutcák a környező hegyek felé teremtenek kapcsolatot: Tompa Mihály utca, Felsőszőlőmunka utca. A Kossuth utca folytatásában északi irányban kialakul a Kazinczy utca.

Első Katonai felmérés (1782-83)

Újhely másik középkori központja a pálos kolostor körül kezd kialakulni. A pálosok a tatárjárás után, a 13. század második felében jelennek meg a településen, ahol a Barátság utca építik fel templomukat a hozzákapcsolódó kolostorépülettel együtt. A kolostoregyüttes mind a mai napig Sátoraljaújhely legértékesebb műemlékegyüttese. A kolostor melletti kora gótikus templom már a 14. században állott. A kolostoregyüttes körül, attól nyugatra, a Kazinczy utcával párhuzamosan beépül a Deák utca, a kolostortól keletre a Móricz Zsigmond utca, északra pedig a Barátság utca. A település térszervező elemei között meg kell említeni az észak felé, Kassa irányába vezető kereskedelmi út vonalát, amely a fő közlekedési folyosót képezte, ennek vonalában megkezdődik a Vasvári Pál utca beépítése. A település korai beépítésének kelet felől a Ronyva és a Fehér-patak szab határt. A 18. század utolsó harmadában már áll Újhely valamennyi egyházi épülete. A római katolikus templom mellett megjelenik a református templom, valamint a görög katolikus templom is, sőt a pestis járvány emlékére emelt Szent Kereszt kápolnát is jelölik már a térképek.

A 17. század végére a szőlője révén Tokaj-Hegyalja lett Zemplén gazdaságilag legvirágzóbb része. A tokaji bor iránt a Szerémség török megszállása után lendült fel az érdeklődés, 1623-ból írásos feljegyzés maradt ránk a később érő furmint szőlő elterjedéséről, amely alkalmas az aszú készítésére. 1640-ben Szepesi Laczkó Máté Újhely Oremus dűlőjében szüretelt szőlőből készíti el az első aszúbort.

A borkereskedelem vonzotta a görög és zsidó kereskedőket, akik a hegyaljai mezővárosokban nagy számban telepedtek le. A 18. században görög és zsidó kereskedők telepedtek le a városban, akik fellendítették a kereskedelmet. Fényes Elek 1840-ben készített statisztikája szerint akkor már 1125 fő izraelita élt Újhelyen, amely a település 6200 fős összlakosságához viszonyítva nagyon jelentős szám.

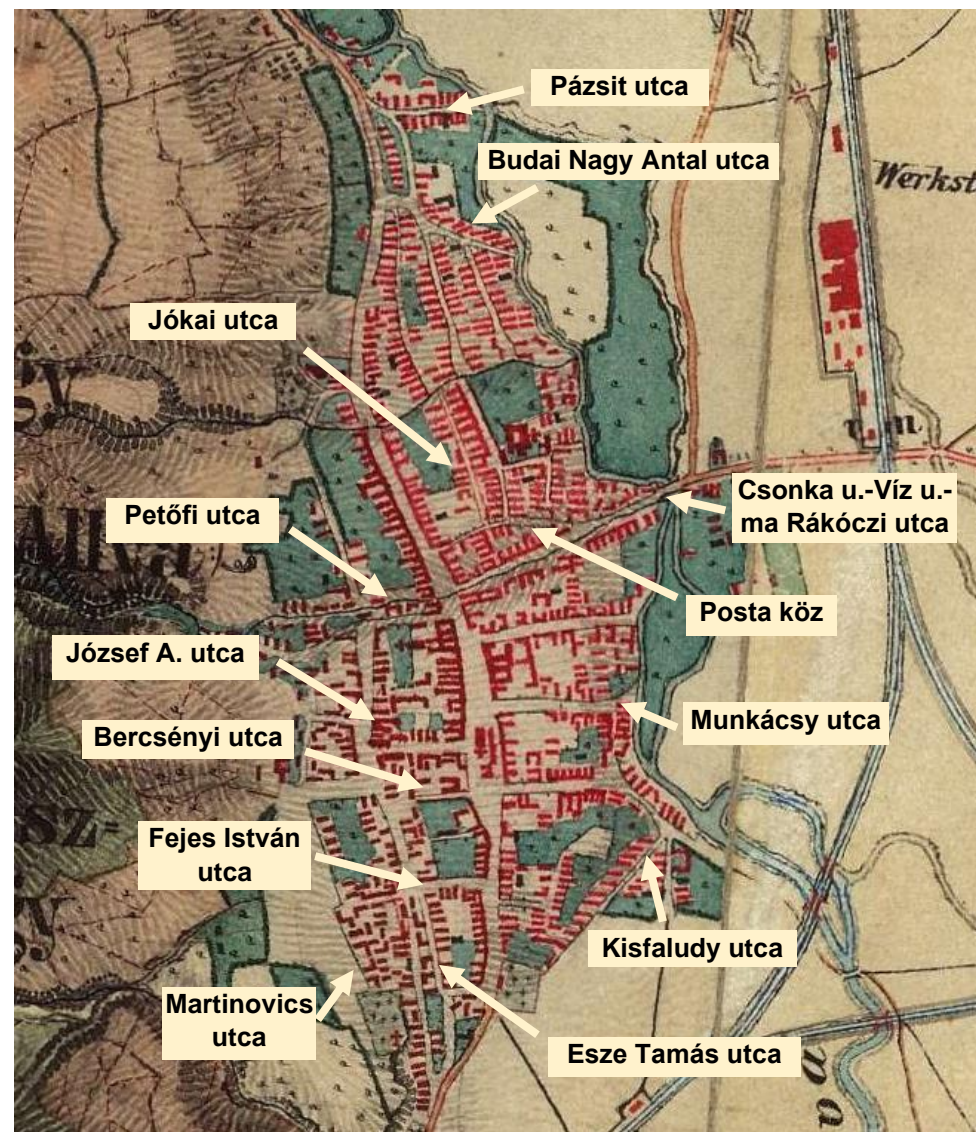
A 19. század első felében készült második katonai felmérés térképlapján megfigyelhető az utcák vonalvezetésének, a telekrendszernek a rögzülése. A város főutcáján, a település közepén orsószerű teresedés alakul ki, amelyben a középkori eredetű templom áll. Kialakul a mai Dózsa György, Árpád, Munkácsy Mihály utcák vonala, amelyek a város történeti településmagját jelölik ki.

A 19. század első felében folytatódott a Barátság településrész kiépülése is: kirajzolódik a Rákóczi utca, Posta köz, a Deák utcával párhuzamos Jókai utca vonala. A Barátság északi részén megkezdődik a Budai Nagy Antal és a Pázsit utca beépítése is.

A 18. századi képhez képest jelentős a település délnyugati városrészének fejlődése. A Kossuth utcával párhuzamosan, attól nyugatra megjelenik az Esze Tamás utca, amely már ekkor a régi zsidó temetőig ér le. A Kossuth utcát és az Esze Tamás utcát kötik össze keresztben, nyugat-keleti irányban az alábbi keresztutcák: Petőfi utca, József Attila utca, Bercsényi utca, Fejes István utca.

A település déli részében kialakul a Kisfaludy utca és Martinovics utca vonalvezetése.

A szabadságharc bukása után Zemplén megyében sem lehetett a polgárosodást megállítani, a peremhelyzetből fakadtak hátrányok, de megindult a vasútépítés, a bankrendszer kiépülése, az iparfejlődés. 1871-ben a Magyar Északkeleti Vasút megnyitja Szerencs-Sátoraljaújhely vonalát, amely 1872-ben már Ungvárig ér.

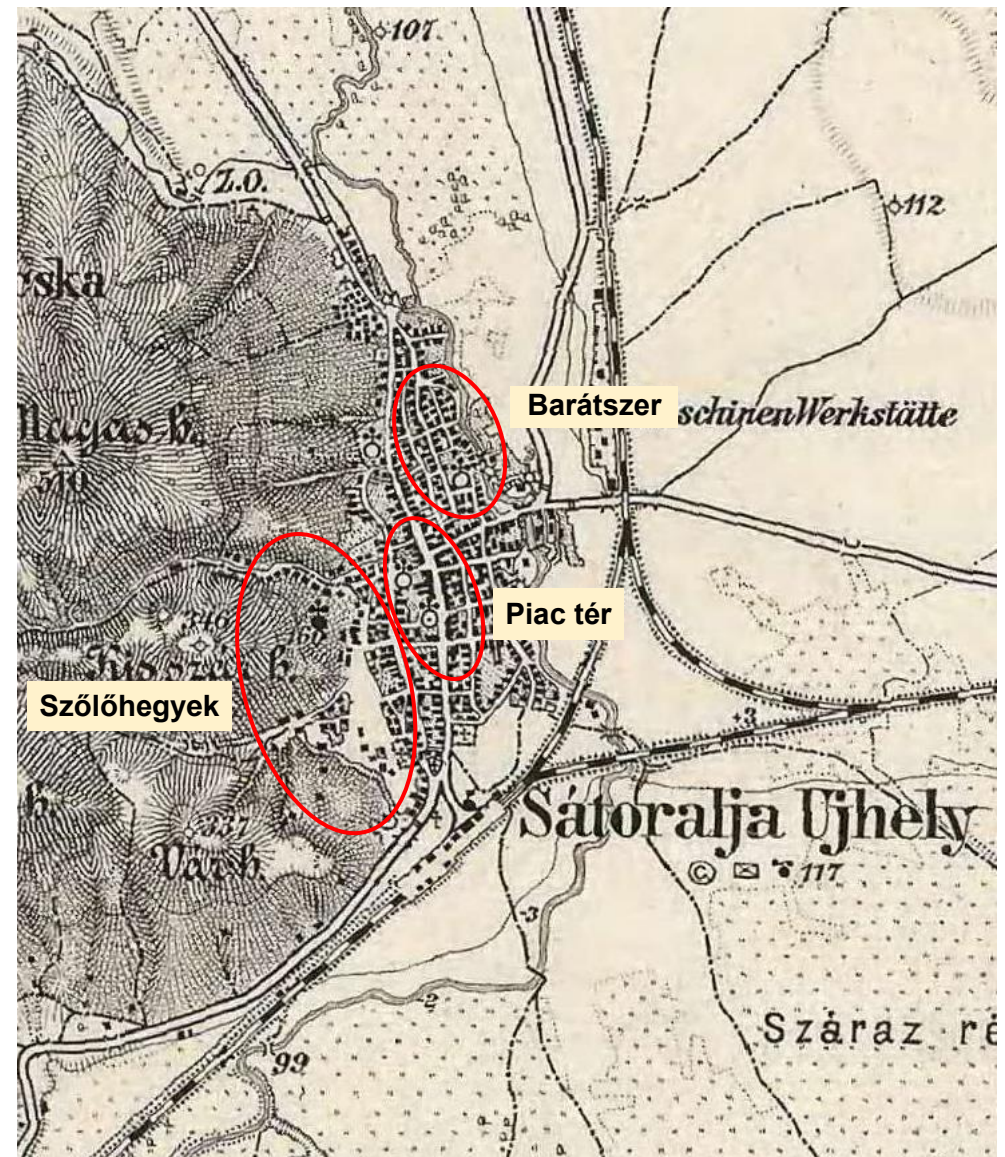

Második Katonai felmérés (1819-69)

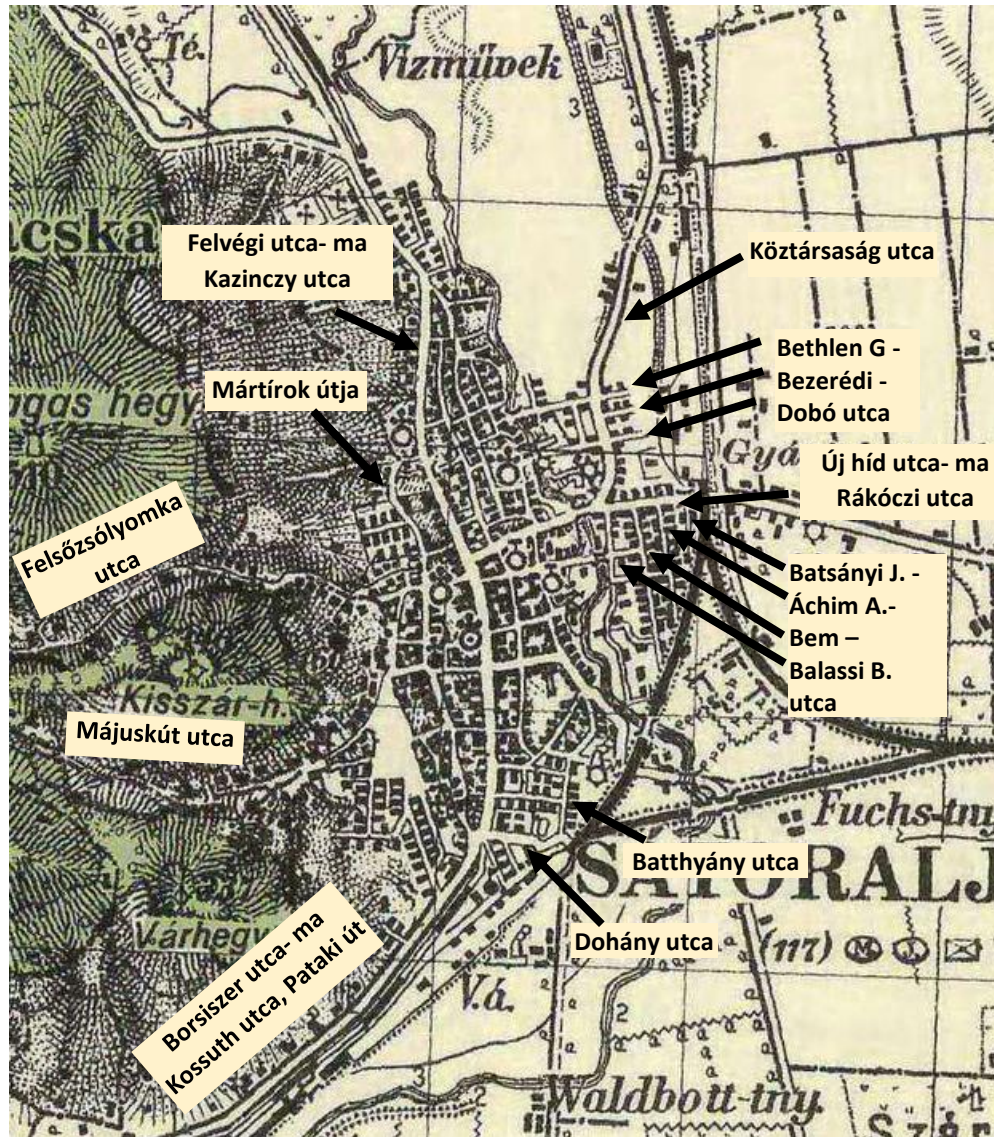
A dualizmus kora pénzintézetek, üzemek, közművek létesítésével kedvezett a városiasodásnak. 1866-ban alakult meg a sátoraljaújhegyi takarékpénztár, 1869-ben a kereskedelmi-, ipar-, termény- és hitelbank, a polgári takarékpénztár és hitelegylet 1872-ben alakult, a kölcsönös önszegélyző hitelszövetkezet 1898-ban jött létre. A város egyik legjelentősebb üzeme a dohánygyár volt, amely több, mint 300 főt foglalkoztatott. 1896-ban városi villamos erőmű létesült, és megindult a vízvezeték és a csatornahálózat kiépítése is.

A kiegyezést követően pezsgő kulturális élet jellemezte Sátoraljaújhelyet. 1870-től rendszeres a közéleti hetilap, a Zemplén kiadása, Dongó Gyárfás Géza megyei levéltáros pedig helytörténeti folyóiratot szerkesztett 1895-1928 között Adalékok Zemplén megye történetéhez címmel. Az 1880-as években kőszínház is épült.

A 19.-20. század fordulójára kialakul Sátoraljaújhely három alapvető települési szintje. A városon keletről nyugatra áthaladva három, lépcsőzetesen elhelyezkedő településszintet tudunk elkülöníteni. Az alsó rész a Ronyva síkságán elhelyezkedő régi városmag. Itt alakult ki a IV. Béla által alapított kolostor körül a Barátság, mint önálló település. A második szintet a középső városrész alkotja a Kossuth és Kazinczy utca mentén. Ezen a szakaszon halad végig a legfontosabb útvonal, központi helye ide vonzotta a kereskedelmet, közintézményeket, hivatalokat. A város fölött magasodó hegyek alkotják a harmadik szintet, ahol megkezdődik a Szárhegyre felfutó kis utcácskák beépítése. A harmadik katonai felmérés térképlapján új térszervező elemként jelenik meg a vasút, vasúti csomóponttá válik a város.

Harmadik Katonai felmérés (1869-87)

Katonai felmérés (1941)

Trianon után alapvetően megváltozott Magyarország geopolitikai helyzete, térszerkezete. Az új országhatárok összekuszálták a földrajzi munkamegosztás kialakult rendjét, a közlekedési hálózatokat, a vonzáskörzetrendszeret, az ország gazdaságát. A határzóna számos kistérsége elvesztette városi központját, piachelyét, vasúti összeköttetéseit, s vált periférikus, hátrányos helyzetű területté. A két világháború között jelentős a város területi növekedése. Az első világháború után megépül az új vasútállomás, ami magával vonja a vasútállomás környékének kiépítését is. A Kossuth utca folytatásában déli irányba megkezdődik a Pataki utca beépítése, valamint az innen nyíló, a vasútállomáshoz vezető utcák kialakítása is: Fásor utca, Dohány utca. A Májuskút utca és a Felsőszőlőmka utca jelentősen meghosszabbodott nyugat felé, a Szárhegy, illetve a Várhegy irányába. A Kazinczy utcával párhuzamosan, attól nyugatra kialakul a Mártírok útja vonalvezetése. Szembetűnő a város keleti irányba történő bővülése. Beépült a Ronyva és a vasút közötti településrész, kiépül a Balassi Bálint utca, Bem utca, Áchim András utca, Batsányi János utca. A város északkeleti városrészében kialakul a Köztársaság utca, valamint az ebből keletre nyíló utcák vonala is: Dobó, Bezerédi, Bethlen Gábor utcák. A második világháború után a konzervatív, nemzeti vagy polgári értékrendek helyét baloldali és népi értékek foglalták el, s a múlt tagadása, értékeinek elvetése a települések sorsára is hatást gyakorolt: amely elsősorban a tanyavilág gyors felszámolásában, az építészeti örökség értékeinek semmibevételében nyilvánult meg.

Az 1980-as években alakul ki Sátoraljaújhely jelenlegi közigazgatási határa, amely több település összeolvadásával jön létre. Sátoraljaújhelyhez csatolják Károlyfalvát, Rudabányácskát és Széphalmot is. Sátoraljaújhely a 20. század második felében elsősorban déli irányban terjeszkedett, itt épültek ki új kertvárosias beépítésű városrészek. A vasúttól délre eső területeken pedig új iparterület alakult ki.

Településkarakter: belső településkép

A település földrajzi fekvéséből adódóan alapvetően kétféle arculat különíthető el Sátoraljaújhelyen: az egyik a Ronyva síkságán kialakult, illetve a Ronyvától keletre lévő településrészeket magába foglaló síkvidéki (Barátság, Ronyvakert, Keleti Kertváros), a másik a hegyvidéki arculat, ahova a város főútjától nyugatra eső, hegyvidéki területek és a főúttól keletre eső meredekebb utcák sorolhatók (pl. Dohány u., Bajza u., Árpád u., Munkácsy u., stb.) A kétféle arculatban a legszembevetőbb különbség az, hogy a terepviszonyokból adódóan, a hegyvidéki utcákon gyakoribb a támfalak használata, az épületek magasabb lábazattal rendelkeznek, és gyakoriak a földszint + 2-3 szintes épületek.

Sátoraljaújhely arculatában meghatározó az utcával párhuzamos gerincű, zárt sorú-hézagosan zárt sorú épületek alkotta utcakép akár a régebbi városrészekben, vagy az újabb építésű városrészekben járunk, illetve a terepviszonytól függetlenül, sík és hegyvidéken egyaránt jellemző ez a beépítési forma. A régebbi városrészekben, mint például Barátság, Borsiszer vagy a Belváros, az épületek polgárvárosias jellegűek, a lakóterületeken jellemzően földszintesek, a belvárosban többszintesek. A település földrajzi fekvéséből adódóan jellemzőek a zerguzos, egyirányú szűk utcák, kivételt képeznek ez alól például az új lakóterületek, ahol az utcák egymással párhuzamosak (pl. Rigó utca, Tőke sor, Seregély utca).

Hegyvidéki, meredek lejtésű, hézagosan zárt sorú beépítésű utca

Támfalas, kétszintes épület a hegyvidéki városrészen

Sátoraljaújhelyen alapvetően 3-4 féle beépítési forma figyelhető meg. Zárt sorú, illetve hézagosan zárt sorú, szabadon álló, oldalhatáron álló és telepszerű (tömb, illetve sorház jelleggel). Az alföldön jellemző 60-as 70-es években épített sátoztetős házak csak elvétve, beékelődve vannak jelen a településképben. A település arculatában meghatározóak a telepszerű beépítésű többszintes épületek, ezek jellemzően 4-5 szintesek.

Római katolikus templom a háttérben a telepszerű, többszintes lakóépületekkel

Oldalhatáron álló családi házas beépítés a Katona Dénes, Cserjés sor utcákban

Zárt sorú beépítés a Jókai utcában

Többszintes, telepszerű, sorházas beépítés a Cerkó (Mocsárdújló) nevű településrészen

Ikerházas beépítés a Hársfa utcában

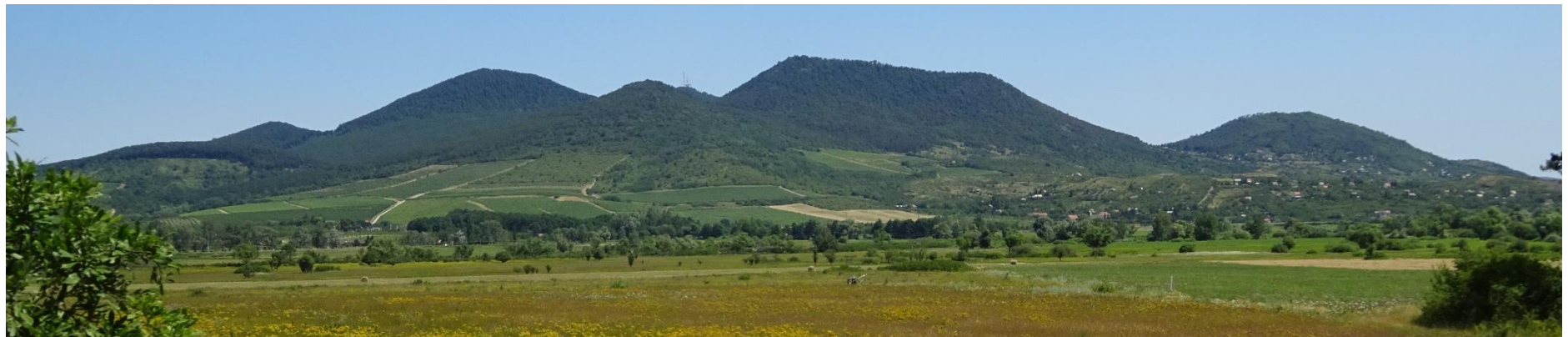
Településkarakter: külső településkép (természeti, táji jellemzők)

Az Alföld és az Északi-középhegység találkozásánál városok sora alakult ki, melynek az utolsó tagja - Sátoraljaújhely - a Zempléni-hegységben, hazánk észak-keleti csücskében fekszik. A településen kelet-nyugati irányban három szint különböztethető meg: az első szint a tengerszint felett 100 m, a középső szint 120-130 m, a felső szint 170 m magasan terül el. A Zempléni-hegység a Tokaj-Eperjes-hegylánc déli szakasza, a Belső-Kárpátok vulkáni övezetéhez tartozik. A Sátoraljaújhely környéki hegyek - az egykori Sátor-vulkán romjai - a következők: Vár-hegy, Sátor-hegy, Kecse-hát, Magas-hegy, Szár-hegy. A Zempléni-hegységet a Hernád és a Bodrog folyó szegélyezi. A Nagy-Milic-hegycsoport és a Hegyköz forrás- és csapadékvizeit a Bózsza (Malom)-patak gyűjti össze, mely Széphalomnál ömlik a Ronyvába, onnan jut a Bodrogba.

Talaját tekintve két alapvető típus alakult ki: erdőtalajok (podzol, glejes barna erdőtalaj) és mezőszégi talajok. A Bodrog és a Ronyva területén öntés és réti talaj alakult ki. A vulkáni működés következtében változatos kőzetek kerültek felszínre: kaolin, csillámpala, homokkő, agyag, perlit, kvarc, kovaföld, gejzirit, riolit és andezit változatai.

Növényzete a Kárpátok flórájához tartozik. Közel 3000 virágtalan és virágos növény él itt. Megfigyelhető a magasság szerinti övezetesség. Felülről lefelé haladva bükkös, bükkös-gyertyános, kocsánytalan tölgyes, csertölgyes erdők, kőrisligetek és égeres láperdők követik egymást. Napsütötte hegyoldalon füves legelők, hűvösebb völgyekben mohás láprétek jöttek létre.

A tájképet szintén három szintre lehet osztani: a legfelsőt a hegyvonulatokat borító erdők alkotják, ahol az emberi jelenlét a legkisebb, itt a táj természetközelinek mondható. A második, hegylábi szinten már meghatározó az ember tájalakító tevékenysége, a tájképben a szőlők és zártkertek, valamint az ehhez tartozó épületek is jelen vannak és a lakóterületek is egyre jobban benyomulnak erre a szintre. A hegyről leérve, a síkvidéki területeken a lakóterületek és iparterületek mellett elsősorban mezőgazdasági hasznosítású szántók, legelők fordulnak elő. Az egykor érintetlen természetnek ma már szinte nyoma sincs, az egyik legkevésbé bolygatott terület a város lakóterületeitől távol, a Bodrog-folyó mentén található Long-erdő Természetvédelmi Terület.

A Sátoraljaújhelyet körülölelő hegyek vonulata, a hegy lábán zártkertekkel, szőlőkkel, valamint a síkvidéki fás legelővel

Károlyfalva bemutatása, története

A település egykori területe a Rákóczi-birtokokhoz tartozott, s a szabadságharcot követően a királyra szállt. Trautsohn Leopoldus Donatus német herceg, aki egyúttal magyar nemes is volt, 200 000 rénes forintért vette meg a 28 településből álló birtokrészt 1720-ban. Az uradalom igazgatását 1740-től Karl Dujardin báró látta el. A birtokos ekkor már a herceg fia: Trautsohn János Vilmos volt, aki látva a nagy néptelenséget és a munkáskéz hiányát, németországi birtokairól, a Fekete-erdő vidékéről svábokat telepített ide. A telepesek három települést alakítottak a környéken: Rátkát, Hercegutat (eredetileg Trautsondorf) és Károlyfalvát (eredetileg, Carolfalve, Karlsdorf – a herceg fiáról elnevezve). A Károlyfalvát alapító 16 család először a Sárospatak melletti Somlyód-hegy oldalában telepedett le, majd a település mai helyére, a hegyek alá, ahol kiirtva az erdőt, a birtokostól kapott fából és kőből házakat építettek maguknak. Az állami adóktól 6 évig, a földesúri szolgáltatás alól 3 évig kaptak mentességet. Az uraság vetni való gabonát is biztosított nekik az első években, s a kiirtott területeken hozzákezdtek a földműveléshez. Az első anyakönyvi bejegyzések a sárospataki anyakönyvben 1750-ből valók, az első carolfalve-i anyakönyvi bejegyzések pedig 1752-ből. Dujardin báró, a jószágigazgató 1752. július 11-én kötött szerződést a betelepültekkel. A családok 15 hold földet és kaszálót kaptak. 1752-ben már kocsmát és egy közös sütőkemencét építettek, 1777-ben pedig templomot. Az 1784-87-es népszámlálás szerint 233 fő élt a faluban, 42 házban. A lakosok szántóföldi gazdálkodással, szőlőműveléssel, állattartással foglalkoztak, és követ bányásztak a Kapitány-völgyben. 1863-ban iskolát, 1877-ben pedig kőtemplomot építettek. 1882-ben új temetőt is szenteltek. 1890-ben a filoxéra járvány, majd sáskavész pusztított. 1891-ben tűzvész rombolta porig a település nagy részét, amit országos adományokból és biztosításból építettek újjá. 1928-ban úgy döntöttek a helyi képviselők, hogy kiválnak a sárospataki körjegyzőségből, és a végardaiakkal szövetkeznek. 1936-ban és 1937-ben közösen erdőt vásároltak a pataki határból (Nyilazó-völgyben, Megyer-hegy alján), melyeket közösen műveltek az erdőbirtokosság keretében. 1936-ban megépült a bekötőút és a Károlyfalvát Rudabányácskával összekötő út. A századelőn többen kivándoroltak az országos hullámmal Amerikába. A világháborúk a faluból is megszédtek áldozataikat: az elsőben 13, a másodikban 18 fő esett áldozatul. 1984-ben megszűnt a település önálló tanácsa és közigazgatásilag Sátoraljaújhely részévé vált. Ez az infrastruktúra fejlődését hozta: aszfaltutakat, buszmegállót építettek, bevezették a vízvezetékét, a 90-es években a gázt, javítottak a közvilágításon, megszervezték a szemétszállítást, szennyvízcsatornát építettek ki.

A római katolikus templom sziluettje a település északi határából

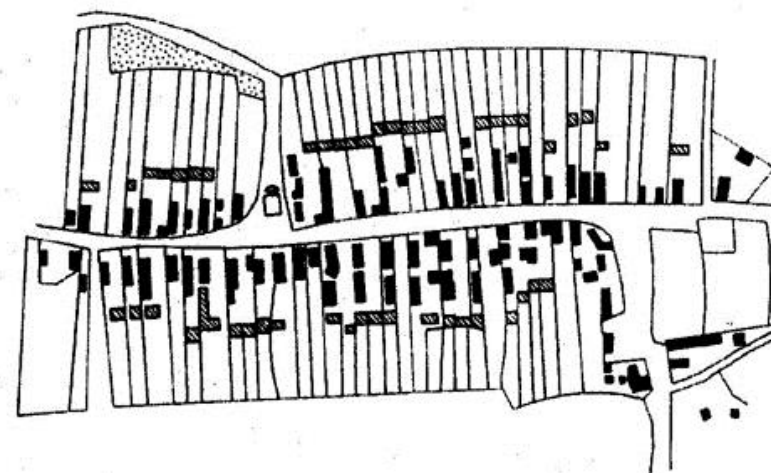

Károlyfalva látképe a levegőből

Településkarakter

Károlyfalva jellegzetes egyutcás, szalagtelkes település, egykor egymáshoz kapcsolódó csűrökkel, a lakóházak körüli, s a települést nyugati oldalról három részben övező borospincékkel. Négy utcából, és egy kisebb tanyarészből áll. Az alvégről indulva a főutcán jobboldalt gyalogjárda fut, baloldalt szélesebb füves rész választja el a házakat az úttesttől. Ezen a részen állnak 4-5 házanként a kutak. A mellékutcákban nincs járda. Az utcák egyenes vonalúak, csak a Dózsa György út fordul el és válik zegzugosabbá a végén. A lakóházak keskeny homlokzatukkal (4-6 m) közvetlenül az utcára néznek, előttük keskeny virágoskert. A házak a telek oldalhatárán állnak. A településnek saját temploma és óvodája van.

Az épületeket a környező kőbányából származó kövekből építették, fa tetőszerkezettel, pala, bádóg, illetve cserépfedéssel. A lakóház mögött sorakoztak a gazdasági épületek: szín (favágító), kamra, istálló, disznóól, tyúkól, csűr és a mellékhelyiség. A lakóházzal szemközt az udvaron esetleg nyárikonyha, kemence, hátul pince állt. Előfordult, hogy egy hosszú telken két (három) család osztozott, külön épületekben egymás mögött, közös udvarral. A telkek osztódásának másik módja az volt, hogy kettéosztották az eredetileg egyforma széles telkeket, s lett belőle két keskeny hosszú. Ma már több az ilyen, mint a széles, melynek a házzal szemkötti oldalán álltak a gazdasági épületek, melyek ablak nélkül néztek az utcára. A mellékpépületek oromzata vagy deszkázott, vagy vakolt kő volt, de vesszőből font is akadt. A lakóház beosztása általában: elsőház – pitvar – hátsóház volt. A házak homlokzata vagy egyszerű fehér volt, vagy szépen díszített, színes. Az ablakok kisebbek voltak, osztottak, szép formákkal. Az épületek előtt többnyire kétablakosak, kevés kivétellel. A nyeregtetőket és kontyolt nyeregtetőket cserép, pala vagy bádóg fedte. A padlás szellőzését biztosította maga a szénafeladó, vagy külön szellőzőnyílás is, amely a világítást is szolgálta. Az egyeneshomlokú házak padlásait pedig a homlokzaton arányosan elhelyezett kör vagy állított téglalap alakú ablakocskák biztosították. A tornácmegoldások különbözőek voltak, volt dufartos, kőből, fából vagy téglából, és volt egyszerű gerendaoszlopos, vízszintes gerendakönyöklővel, de oszlop nélküli, egyszerű tornác is akadt. A házak előtt ritka volt a kerítés, de akadt néhány szépen faragott. A '70-es, '80-as években került a legtöbb udvar elé kerítés, kapu, ezek többnyire vaskerítések voltak.

Károlyfalva szalagtelkes-keresztcsűrös beépítési szerkezete a 19. században

Korabeli fotón Károlyfalva macskaköves főutcája a templommal

Az udvarok többségében pince is van, amellett, hogy a családoknak rendszerint a pincesoron is volt 1-2 pincéjük. A csűr a kertben állt keresztben, s így a szomszéd csűrök szinte összeértek, sort alkottak. A 19. században a gazdasági épületek mögött, még a kert előtt álltak. A csűrök jó része az 1930-as években leégett. Többet újraépítettek, ezeket már lejjebb, a kert végébe, de az 1960-as években újabb tűz pusztított, a megmaradtak pedig a paraszti életmód átalakulásával elpusztultak, eltűntek, mára csak egy kőből épült csűr maradt állva.

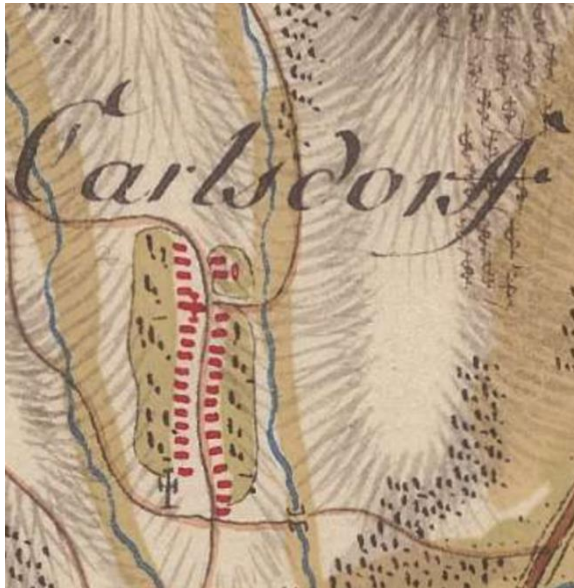
Az '50-es, '60-as években a házak többségét felújítva megváltoztatták küllemüket: színes kőporos külsőt kaptak, legtöbbször kockaházzá bővítették, modernebb ajtókat, nagyobb ablakokat tettek be, s ezzel a kőáthidalók szép virág- és szőlődíszítései, s a kovácsolt és öntöttvas zsalugáterek is elvesztek. A bejáráshoz kis verandát tapasztottak, találkozhatunk a tornácok befalazásával, beüvegezésével is, így a belső tér nagyobb lett, de az épület elvesztette szép arányait. A teljesen lebontott házak helyén vagy az üres telkeken kétszintes házak épültek, s előfordul az egységes szép utcaképbe egyáltalán nem illeszkedő fekvésű és méretű épület is. Belül is korszerűsítettek: a szabadkéményes konyhákat lebontották, a gerendamennyezeteket vakolt plafonra cserélték, a kis vakablakokat betapasztották. A bővítés, korszerűsítés szándéka ritkán ötvöződött a hagyomány nemes, szép elemeinek megőrzésével, a régit szegényesnek is vélve könnyen lecserélték a modernnek gondolt, valójában egyszerűsített tucat megoldásokra. Az 1990-es-2000-es években azonban már a hagyományokat tisztelő, szépen felújított-átépített és arányos, szép tervezésű új házakat is találunk. A Károlyfalva körüli táj karakterére nyugaton az erdők, északon, keleten és délen pedig a szántóföldek és a szőlőterületek váltakozása jellemző.

Károlyfalva mai utcaképe, az úttest jobb oldalán aszfaltozott járdával, bal oldalán zöldsávval

Hagyományos építészeti megjelenésű, kontyolt tetejű, tornácos házak a főutcán

Károlyfalva végig megőrizte jellegzetes egyutcás településszerkezetét, ahogy ez az első, második és harmadik katonai felmérésen is látható

Rudabányácska bemutatása, története

Rudabányácska (régebben Bányácska, Szépbánya, szlovákul Baňačka) egykor önálló község, 1981 óta Sátoraljaújhelyhez tartozik. A település az Eperjes–Tokaji-hegység egyik délkeleti völgykatlanában fekszik. Tengerszint feletti magassága 140 m. Éghajlatát fekvése, észak felé való nyitottsága határozza meg. Vizekben, természetes növényzetben és állatvilágban gazdag terület. 1172 hektáros határából 551 hektár erdő, 396 hektár szántó, 124 hektár legelő, 29 hektár művelésből kivont terület; belterülete 59 hektár kiterjedésű. Átfolyik rajta a Fehér-patak.

Neve arra emlékeztet, hogy a 14. század közepétől kezdve aranyat, ezüstöt bányásztak határában; a szláv Ruda névelem is ércbányászatra utal. A bányanyílások vagy annak nyomai a Bányi-hegy oldalában ma is láthatóak. Az itteni bányászat Károly Róbert uralkodása idején kezdődött, virágkora a 14-15. századra tehető. A település ősi magva a bányához közelebb alakulhatott ki. A 14. században olasz bányászokat hozattak. Hunyadi Mátyás idejében német telepesek jöttek. Az 1700-as évek elején kárpátukrán telepesek érkeztek ide; Fényes Elek 1851-ben orosz-magyar faluként tartja számon. A bánya kimerülése után földművelésre kényszerült a lakosság. A szántóföld aránya az irtások következtében nőtt meg a 19. században; az itt élők túlnyomó része a mezőgazdaságban dolgozott (84%), a kis- és törpebirtok volt jellemző. A lakosság nagyobb része görögkatolikus vallású, istentiszteletük nyelve 1923-ig ószláv volt. Templomuk homlokzati toronnyal, támpilléres, négyboltszakaszos hajóval és félköríves szentéllyel 1774-ben épült, tornya 1888-ból való. 1881-ben a lakosok közül 453 tót, 21 rutén és 19 magyar anyanyelvűnek vallotta magát. 1910-ben 569 tót és 71 magyar anyanyelvűnek. 1940-ben a politikai erők hatására (pl. lakosságcsere) a lakosság 84%-a magyarnak vallotta magát, de emellett a napi érintkezésben még hosszú évtizedekig a tót nyelvet használták, használják. A templom falán elhelyezett emléktábla alapján az első világháborúban 15, a második világháborúban 13 lakos vesztette életét a hazáért. Az itt élők körében élnek még a szlovák hagyományok. Az 1957/58 telén fellobbant tűzvész nagy károkat okozott. Az itt élők ma is beszélik a szlovák-ruszin elemeket magába foglaló kelet-szlovák nyelvet. A mindennapi használatban az idősebb rétegek, ám az idősekkel való beszéd során a fiatalság is használja ősei nyelvét.

Az 1960-as években lendületet kapott iparosodás sokakat vonzott el a városokba, a község lélekszáma fokozatosan csökkent. A kommunális fejlesztés azonban nem maradt el: orvosi rendelő, kultúrház épült, 1959-től rendszeres autóbusz-közlekedés köti össze a települést Újhellyel. 1962-ben bevezették a villanyt, 1977-ben befejezték a Hore-patak szabályozását. 1974-ben újra feltárták a 12. században művelt arany- és ezüsbányát, rendbe hozták a járatokat, s évente néhány alkalommal megnyitják a nagyközönség számára is. A település idegenforgalmi vonzerejét a Smaragd-völgyi pihenőpark jelenti.

Míves vakolatarchitektúrájú épülethomlokzat, mely a szláv hagyományokat tükrözi

Smaragd-völgyi pihenőpark a település szélén

Településkarakter

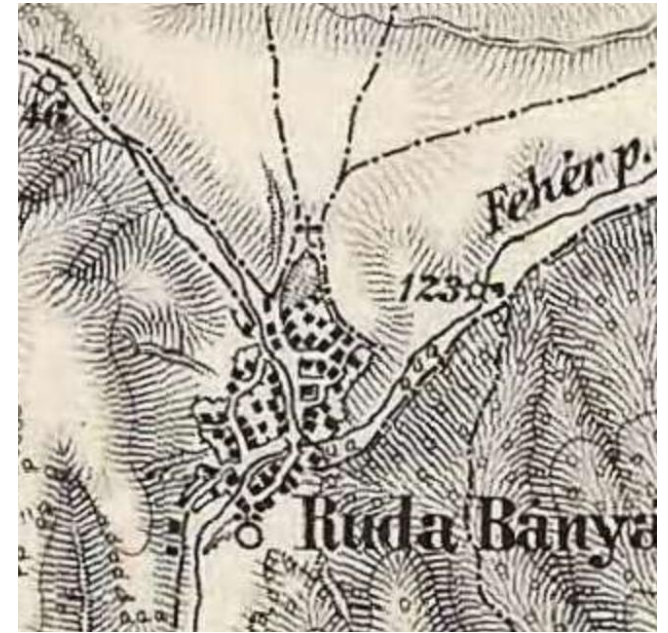
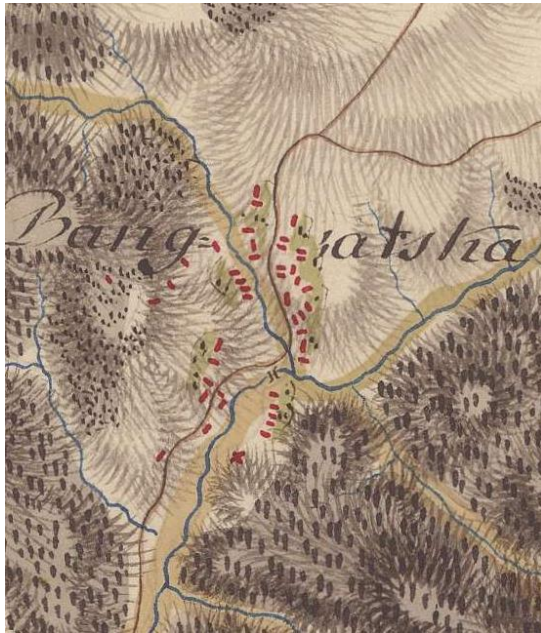
Rudabányácska egy völgyben kialakult halmazos szerkezetű település. A közlekedés szempontjából meghatározó a településen áthaladó útszakasz, mely Károlyfalvával és Sátoraljaújhellyel köti össze (Lőtér u.-Bányácska u.-Szabadság u.). A településen a Bányácska utca tölti be a főutca szerepét, melynek egyik vége a műemléki görög katolikus templomhoz és parókiájához vezet, másik vége szintén zsákutcában végződik. Intézményi központja nincs a településnek, többnyire lakóházak alkotják az épületállományt. A Fehér-patak partján kialakított zöldfelületet a Bányácska út orsószerűen öleli körbe. Rudabányácska településképi arculatában a domborzati viszonyokhoz igazodó hegyvidéki jelleg dominál, az utcák keskenyek, zegzugosak, a telkek hosszúkásak és keskenyek, az utcafronti épület mögött gazdasági épületek és kertek találhatóak, pincékkel. A település szlovák jellegét a homlokzati vakolatdíszítések tükrözik. A településen jellemzőek az oldaltornácos, oldalhatáron álló házak. A külső tájkaraktert a települést körülvevő erdők határozzák meg.

A Fehér-patak partján kialakított zöldfelület és a település épületeinek jellegzetes hosszúházas, oldalhatáron álló sora

Hegyvidékre jellemző keskeny, kanyargós utca, járda nélkül, minimális zöldsávval

Rudabányácska a Fehér-patak völgyében kialakult halmazszerkezetű település, fejlődése látható az első, második és harmadik katonai felmérésen

Széphalom bemutatása, története

Széphalom egykor önálló község, jelenleg Sátoraljaújhely városrésze. Sátoraljaújhelytől öt kilométerre található. Széphalmot, egykor Kisbánya, Kisbányácska néven rudabányácskai bányászok alapították. Kazinczy Ferenc nevezte el Széphalomnak, s 1886-tól lett hivatalosan is Széphalom. Az 1940-ben hozzácsatolt Hosszúlázzal együtt 1981-ben csatolták Sátoraljaújhelyhez. Kazinczy Ferencnek 1794-ben kezdett itt építkezni, de bebörtönöztetése miatt csak 1806-ban költözhetett ide. Ettől kezdve a kis falu a magyar irodalmi-politikai gondolkodás egyik központja lett. Óriási levelezése folytán Kazinczy a kor valamennyi jelentős gondolkodójával kapcsolatban állt, itt futottak össze a haladó társadalmi eszmék, az irodalmi reformtörekvések és a nyelvújítási folyamatok. Kazinczy maga gazdálkodott birtokán, de sokszor méltatlanul nehéz körülmények közt élt. Halála után kívánsága szerint a családi temetőkertben helyezték nyugalomra. Születése 100. évfordulóján a Magyar Tudományos Akadémia megvásárolta a széphalmi kúria kertjét. Szerették volna megmenteni a lakóházat vagy legalább az dolgozószobát is, de erre nem volt mód. Így 1873-ban adták át az Ybl Miklós vázlatai alapján, Szkalnitzky Antal tervei szerint épült görög templomcsarnokot mintázó épületet, a Kazinczy Emlécsarnokot. Széphalom már az író életében zarándokhely volt, s ma is a Kazinczy-kultusz központja. A magyar irodalom legjelesebb alakjai fordultak meg itt, hogy tiszteljenek a költőfejedelem emléke előtt. Kisbányácskán 1794-ben szerzett birtokot Kazinczy Ferenc, de a magyar jakobinus mozgalomban betöltött szerepe miatt még abban az évben börtönbe került. Az építkezést csak szabadulása után fejezhette be, és 1806-ban költözött be feleségével, Török Sophie-val.

A Trianoni békeszerződés következtében a település az ország szélére került. Az új országhatár a Ronyva lett, a Hegyközt elvágvá a vasúttól, ami azelőtt bekapcsolta a térséget az ország vérkeringésébe. Ennek pótlására épült meg a Hegyközi Kisvasút, amely a Bodrogi és a Nyírvideki Kisvasúthoz csatlakozva tekintélyes, 200 kilométeres hálózatot alkotott. Ez egészen 1980-ig működött. A Kazinczy-kert mellé Kossuth-kúria épült (tervezője Kotsis Iván), a kertje ma közösségi programok helyszíne. A Magyar Nyelv Múzeuma Magyarország egyetlen anyanyelvi múzeuma, 2008. április 23-án nyílt meg Széphalmon, Kazinczy Ferenc Emlécsarnoka mellett, a nyelvújító gyümölcsösének helyén áll.

Kazinczy Emlécsarnok

A Magyar Nyelv Múzeuma

Településkarakter

Sátoraljaújhelyhez tartozó településrészek közül Széphalom településszerkezete eredetileg halmazos, ehhez kapcsolódott Hosszúláz egyutcás és az egykori kisvasút mente egyoldali beépítéses egyutcás, ún. útfélfalu jellegű beépítéssel, majd a Temető utca és a Jakobinus utca, az Ybl Miklós utca menti mindkét oldalon beépült, változó méretű teleksoraival. Széphalomnak egy meghatározó áthaladó útja van Hegyköz irányába. Ezen út mentén találhatóak a település meghatározó létesítményei, a Kazinczy Emlécsarnokot és a Múzeumot magába foglaló parkterület, mely központként is felfogható, és a település két temploma is. A főutat egyoldalt járda kíséri, másik oldalon keskeny zöldsáv található. Széphalom arculatában domborzati fekvéséből adódóan a hegyvidéki jellemzők nem érvényesülnek. A település régebbi utcáin (Kazinczy, Ybl, Hosszúláz), a hosszú, keskeny telkeken az oldalhatáron álló, hosszúkás lakóépületek jellemzőek. A gazdasági épületek vagy utcafronton, vagy a ház mögött kaptak helyet. Az épületek jellemzően egyszintesek, kontyolt vagy nyeregvetővel. A települést körülvevő táj karakterére az erdőfoltok és szántóföldek jellemzőek.

Utcakép Széphalmon: a házak az utca vonalát követik, baloldalt járda, jobb oldalon zöldsáv vezet végig

Oszlopos oldaltornácos ház, vakolatdíszítéssel a homlokzaton

Újépítésű családi házak a Kisvasút utcában

A 19. század közepéig Kisbányácskának hívták bányászfalu, Széphalom megtartotta egyútcás szerkezetét, amelyhez Hosszúláz telepített, szabályos egy utcája kapcsolódik

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek

VILÁGÖRÖKSÉGI MAGTERÜLET

UNGVÁRI PINCERENDSZER

Az UNESCO Világörökségi Bizottsága 2002-ben vette fel a világörökségi listára a Tokaj történelmi borvidéket, mint kultúrtájat. Tokaj történelmi borvidék területét az 1997. évi bortörvényben határolták le, amely a világörökségi helyszín magterületével megegyezik. A magterülethez tartozik Sátoraljaújhely, Ungvári pince, mint világörökségi helyszín.

A pincék eredetéről Sátoraljaújhely városalapító okiratában olvashatunk az 1200-as évekre visszamenően. Az őslakosok a Bodrog-folyó árvizei előtt a Sátor-hegy lábához települve élelmiszer tárolásra és nagy valószínűséggel az ellenség előtt menedéknek használhatták a riolittufába vájt pincéket. A pincék megnevezését illetően különböző magyarázat ismerhető. A pincék elnevezését az ÉK-re irányuló borforgalmazást szolgáló főút melletti fekvése adja, mely kereskedelmi út Ungvár városát is érintette. Feltevések szerint azonban a névadás Sátoraljaújhely északi városrészében az egykori, Ungvári család birtokában lévő tanyára utal. A 18. század végén is még tanyaként említik, de a leírások szerint a porladó „sziklába vágott pincék vannak, felettük pedig a lakosok kísétálására és borozgatására igen alkalmas borházak”. A török 16. századi előrenyomulása folytán elpusztuló dél-magyarországi, szerémségi szőlőterületekkel egyidőben értékelődik fel Tokaj-Hegyalja s vele együtt az akkori Ungvár pincék negyede. Jelenlegi formájában az Ungvár Pincészet 50.000 m² külszíni területen fekszik, Sátoraljaújhely északi részén.

A 27, eredetileg teljesen különálló pincék horizontális és vertikális „összevágásával” alakult ki a mintegy 14-16 km hosszú négyszintes pincészet, melynek tároló kapacitása 13.000 db gönci, illetve szerednyei hordó, (20.000 hl). Kifejezetten labirintus jellegű pincészet. A pinceágak talpszélessége 180-200-250 cm, magassága 170-190 cm. Jellemző díszai a pincéknek az úgynevezett körágak, melyek a 6-8 m-től a 20-25 m-en keresztül az 50-60 m hosszúságot is elérhetik. A kifejezetten jó pinceklíma kialakulását és fenntartását szolgálják a 15 m mélységet is meghaladó főszellőző nyílások és az egymás fölött elhelyezkedő szinteket összekötő kisebb méretű szellőző nyílások. A pincészet értékét elsősorban a tokaji borkülönlegességek – szomorodni- és aszúborok – érlelését biztosító speciális mikroklíma adja. A légmozgás optimális szabályozását a szellőzők és az úgynevezett légajtók működtetésével valósítják meg. Ehhez társul a pincevágatok falát beborító nemes penész, *Cladosporium cellare* jelenléte. Mindezek eredményeként a pincék hőmérséklete 9-11 °C, a relatív páratartalom 85-95% egész évben. Az Ungvári pincék területén a pincék bejáratí építményei felett pavilonok/szaletlik, eredetileg nyári borkóstoló, piknik helyek állnak. A pinceépítmények kapui legjelentősebb részt fém kapuk ill. rács előtétkapuk. A korábbi évtizedekben a felszín különböző kertészeti megoldásokat alkalmazva hasznosították. Ennek eredménye a látványos növény és állatvilágban érdekes megjelenési formákat tükröző park jellege. Pl.: a vörös mókus a téli nyugalmi időszakot leszámítva egész évben megtalálható a területen. Jelenleg a pincészet több magán és jogi személy tulajdonában van.

MŰEMLÉKI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÉPÜLETEK

Római katolikus plébániatemplom, Széchenyi tér (hrsz.: 2805), TSZ: 946

A jelenlegi római katolikus templom helyén már a középkorban is állt templom. A középkori templomot 1482-ben építették újjá. A reformáció és ellenreformáció küzdelmei során hétszer cserélt gazdát, hol a protestáns, hol a katolikus hívek használták, végül 1714-ben engedték át végleg a katolikusoknak. 1759-ben új tornyot és órát kapott, ám miután 1765-ben és 1768-ban leégett, lebontották. 1771-től 1795-ig építették fel az új templomot, ami 1812-ben újra leégett. A felújítást követően 1860-ban Szent István tiszteletére szentelték fel és új, díszes oltárképpel látták el a templomot, majd Cziegler Győző tervei alapján – többek között kereszthajóval bővült és új berendezést kapott – 1909-1911. között nyerte el mai formáját.

Főhomlokzatán a kapuzat két oldalán páros pilaszterek, oldalsó mezőin az ablakokat két-két pilaszter fogja közre. A széles főpárkány fölött konkáv íves orommezők kapcsolódnak a főhomlokzat síkjában emelkedő toronyhoz. A szentély keskenyebb, félköríves apszissal zárul, a hajó négyboltszakaszos, a hevederívek között keskeny csehsüvegboltozatokkal fedett, az apszison negyedgömb kupola. A hajó két oldalán, a boltszakaszoknak megfelelően, a hevedereket támasztó falpillérek között kis mellékterek vannak oltárokkal.

A főoltárt, a szószéket, a keresztkutat és a torony alatti Szent sír oltárt 1910-ben készítette Hild Lipót Sopronban. Két oltárképét Boruth Andor újhelyi festőművész festette, a freskókat Petrasovszky Manó, Petrasovszky Leó és Takács István készítette 1929-ben. A templom orgonája kétmanuális és 1891-ben készült a Rieger-műhelyben. Szomszédságában áll az 1852-ben épült, romantikus stílusú, műemlék jellegű plébánia.

A templom homlokzati tornyával, kétoldalt két-két vázával, tagolt homlokzatával uralja a város főterét, a városkép meghatározó eleme, emellett a lakosság vallási életének is központi színtere.

Római katolikus plébániaház, Széchenyi tér 10. (hrsz.: 2806), TSZ: 952

A romantikus stílusú plébánia, 1852-ben épült. Utcavonalon álló, téglalap alaprajzú, egyemeletes, kontyolt nyeregtetős saroképület. Vakolt főhomlokzata 1+3+1+3 tengelyes, oldalhomlokzata 3 tengelyes. Az íves előlépcsős, egyenes záródású kőkeretes bejárat két oldalán nyújtott fejezetű poligonális páros félfaloszlopok emelik ki a középrizalitot. Két oldalon a földszinti ablakok egyenes záródású, alul füles vakolatkeretelésűek. Közöttük oldalanként egy-egy vakablak is található. A két szint között keskeny osztópárkány. Az emeleti középső ablak két oldalán a földszintivel megegyező pilaszterek ismétlődnek. Az emeleten az osztópárkányról indulnak. A faltükrökben álló ablakok itt is egyenes lezárásúak, egyszerű vakolat szalagkeretekkel. Mindkét szinten, a sarkokon tükrös lizénák találhatóak. Az udvari homlokzat 5 tengelyes. Középtengelyében nyílik a csúcsíves ablakszemekkel díszített bejáratú ajtó, felette vaskorlátos erkély.

Szent Kereszt kápolna, Rákóczi Ferenc utca 31. (hrsz.: 570), TSZ: 944

A barokk kápolna a pestisjárvány megszűnésének emlékére épült 1710-ben. Körülkerített kertben szabadon álló, ovális alaprajzú kápolna. Egyenes záródású bejárata felett mélyített faltükrő. Ettől jobbra egy kisméretű, szűk egyenes záródású ablaknyílás, balra, valamint a hossz tengely keleti végétől kétoldalt szegmensívű ablakok. Kupolás tetőzetén kis laterna szegmensíves záródású vakablakokkal és sisakkal, a laterna tetején kettős kereszt, bádoggal fedett. A kápolna kertjének bejárata mellett 20. századi kőkereszt áll.

Református templom, Petőfi utca 7. (hrsz.: 2864), TSZ: 943

Az udvarban álló, copfstílusú épület 1784-1789. között épült. Megújították 1889-ben. Főhomlokzat fölötti tornyát osztópárkányok, lizénák, és szegmens záródású ablakkeretezések tagolják. Órapárkányán gúla végződésű, suta bádogtorony nyugszik. A hajó trapéz záródású, mögötte toldaléképítmény, Homlokzatai faltükrös tagolásúak, bennük szegmensíves keretelt ablakok nyílnak. A két bejárat faragott kőkeretezésű, ezek és az ajtószárnyak copfstílusúak. Tagolt síkmennyezete íves átmenettel kapcsolódik a pilaszterekkel díszített oldalfalakhoz. Egyik karzata a torony pilléreire támaszkodik, ez és a szemközti is boltozott, falazott szerkezetű, szószéke és úrasztala füzérdíszes.

Görög katolikus templom,

Mártírok útja (hrsz.: 3162), TSZ: 942

A barokk stílusú görög katolikus templom, 1738-ban épült, de tornya csak 1777-ben épült meg, illetve teljes befejezése a 18. század végéig húzódott. Sátoraljaújhely 19. századi metszetes ábrázolásain a templom még három huszártornyot viselt. 1868-ban került átépítésre. A templom berendezése: ikonosztáz: barokk-rokokó stílusban, 1759; a szószék copf stílusú, a 18. század végén készült.

Szabadonálló, egyhajós, egytornyos, poligonális szentélyzáródású nyeregtetős templomépület. Magas, zömök, órapárkányos tornya a nyugati homlokzat előtt helyezkedik el, törtvonalú barokk sisakkal, csúcsán nyolcágú hármas kereszttel. A nyugati bejárat kőkeretes, szemöldökgyámos, egyenes záródású. A szemöldök felett fekvő, téglalap alakú, szláv nyelvű, feliratos tábla, felette párkányzat. A déli oldalon a toronyhoz toldaléképület csatlakozik, amelyben a kórusfeljáró található. A déli homlokzaton három félköríves ablak van, továbbá itt található a lapos, nyeregtetős előcsarnok, félköríves bejárat, ami az egyenes záródású, kőkeretes déli bejárat ajtóhoz vezet. A hajó és a szentély találkozásánál sekrestye található. A délkeleti és a keleti oldalon egy-egy félköríves záródású ablak található. A keleti ablak fölötti falfülkében 1994-ben feltárt, - korábban elfalazott falkép: Szent Miklós félalakja, Mária és Krisztus félalakjával. Az északi homlokzat ablak és tagozatmentes.

Pálos-piarista templom, Deák Ferenc utca 14. (hrsz.: 448/3), TSZ: 919

A Pálos-piarista templom és rendház, a város egyik legemblematikusabb együttese, a legősibb településrészen, a Barátszeren található.

Az újhelyi pálosok Szent Egyed kolostorát a 14. század elején alapították és kezdték el építeni. A kolostor és a templom gótikus elődje 1501 előtt már állt, később azonban többször és alaposan átépítették. 1566-ban a tatárok – a vidék nagy részével együtt – a várost és a kolostort is felgyújtották. A 16. és 17. század folyamán az épületegyüttest fokozatosan helyreállították, déli oldalához 1673-ban I. Rákóczi Ferenc építtette a ma is álló kis kápolnát, kriptájában nyugszik Csepellényi György pálos vértanú.

A pálos rend 1786-ban történt feloszlása után, 1789-ben a piaristák kapták meg a kolostort és a templomot. Ekkor a templom titulusát Szent Egyedről Kalazanci Szent Józsefre változtatták. Jelenlegi titulusa: Nagyboldogasszony. Barokk főhomlokzatán volutás, konkáv íves oromfal, s voluták fölött copf vázák. Korabarokk pilaszteres kapuzatának párkánya fölött tört-timpanon vázakkal. A kapuszárnyak rokokó tükrökkel tagoltak. A bejárat fölött széles, félköríves karzatablak. Tornya a szentély északi oldalán, a kolostor kerengőjének keresztboltozatos szakasza fölött áll, emeletén gótikus, mérműves ablakkal. A felső szint és a sisak barokk. A templom hajója fölött hatalmas falpillérekre támaszkodó hevederek között fiókos dongaboltozatok, gazdag stukkódíszítésekkel. A szentély és a nagyméretű karzat alatti tér szintén dongával fedett. Berendezése 1716 és 1736 között készült. Főoltára Strécius János György lőcsei szobrász műterméből való. A nagyméretű, építészeti elemekkel gazdagon díszített oltár tetején Mihály arkangyal, lent két oldalt Szent István és Szent László szobra. Szószékének hangvetőjén négy egyházatya figurája, fölöttük Szentháromság szoborcsoport. A hajóban Mária és Remete Szent Pál tiszteletére állított mellékoltárok, a szentélyben két oldalt 1716-1717-ből származó stallumok találhatóak.

Pálos-piarista rendház (Kollégium),

Deák Ferenc utca 12. (hrsz.: 448/4), TSZ: 920

A templom északi oldalához kapcsolódó nyugat felé – pálos szokás szerint – azon túlnyúló épület négyszögű udvart zár körbe, a földszinten – egykor árkádokkal megnyitott – kerengő. Építése a 14. század elején kezdődött. 1566-ban leégett, majd a templommal együtt, fokozatosan helyreállították. Az addig kétszintes rendház második emeletét Nádasdy László perjel emeltette 1698-ban. 1738-ban alakították ki a kétszintes refektóriumot a nyugati szárny északi végében. Ugyanakkor, majd 1789-től már a piaristák megújították a kolostort, ekkor került sor az oratórium, s a második emeleti nagyobb terek kialakítására. Nyugati homlokzata 10, a templom homlokzata előtti déli 1 tengelyes, korabarokk, architektonikus díszítő falfestéssel.

A földszinten a templom mellett copf keretelésű, 1795-ben állított kapuzat, az évszamos zárókő felett piarista címmel.

A keleti homlokzaton 18. századi támpillérek. A kerengő 17. századi félköríves nyílásait befalazták és ablakokká szűkítették. Kivétel a templom melletti déli szakasz, amely a templom felől közelíthető meg, s ahol megtörtént a középkori részek feltárása. Itt láthatók az egykori keresztboltozatok falívei, a torony alatti gótikus keresztboltozat, a templom hajójába nyíló ajtó lefaragott tagozatú béllete, valamint a kerengő későbbi pilléreibe másodlagosan beépített zárókövek.

A körbefutó folyosók és a termek dongával és kolostorboltozattal fedettek. Az egykori ebédlő mennyezetén gazdag stukkódísz, lábazatán nemrég restaurált intarziás lambéria. 1807-ből, bejárati ajtaján korábbi intarziás szárnyak.

Az egykori kolostorban ma középiskolai diákotthon működik.

A volt pálos-piarista kolostor és templom műemléki környezete (TSZ: 6792) is védelem alatt áll.

Görög katolikus templom,

Rudabányácska, Szabadság út (hrsz.: 3535), TSZ: 1332

A görög katolikus templom, késő barokk stílusban épült 1774-ben. Tornyát 1888-ban kapta, valamint ikonosztáza is ebben az időben készülhetett. 1930-ban lett bővíve.

A település szélén, dombtetőn, körítőfallal körülvett, szabadon álló, keletelt, egyhajós, félköríves szentélyzáródású, kontyolt nyeregtetős templom, nyugati oldalán négyzetes alaprajzú toronnyal. A torony nyugati homlokzatán szemöldökgyámos, egyenes szemöldökű, lépcsős tagozatú, füles kőkeretes ajtó nyílik, a szemöldökkövön zárókő dísz évszámmal. Felette szegmentíves záródású, könyöklőpárkányos fali fülkében Szent Mihály arkangyal képmása van elhelyezve. Felette a templom főpárkánya húzódik. A párkány felett a tornyon tagozatos díszű szalagkeretes körablak nyílik, valamennyi homlokzatán (a hosszház felé néző kivételével). Ezt a részt erőteljesen tagozott, körbefutó osztópárkány zárja le. A harangszinten a torony sarkai élszedettek, oldalanként egy-egy vakolt szalagkeretes, félköríves záródású ablak nyílik. A tornyot a sisak alatt kétrészes párkány koronázza. A torony déli homlokzatának alsó részén a karzatra vezető, szegmentíves záradékú, keretezés nélküli ajtó nyílik, mely előtt egykarú lépcső áll. A tornyon többszörösen ívelt vonalú gúlasisak látható. A hajó oldalhomlokzatain félköríves záradékú ablakok találhatók (köztük egy támpillér áll), illetve egy félkör alakú világítóablak nyílik. A torony északi falán a világháború helyi áldozatainak emléktáblája látható.

Kazinczy Emlékcsernok, Széphalom, Ybl Miklós utca 1. (hrsz.: 4057), TSZ: 1369

A Magyar Tudományos Akadémia kezdeményezésére, Ybl Miklós 1862-ben készült vázlatai alapján, Szkalnitzky Antal tervei szerint 1873-ra épült fel a görög templomra emlékeztető Emlékcsernok Kazinczy Ferenc egykori lakóháza helyén. E stílus alkalmazását egyrészt az épület rendeltetése, másrészt a klasszicista Kazinczy előtt való tisztelgés szándéka indokolta. Elöl a szélső pillérek szabadon állnak, a közöttük emelt két ion oszlop tartja az oromzatot, amelynek felirata: „Kazinczy Ferenc emlékének a hálás utókor”. A timpanonok csúcsán és sarkain díszítéseket alkalmaztak. A belső téglalap alakú terem mennyezete egyetlen dongából áll, kazettáit csillagok díszítik. Ehhez felülről természetesen megvilágított, negyedgömbbel fedett apszis csatlakozik. Az Emlékcsernok 1876 óta fogad látogatókat. Mai berendezése 1882-től fokozatosan alakult ki, az ereklyék összegyűjtésében Becske Bálintnak, az író lelkes unokájának vannak hervadhatatlan érdemei. Itt látható többek között Marsalkó János Kazinczy-mellszobra. 2000-2001-ben, a magyar állam millenniumának évében az emlékhelyet kívül és belül felújították. Az emlékcsernok kertje szintén védett.

Bessenyei-Szerviczky kápolna és kriptá,

Római katolikus temető (hrsz.: 3273), TSZ: 10699

Bessenyei-Szerviczky kápolna és kriptá a 19. század végén épült klasszicizáló stílusban. A temetősétány mentén szabadon álló, DNY-ÉK-i tengelyű, téglalap alaprajzú, oromfalas-nyeregtetős kis kápolna, körben dór fejezetű pilaszterpárok tartotta teljes párkányzattal, üres timpanonnal. A párkányzat és a faloszlopok vakoltak-meszeltek, a köztük lévő falmezők sárga klinkertéglából rakottak. Észak és dél felé félköríves lezárású ablak található rajta vas ablakszárnyakkal, a keleti főhomlokzaton félköríves lezárású nyílásban egyenes záradéku üveges, rácsos faajtó, felette lunettával. A belsőben síkmennyezet, rajta secco, keretelt mezőben "Szentlélek eljövetele"; oltáron "Angyali üdvözet" ismeretlen szerzőtől.

Borospince, Kazinczy utca 77. (hrsz.: 3193/1), TSZ: 931

A 19. század első felében a Torzsás-dűlő oldalában épült borospince. Állapota leromlott, használaton kívül van.

Lakóház, Széchenyi tér 1. (hrsz.: 1315/2, 1315/3, 1315/4), TSZ: 948

Lakóház, barokk eredetű, átépítve és bővítve romantikus stílusban 1860 körül. Földszinten üzlethelységek. Zárt sorban álló, U alaprajzú, egyemeletes, kontyolt nyeregtetős saroképület. A 2+4+2 tengelyes főhomlokzat enyhén előreugró középrizalitján, balra tolódva a középtengelytől, egyenes záródású szemöldökgyámos, kőkeretes kapu található. Az egyenes lezárású egyszerű földszinti nyílások egy része átalakított. A keretelt emeleti ablakok fölött a szemöldökmezőben díszítés, felettük konzolos szemöldökpárkány. A homlokzatot erősen tagolt koronázópárkány zárja. A tetőn újonnan kialakított 8 tetőablak. Északi oldal homlokzata sima, díszítés nélküli, egyszerű keretelésű ablakkal. Déli udvari szárnyát elbontották.

Lakóház, Széchenyi tér 2. (hrsz.: 2835/2), TSZ: 949

A 19. század második felében épült historizáló lakóház. Földszinti homlokzata feltehetően átépítve. Itt üzletek, illetve étterem található. Utcavonalon, zárt sorban álló, L alaprajzú, egyemeletes, nyeregtetős épület. Főhomlokzata vakolt, 1+3+1 tengelyes. Szegmensíves kőkeretes kapuja az épület déli tengelyében nyílik. Enyhe kiülésű középrizalitjának tengelyében erkély található, amelynek mellvédje öntöttvas, konzolait nőfejek díszítik. A földszinten egyenes záródású üzletajtók nyílnak, az egyszerű övpárkány fölött az emeleti ablakokat aedícula keretezi. Az épületet dekoratív fríz és felette konzolsoros koronázó párkány zárja.

Lakóház, Széchenyi tér 8. (hrsz.: 2832), TSZ: 950

1850-1860 körül épült kései klasszicizáló lakóépület. Az utcavonalban álló, U alaprajzú, egyemeletes öttengelyes saroképület. Földszintjén, közepén, a széleinél lekerekített egyenes záródású, kőkeretes kapu korabeli vasráccsal. Kétfelől lekerekített egyenes lezárású, kőkeretezésű üzletnyílások. Az emeleten félköríves záródású, és keretű nyílások, alul könyöklőpárkánnyal és vakolt mellvéddel, a vállpárkány fölött széles frízzel. Középen öntöttvas konzolos és korlátos erkély. A frízen öt kerek padlásnyílással és e fölött sűrű konzolos főpárkány található, attika fallal és timpanonnal lezárva. A főhomlokzat oldalszakaszain és a két oldalhomlokzaton lent egyenes záródású kőkeretes üzletajtók, az emeleten egyszer, könyöklő- és emelt szemöldökpárkányos, keretelt ablakok. Az udvari homlokzaton vaskonzolos függőfolyosó fut.

Lakóház, Széchenyi tér 9. (hrsz.: 1321/1), TSZ: 951

Az épület baloldali négytengelyes része 1831-ben, a kapuzattól jobbra eső háromtengelyes rész pedig 1870 táján épült. A két épületrész ma szimmetrikus, harmonikus építészeti egységet alkot, miután egyesítették azt. A Sátoraljaújhelyiek emlékezete szerint 1875 után ez volt a Windisgraetz-féle ház. Az épület földszintjén működött valaha az Éhler-patika és a Zemplén c. újság kiadóhivatala. Földszintjén üzlethelységek találhatók, illetve gyógyszertár. Zártsorban épített, L alaprajzú, egyemeletes, részben alápincézett, nyeregtetős épület. Az épület homlokzata két részből tevődik össze, a baloldali 4 tengelyes és a jobbra eső 3 tengelyes részből, de az utcai homlokzat ennek ellenére ma egységes képet mutat. A négytengelyes rész jobb szélén, a teljes homlokzat közepén nyílik a szemöldökgyámos kőkeretes kapu. A kapu kőkeretének ívháromszögében rozetta motívum, és közepén pajzs látható. Kétoldalt a földszinten egyenes záródású, keretelt nyílások. Az emeleten szintén szalagkeretes egyenes záradékú ablaknyílások, illetve a középtengelytől kétfelé 1-1 vakolt konzolokon nyugvó erkély nyugszik kovácsoltvas korlátráccsal. Az udvari homlokzat teljes hosszában kőkonzolos, vasrácsos függőfolyosó fut végig. Az udvari homlokzat nyílászárói modernnek. Itt is láthatóan elválik a két épületrész, egyrészt az északi szárny függőfolyosójának konzoljai eltérnek a nyugati szárny konzoljaitól, illetve a tetőszerkezetben is elválnak.

A Széchenyi tér, Kossuth tér, Tánácsos tér műemlék épületei együttesének környezete is védelem alatt áll (TSZ: 9281).

Lakóház, Kossuth Lajos tér 4. (hrsz.: 2868), TSZ: 932

A városközpont történelmi főutcáját műemléki védelem alatt álló egyemeletes, L alaprajzú, zárt sorú polgári lakóházak kísérik. A földszinten kereskedelmi vagy vendéglátóipari létesítmény üzemel, az emeleten pedig a lakófunkció van. Az épületek a 19. században romantikus/koraeklektikus stílusban épültek, értékes építészeti részleteket hordoznak: vakolatarchitektúra, nyílászárók keretezése, kovácsoltvas erkélyek, kőkeretezésű kapuk, boltozatos kocsibehajtók, az udvari homlokzaton kőkonzolos függőfolyosók. Az épületek fizikai állapota vegyes.

Városháza (volt Megyeháza),

Kossuth Lajos tér 5. (hrsz.: 1292/3), TSZ: 933

A vármegyeháza alapkövét 1761-ben tették le a földesúr, Trautsohn herceg által adományozott telken. Tervezője Sylvester Április, olasz építész volt. 1768-ban vehették használatba a sátoraljaújhelyi vármegyeházát. 1772-ben született határozat, hogy a levéltárat az északi szárny emeletén kell elhelyezni. Legnevesebb dolgozója a levéltárnak Kazinczy Ferenc volt. Utcasorban szabadon álló, U alaprajzú, egyemeletes épület. Vakolt főhomlokzatát középen oromzatos, két szélén kontyolt tetős rizalitok tagolják. A földszinten egyenes záródású, egyszerű szalagkeretes ablakok találhatók, az emeleten, a sarkoknál megtört egyeneszárúdású ablakok, felettük szegmensíves szemöldökpárkány. Alattuk egyszerű faltükrös mellvéddísz. A középrizalitban a díszterem három magas ablaka félkörívvel zárul. Felettük barokkos ívű szemöldökpárkány, alattuk szabálytalan faltükrök. A főbejáratot vasrácsos erkélyt hordozó díszes fejezetű oszlopokkal közrefogott kőkapuzat emeli ki, melyet oldalt két nagyméretű kőváza díszít. Az udvari homlokzatok árkadosak, részben beüvegezve, részben befalazva. Az épülethez későbbi toldás kapcsolódik. Az épületben található levéltár faberendezése a 19. század első feléből származik.

Lakóház, Kossuth Lajos tér 8. (hrsz.: 2866), TSZ: 934

Lakóház, Kossuth Lajos tér 10. (hrsz.: 2863), TSZ: 935

Lakóház, Kossuth Lajos tér 14. (hrsz.: 2860), TSZ: 936

Lakóház, Kossuth Lajos tér 16. (hrsz.: 2859), TSZ: 937

Lakóház, Kossuth Lajos tér 20. (hrsz.: 2851), TSZ: 938

Lakóház, Kossuth Lajos tér 22. (hrsz.: 2850), TSZ: 939

Lakóház, Kossuth Lajos tér 24. (hrsz.: 2849), TSZ: 940

Lakóház, Kossuth Lajos tér 26. (hrsz.: 2848), TSZ: 941

Lakóház, Táncsics Mihály tér 4. (hrsz.: 2887), TSZ: 954

1870-1880 körül épült romantikus, korai historizáló lakóépület. Átéépítve a 20. század végén lett, feltehetően átépítéskor az oldalrizalit ablakainak köténydíszei eltűntek. Zártsorban álló, L alaprajzú, egyemeletes, 2+2+2 tengelyes, nyeregtetős lakóépület. Bejárata a főhomlokzat déli szélén nyílik. Főhomlokzatának földszintje 6 tengelyes, átalakított egyenes záródású, vakolt szalagkeretezésű nyílásokkal. Az emeleten kosáríves, emelt szemöldökpárkányos, egybefüggő könyöklőpárkányú ablakok. Középen enyhe kiülésű kéttengelyes középrizalit, melyet pilaszterfejezetek szegélyeznek. A középrizalit előtt teljes szélességében öntöttvas korlátrácsos erkély található. Az erkélyt 5 l-vas támasztja alá. A homlokzatot konzolos főpárkány és alacsony egylépcsős attika zárja le. Az udvari homlokzaton az északi szárnyon öntöttvas konzolokon nyugvó függőfolyosó fut végig vas korláttal.

Lakóház, volt Pénzügyi Igazgatóság épülete, Táncsics Mihály tér 6. (hrsz.: 2888), TSZ: 953

1870-es években épült utcasarkon álló, L alaprajzú, egyemeletes, nyeregtetős historizáló saroképület. Homlokzatát eredetileg Zsolnay majolika burkolattal alakították, amit a 80'-as évek elején biztonsági okokra hivatkozva eltávolították. Az épület szemöldökgyámos, kőkeretes kapuja a boltozott áthajtóba nyílik. A földszinten sávazott vakolású középrész ion fejezetű pilaszterekkel kiemelve. Ablakai átalakított kirakatablakok. Az emelet homlokzatának középrészén kannelúrázott ion pilaszterek. Az emeleten az egyenes lezárási ablakai fölött edikulás szemöldökpárkányzat, alattuk mellvéd dísz, és a középrészben három vaskonzol által tartott öntöttvas rácsozatú erkély. A homlokzatot teljes szélességében konzolos főpárkány és attika zárja le. Az udvari homlokzat emeletes részén végig vasrácsos függőfolyosó fut végig, de az épülethez még két földszintes lakás is kapcsolódik. Az épület emeletén a Pénzügyi Igazgatóság Hivatala működött 1928-ig, földszintjén boltok voltak és vannak ma is.

Lakóház, Kazinczy Ferenc utca 1. (hrsz.: 2897), TSZ: 925

Késő klasszicista, korai romantikus lakóház, 1850-1860 körül épült. Zárt sorban épült, L alaprajzú, egyemeletes, részben alápincézett, nyeregtetős épület. Szemöldökgyámos kőkeretes kapuzata az épület homlokzata mellett nyílik. A gyámokon súlytádsz található. A kőkeret bal szárköve hiányzik, téglával van kipótolva. Négytengelyes utcai homlokzatán, a sávós vakolású földszinten egyenes záródású üzletnyílás, illetve három ablak található, az eredetihez képest átalakítottak. Az osztópárkánnyal elválasztott emeleten könyöklő és konzolos szemöldökpárkányos keretelésű egyenes lezárású ablakok találhatók. Sűrűn rakott konzolos koronázópárkány zárja a homlokzatot. A ház oldalhomlokzatán nyílik a bejárat. Udvari szárnyán öntöttvas konzolos, vaskorlátos függőfolyosó található. Az északi szárny végében még egy bejárat kapott helyet, amely a függőfolyosóra vezető lépcsőházba nyílik.

Lakóház, Kazinczy Ferenc utca 2. (hrsz.: 483), TSZ: 926

Romantikus lakóház, 1860 körül épült. A századfordulón ez az épület adott helyet a Magyar Olasz Bank újhelyi kirendeltségének. Zárt sorban álló, L alaprajzú, egyemeletes, részben alápincézett, nyeregtetős saroképület. A földszinti rész sávós vakolású. A bejárati kapu a Kazinczy utcai homlokzat bal szélén nyílik, egyenes lezárású tagozott szalagdíszű kőkerettel bír, míg a földszinti üzleti nyílások egyszerű keretezésűek, egyenes záródásúak, zömükben átalakítottak. A földszinti nyílások zsalugáteresek. A földszinti rész sávós vakolású. Az épületnek a Kazinczy és a Rákóczi utcára néző homlokzatain, az emeleten egy-egy három kőkonzolon nyugvó, öntöttvas korlátrácsos erkély. Az emeleti ablakok konzolos szemöldökpárkányra fölött rozettás fríz húzódik végig az épület teljes hosszában. E fölött konzolokra támaszkodó erős kiülésű ereszpárkány. A tetőn újszerű tetőablakok találhatók. Udvari homlokzatán, az első emeleti és a tetőtéri lakások bejárata a függőfolyosóról nyílik.

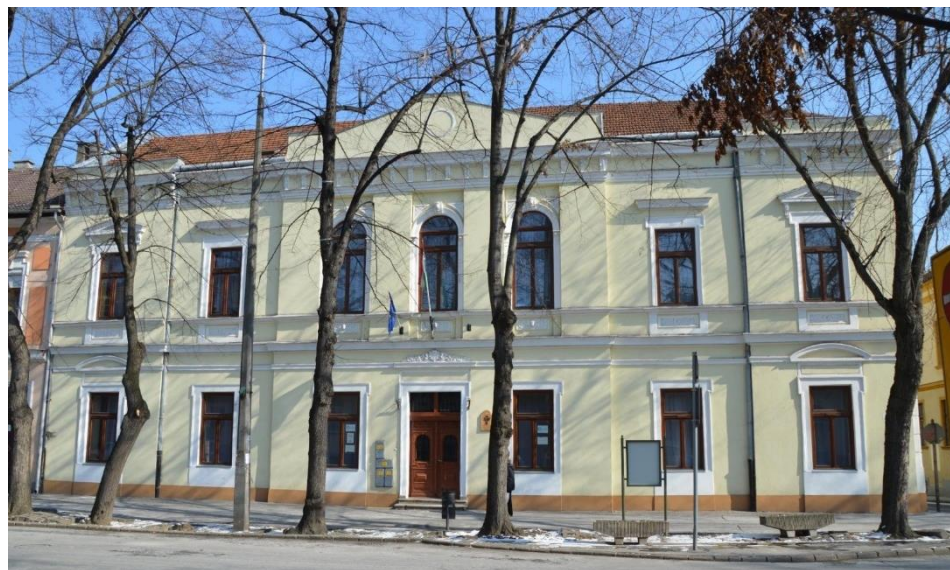

Lakóház, Kazinczy Ferenc utca 8. (hrsz.: 478), TSZ: 927

1850-1860 körül épült romantikus lakóépület. Az épületben működött az újhelyi Polgári Takarékpénztár. Földszintjén ma üzletek találhatóak. Zárt sorban álló, U alaprajzú, egyemeletes, nyeregvetős épület. Az utcai homlokzat három rizalitos, 3+2+1+2+3 tengelyes homlokzatsíkjára tagolt. Az utcai homlokzat középtengelyében kosárvízzel záródó, profilált szalagkeretes kőkapuzat. A kapuzat felett négy vaskonzol által tartott öntöttvas korlátú erkély található. Ez az erkély megismétlődik az épület 2. és 10. tengelyének erkélyajtói előtt is. A földszinti nyílások egyszerű egyenes záródásúak, vakolat keretelésűek. Az emeletet pilaszterek tagolják. A 4. és a 8. tengely ablakai előtt a mellvéd magasságában álbalsztrád húzódik. A többi ablak alatt köténydíz található. Az ablakok felett virágfüzér motívum és hangsúlyos párkány. Főpárkány felett a középrészen alacsony attika húzódik. Udvari homlokzatán vaskonzolos, vasrácsos függőfolyosó.

V. István Katolikus Szakgimnázium és Gimnázium, Árpád-házi Szent Margit Általános Iskola, Óvoda, Kazinczy utca 12. (hrsz.: 335), TSZ: 928

1870 körül - korábbi épület felhasználásával és bővítésével - épült romantikus stílusban, az egykori Carolineumnak adott helyet. Mai funkciója szerint iskola. A zárt sorban épült, egyemeletes saroképület négyszögű, hosszúkas udvar köré épült. Az épület Kazinczy utcai főhomlokzatsíkjára sarok- és középrizalitokkal tagolt, 1+1+3+1+1 arányban osztva a homlokzatot. A földszinti egyenes záródású ablakok és a kapubejárat egyszerű füles, vakolatkeretelésűek, illetve a két szélső ablak összetettebb emelt szemöldökös, timpanonos díszű. Az emeleti ablakok közül csak a Kazinczy utcai középrizalit három félköríves záródású ablaka díszesebb, köténydíszel ékített, felettük a párkányzat felett attika. A sarokrizalit ablakai fölött aedícula, konzolos párkány felett szintén attika. Az emeleti ablakok alatt vakolattükrök. A ma üvegtetővel lefedett udvart mindkét szinten pillérekkel nyugvó, félköríves árkádok veszik körül. Helyiségei sík mennyezetesek. A Posta köz felé eső homlokzatot három, enyhe kiülésű rizalit tagolja, középtengelyében egy-egy ablaknyílással. A homlokzat itt hosszabban elnyúlik, 1+3+3+1+3+3+1 tengelyes, az első emeleten két szoborfülke található.

Rácz-ház, Kazinczy Ferenc utca 20. (hrsz.: 334, 332, 333/1, 333/2), TSZ: 929

Az egykori Rácz-féle házat a 19. század utolsó harmadában emelték historizáló stílusban. 1992 után nagyfokú homlokzatátalakításon esett át, díszesebb, ünnepélyesebb homlokzatot alakítottak ki. Zárt sorba épített, L alaprajzú, egyemeletes, négy tengelyes, alápincézett, nyeregtetős épület. A sávós, illetve kváderes kialakítású homlokzatán a kőkeretes, félköríves kapuzat a déli szélén a rizalitban nyílik. A földszinten egyenes záródású, összetett vakolat keretelésű ablakok vannak. A középső ablakot átalakították az üzlethelység bejáratává. Az emeleti ablakok oldalt faloszlopokkal kereteltek. A legimpozánsabban díszített emeleti ablak a két faloszlop által közrefogott rizalitban a kapu felett látható: kváderezett, rusztikázott pillérek által övezett aediculás ablak. Alatta mellvéd magasságban álbullusztrád sor található.

Bortemplom, azaz Magyar Állami Királyi Közpince,
Fasor utca 18. (hrsz.: 1723/3, 1705/4, 1754/26), TSZ: 10628

1914-ben épült a Földművelési Minisztérium kezdeményezésére, Váczi-Hübschl Kálmán tervei szerint. A chateau szerű korai vasbeton szerkezetű felépítmény homlokzatát a Hegyaljai városok Zsolnay majolika címerei díszítik. A 37 ágú, közel 4000 m² épített pincerendszerben több, mint 10.000 hl bort tároltak, a pincerendszerhez külön iparvágány csatlakozást alakítottak ki. A műemlék épület ma igen leromlott állapotban van, felújítása és funkcióval való ellátása a közeljövőben kezdődik.

Kazinczy Ferenc Múzeum, Dózsa György utca 11. (hrsz.: 1263), TSZ: 921

A Kazinczy Ferenc Múzeum 1827-ben készült, klasszicista főhomlokzattal rendelkező épülete előbb a Sennyey család városi kúriájaként szolgált, majd 1834-1850 között a Zempléni Kaszinó Társaság működött benne. 1894-től 1950-ig a Városházának adott helyet. 1950-től a Szlovák Tanítási Nyelvű Általános Iskola céljára használták. Az épület többszöri bővítés során is megőrizte klasszicizáló hangulatát. Kazinczy Ferenc Múzeumként állandó és időszakos kiállításnak ad otthont, számos konferencia helyszíne. Zártkörben álló, U alaprajzú, egyemeletes, kontyolt nyeregtetős saroképület. Eredetileg téglalap alaprajzú volt, az 1894-es bővítés után vált zárt, belső udvarossá. A kilenc ablaktengelyes utcai főhomlokzat középtengelyét a bejárat előtt két toszkán oszlopon nyugvó erkélyépítmény, s az emelet feletti főpárkányon elhelyezett timpanonos, feliratos attika emeli ki. A bejárata kosárféle záródékú, benne kovácsoltvas rácsos kapuval. A homlokzatot körbefutó övpárkányzat tagolja, valamint a földszinten elhelyezett profilozott keretű, könyöklőpárkányos, egyenes lezárású ablakok, illetve az emeleti szemöldökpárkányos, könyöklőpárkányos, egyenes lezárású ablakok. Ezeket kötény és oromdíz gazdagítja. Udvar homlokzatának keleti és déli szárnyának egészén négyzetes keresztmetszetű, vaskos oszlopok tartotta függőfolyosó figyelhető meg.

Waldbott kastély, Hősök tere 10. (hrsz.: 2793), TSZ: 924

A 18. században épült, eredetileg barokk stílusú kastély. Később Szirmay Antal átalakíttatta, majd a 19. század második felében a báró Waldbott család tulajdonába került. Az ötvenes években csecsemőotthonná alakították. Mai funkcióját tekintve idősek otthona. Utcavonalon szabadon álló, téglalap alaprajzú, manzárdtetős épület. Az utcai, hosszanti homlokzati oldalon kétszintes, míg a nyugati, kerti oldalon egyszintes elrendezésű. Vakolt, 2+3+2 tengely elosztású homlokzatán kiugró középrizalit található, jobbra és balra két-két tengelyes résszel. A főhomlokzaton az alagsor szintjét tagozott osztópárkány választja el. Az itteni négyzetes ablakok szalagkeretelésűek, a középső szegmensíves záródású. A felső ablakok egyenes záródásúak, füles kerettel, könyöklővel, felül tört íves emelt szemöldökpárkánnyal. Az épületet felül tagozott párkányzat zárja. A lábazat kőlapokkal burkolt. Az épület bejárata az udvar felől nyílik. Bejárati ajtaja kőkeretes, egy-egy füllel, szerény tagozattal, fölötté vakolt íves párkány, fa kapuszárnyai szépművűek.

Görgey-kúria/ Pázmány-ház,

Esze Tamás utca 22. (hrsz.: 2731), TSZ: 923

A 18. század végén barokk stílusban épült lakóház a Görgey család kúriája volt. Később Pázmány-féle házként vált ismertté. Zárt sorba épült, L alaprajzú, egyemeletes, részben alápincézett, nyeregtetős, háromtengelyes épület. Földszinti homlokzatán ablakai egyszerű szalagkeretezésűek, egyenes záródásúak, az emeleti ablakok alatt közvetlenül és fölött hangsúlyos osztópárkány. Az utcai homlokzat bal szélén nyíló félköríves záródású, egyenes szemöldökpárkányú kapuzat kőkeretének félköríves része finom művű szőlőindás díszítésű, aminek nagyrésze utólagos pótlás. Udvari homlokzatán az északi szárnyban közvetlenül a kapualj után nyíló lépcsőház falépcsője kinyúlik a homlokzat síkjából.

Darányi-ház, Esze Tamás utca 28. (hrsz.: 2582), TSZ: 9396

Az 1791-ben épült lakóház mai megjelenését későbbi átalakítások során, a 19. század végén nyerte el. Az utcavonalban álló, L alaprajzú, magassíkföldszintes, alápincézett, kontyolt nyeregtetős saroképület. Héttengelyes főhomlokzatán egyszerű, egyenes záródású tagozatos kőkeretes szobaablakok, illetve alattuk négy tengelyben fektetett téglalap alakú pinceablakok vannak. Kerékvetős, negyedkörívek között egyenes szemöldökös, kőkeretes kapuzata az épület hosszanti homlokzatának folytatásában nyílik. Udvari homlokzatán oszlopos tornác fut végig, innen nyílik az épület bejárata is.

Lakóház, Tompa Mihály utca 23. (hrsz.: 2735), TSZ: 9397

18. század végén épült copf stílusú lakóház. Utcavonalon, szabadon álló, téglalap alaprajzú, földszintes, négytengelyes, alápincézett kontyolt nyeregtetős épület. A középrizalitos utcai főhomlokzaton pinceablakok, illetve plastikus füzérdíszes, egyenes lezárási kőkeretes, könyöklőpárkányos ablakok találhatóak. Bejárata az udvarról nyílik. A terep lejtése miatt az udvari homlokzat alagsori részének középtengelyében nyílik a bejárat. A bejárat felett, a tulajdonképpeni földszinti részen 2 oszloppal alátámasztott erkély nyílik. A földszinti és az alagsori ablakok volutás dísszel ellátottak.

Lakóház, Károlyfalva, Rákóczi Ferenc utca 49. (hrsz.: 7093), TSZ: 1307

Fésűs beépítésben, az utcafronttól hátrébb, szabadon álló, kelet-nyugati tengelyű, téglalap alaprajzú népi lakóház a 19. század elején épült, copfstílusban. A ház nyeregtetejét cserép fedi. Az épület déli, udvari homlokzata öttengelyes, a homlokzaton bejárat ajtók és ablakok váltakoznak. A ház nyugatról kelet felé így épül fel: két istálló, illetve kamra, utána lakórész, annak középső részén pitvar, északra konyha, keletre tisztaszoba, nyugatra egy másik lakószoba. Az istállóajtó szegmentíves záródékú, a vele szomszédos kamra ajtaja egyeneszáródású, ácsstokos. A nyugatról számított első ablak modern asztalos szerkezet. A pitvar ajtaja egyenes lezárási, vízszintes szemöldökkő kőkeretes nyílás, a keret külső széleit szalagkeret kíséri, mely a szemöldökkő közepén lefelé hajló volutákkal és címerpajzzsal díszített. A tisztaszoba déli ablaka ugyancsak kőkeretes, egyenes záródású nyílás. A kőkeret külső és belső széleit szalagkeret követi. A szemöldökkő közepén zárókő van, benne I P monogram és 1823-as évszám. A zárókőmotívum két oldalán copf díszek. Az ablakban kétfelé nyíló vaslemez külső ablakszárnyak vannak, külső oldalukon a pántok között kovácsoltvas rozetta, belül a merevítők középpontjában szintén ilyen rozetta van. A keleti, utcai homlokzaton két megegyező formájú ablak nyílik. A háromszög formájú oromfalban két álló ovális alakú padlásablak látható.

HELYI VÉDELEMRE ÉRDEMES ÉPÜLETEK, ÉRTÉKEK

A helyi védelemre érdemes épületek, értékek listája a Sátoraljaújhely Város Önkormányzat Képviselő-testületének Sátoraljaújhely Építési Szabályzatáról szóló 8/2005. (V.2.) önkormányzati rendelet III. sz. mellékletében felsorolt helyi védelmi jegyzék szerint teljes.

Az építészeti örökséget hordozó épületek mellett a település közösségei számára fontos és jelentős szerepet betöltő épületek is értéket képviselnek és érdemesek lehetnek a helyi védelemre. Ilyen közösségi helyek például a szakrális építmények, ahol mindenki a maga hite szerint gyakorolhatja vallását.

**Görög katolikus templom, Széphalom,
Kazinczy utca 200.**

**Római katolikus templom, Károlyfalva,
Rákóczi utca 58.**

Evangélikus templom, Esze Tamás utca 33.

**Római katolikus templom, Széphalom, Kazinczy utca
289.**

Görög katolikus parókia, Kazinczy utca 49.

Görög katolikus parókia, Rudabányácska, Bányácska utca 74.

Petőfi Sándor Általános Iskola, Petőfi utca 9.

A XVII. század elejétől okmányokkal bizonyíthatóan bemutatható a református egyházközség élete, az iskola működése, tevékenysége. Fejes István püspök „A Sátoralja-új helyi Ev. Ref. Egyház Története” c. művéből tudjuk (S.a.újhely, 1889), hogy kezdetben a pataki iskolával egyenrangú gimnázium működött, majd később particularis iskola lett. Az 1898-as tanévtől a református egyház felekezeti iskoláját átadta az államnak, ettől kezdve állami iskolaként működött. 2011. évben a város Önkormányzata átadta, a Református Egyház pedig átvette a Petőfi utcai iskola épületet. Az iskola alapítója és fenntartója a Tiszáninneni Református Egyházkerület.

Vasútállomás utasfelvételi épülete

A MÁV sátoraljaújhelyi pályaudvara az 1870-es évek elején épült Váczy-Hübschl Kálmán terve alapján. Jelentőségét a trianoni békeszerződés előtt az adta, hogy a Budapest-Miskolc-Szerencs felől érkező vasúti forgalom itt ágazott el Kassa, illetve Ungvár felé. Nevezetes volt étterme, a Resti, ahová az újhelyi polgárok szívesen betértek híresen kiváló konyhája miatt. Az étterem a II. világháború után is jól ment, majd az 1990-es években bezárták. Komáromi János: A nagy utazás című regényében is megörökítette a régi restit. Az állomás épületét a 2000-es évek elején teljesen felújították, így visszanyerte régi fényét. Szabadonálló, egyemeletes, téglány alaprajzú, nyeregtetős épület. Az utca felől a középizalit előtt egy bejárati csarnokkal bővített. Az utcai homlokzat középpontjában egy oromzatos tetőrész különül el, és ugyanez található az épület két szélén látható kiugró rizalitok felett is. Az épület kívülről vakolt, és téglaszalagokkal díszített. Jellegzetesek szegmensíves lezárási nyílászárói, melyek szintén téglaszalaggal kereteltek.

Polgári ház, Kazinczy Ferenc utca 32.

Erzsébet Kórház, Mártírok útja 9.

Szeretetotthon, Pataki út 27.

Fegyház és Börtön, Kazinczy Ferenc utca 35.

Az egykori Törvényszéki Palota és Fogház 1901-1906 között épült Czigler Győző műépítész tervei alapján, Dvorák Ede irányításával. Az épületegyüttesben ma Fegyház és Börtön, valamint Börtönmúzeum működik.

Pénzügyi palota (Zója Kollégium), Kossuth Lajos utca 31.

A Kossuth utca 31. szám alatt található a volt Pénzügyi Palota épülete. 1929-től itt működött az Adó Hivatal és a Pénzügyőrség. Az épület empire stílusban a Tőry és Pogány Művészeti Iroda tervei alapján épült. Oromzatára kétszeres életnagyságban az ország címerére vigyázó honfoglaló magyarok szobrát Kisfaludi Stróbl Zsigmond alkotását helyezték el. Zemplén Vármegye megszűnését követően 1950-es évek elejétől középiskolai leánykollégiumként működött. Ma a Cong. Yetev LEV D'Satmar Chevra Kadisha hitközség bérli, a Teitelbaum Mózes sírját meglátogató zarándokok elszállásolása céljából.

**Kossuth Lajos Gimnázium, Szakgimnázium és Szakközépiskola,
Deák Ferenc utca 10.**

A Sátoraljaújhelyi Kossuth Lajos Gimnázium, Szakgimnázium és Szakközépiskola jogelődjét II. József rendeletére 1789-ben alapította a piarista rend. Az első években négy évfolyamos algimnáziumként működött az intézet, majd az 1806-ban kiadott II. Ratio Educationis hatosztályos főgimnáziummá változtatta az iskolát. Az 1948-ban bekövetkezett államosításig általános iskola és gimnázium volt egyszerre. Az iskola növendéke volt Trefort Ágoston, vallás és közoktatásügyi miniszter, id. Andrássy Gyula gróf, miniszterelnök és külügyminiszter és Kossuth Lajos, a Batthyány-kormány pénzügyminisztere, a Honvédelmi Bizottmány elnöke, Magyarország kormányzó-elnöke, akinek nevét az intézmény felvette.

Dohánygyár irodaház és víztorony, Dohány utca 1-3.

A dohánygyár a város egyik legrégebbi üze, melynek épülete a városkép meghatározó eleme. A dohánytermékeket gyártó üzem 1891-ben létesült Sátoraljaújhelyen 80 munkással. A környék dohányzási szokásait tekintve a szivar volt a meghatározó és ennek munkaigényes elkészítési folyamata, valamint a megnövekedett fogyasztói igény ösztönözte arra 1892-ben a Magyar Állami Királyi Kincstárat, hogy a gyártóüzem kapacitását megnövelje. Az új gyár 1894 őszén kezdte meg működését, 305 női és 11 férfi alkalmazottal; 1897-ben a munkások száma elérte a 620 főt.

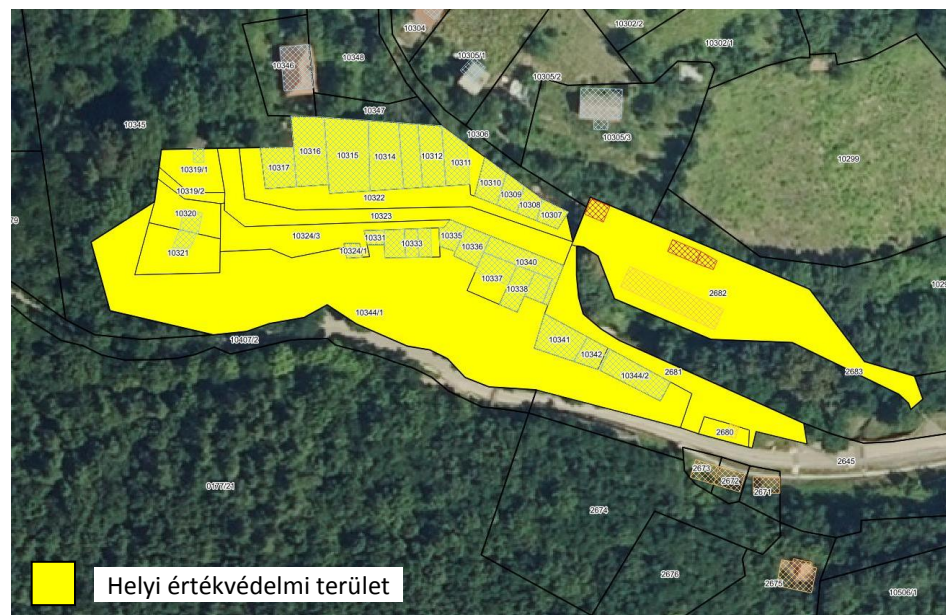
1914-15-ben hadikórház működött benne. 1944-ben a világháború miatt szünetelt a termelés, majd 1945-től a gépi gyártásra álltak át. 1985-től a privatizálásig önálló gyárüzem volt. A gyár termékei országszerte keresettek voltak, különösen azok a márkák, melyeket csak itt gyártottak (Symphonia, Románc, Dukát).

Zsólyomkai pincesor

Az 1200-1400-as évek során kialakított, 30 pincéből álló pincesor a városközpont felett, a Szárhegyre vezető út melletti völgyben, a Zsólyomka-patak két oldalán fekszik. A Zsólyomka-völgy a Sátor-hegy-csoport legnagyobb méretű völgye, a Magas-hegy és a Szárhegy között, mélyén a Zsólyomka-patak folyik. Itt található a Zsólyomkai pincesor, a Felsőzsólyomka utcán. Az ún. pincsikátorban a környékbeli szőlők terméséből készült boroknak kiváló érlelő, tároló helyei. A pincesor egykor a szőlőtermelők kedvelt mulatóhelye volt, sőt a közelben fürdő is működött. A Felső-Zsólyomka apró házait az 1990-es évek végére elbontották, az utat kiszélesítették, azonban a hegyoldalba vájt pincék és borházak javarészt ma is megvannak. Sajátos vonása néhány állandóan, vagy ideiglenesen lakott háza. A Zsólyomkai pincesort egyedülálló kialakításának megőrzése érdekében környezetével együtt területi védelem alá javasolt helyezni.

Várrom, Vár-hegy

A várat IV. Béla, vagy fia, István herceg kezdte felépíteni a tatárjárás után. A vár első okleveles említése 1261-ből való. Újhely 1316-tól királyi vár lett, várnagysai gyakran cserélődtek (Zólyomiak, Babonicsok, Lackfiak, Bebekek, Perényiek, Pálócziak). Oláh Miklós esztergomi érsek 1536-ból származó leírása alapján a vár a bástyákon kívül erős sáncokkal volt megerősítve, vagyis a várat legkésőbb az 1530-as években átépítették, védműveit korszerűsítették. Az 1538-ban, majd 1546-ban és 1548-ban kiadott oklevelek már romosnak írják le a várat. Nem tudni, hogy Ferdinánd csapatai, vagy Perényi maga romboltatta-e le a várat, hogy ne kerülhessen ellenfele kezére.

A vár területének szintvonalas felmérését 1986-ban Nováki Gyula és Sándorfi György készítette el. A Vár-hegy hosszúkas platójának keleti és délkeleti széle alatt mintegy 100 méter hosszan sánc húzódik, északnyugati végét a hegynyereg felől két rövidebb árok védte. 2007-ben a sátoraljaújhelyi önkormányzat kezdeményezésére együttműködési megállapodás jött létre az Önkormányzat és a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma között, amelynek célja a vár maradványainak szisztematikus régészeti feltárása volt. A feltárást előkészítő évben a miskolci Herman Ottó Múzeum és a Miskolci Egyetem bevonásával sor került a Vár-hegy területének geodéziai felmérésére és részleges geofizikai vizsgálatára is.

A Ringer István által vezetett 2007-es felmérés során meghatározták a vár felszínsíkját, illetve az oldalak palástjait. Egy precíz mikrodomborzati térkép létrehozásával és a geofizikai mérések kiértékelésével nagyrészt meghatározhatóvá váltak a vár mesterséges létesítményei. A Vár-hegy legmagasabb pontján egy központi épületegyüttes részletét tárták fel, annak két méter széles, északra nyíló bejáratával együtt. A helyiség északnyugati sarkánál 100-150 centi magas felmenő falazatot tisztítottak ki az omladék alól. Keleti falában egy gótikus ülőfülke alsó része maradt fenn. A törmelékréteg alatt, a helyiség északi falának belső oldalán, közvetlenül a járószinten több nagyméretű, gótikus és reneszánsz kőfaragvány, zömmel ablak- és ajtókeretek, oszloplábazatok kerültek elő.

Magyar Kálvária, Szár-hegy

Sátoraljaújhely egyik, Kárpát-medencei viszonylatban is egyedülálló látványossága a város fölé magasodó Szár-hegy tetején és az odafelé vezető út mentén található Magyar Kálvária emlékmű-együttes. A trianoni béke által határszéli kisvárossá tett Sátoraljaújhelyen a korszak revíziós politikai légköre társadalmi összefogást indított el, melynek köszönhetően Vilkovszky Kálmán elképzelése nyomán alakult történelmünk egyik legsötétebb napjára, a Trianoni békeszerződésre emlékező, illetve az akkor elcsatolt országrészek és városok előtt tisztelegő búcsújáró, zarándokhely. A Magyar Kálvária együttese három részből: az országházlóból, a 14 stációból és a Szent István kápolnából áll. I. Országházló egy hatalmas kőgúlán hirdeti a szomszédos nemzeteknek, hogy Magyarország egyszer újból egységes lesz. II. A tizennégy stáció megemlékezik mind a 38 elcsatolt várossal, így kerültek felállításra a hegy tetején álló országházlóhoz vezető út mentén a vártoronyszerű építmények, emléktáblákkal, idézetekkel és címerekkel ellátva. A 14 stációból álló emlékmű együttest 1936. október 4-én avatták fel. A Magyar Kálvária kapuján Tornyai Ányos idézete mellett Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely címere látható. III. A Szent István kápolna szerves része az együttesnek. Teteje a Magyar Szent Koronát formázza meg. Ez 1938-ban épült Szepesi Bódog piarista tanár kezdeményezésére. A közelmúltban fejeződött be az emlékmű együttes felújítása. A stációk közötti sétaútról nagyszerű kilátás nyílik Sátoraljaújhely városára, továbbá a Hegyköz és a Bodrogek találkozásának festői látképére.

Emlékhelyek

Hősök temetője

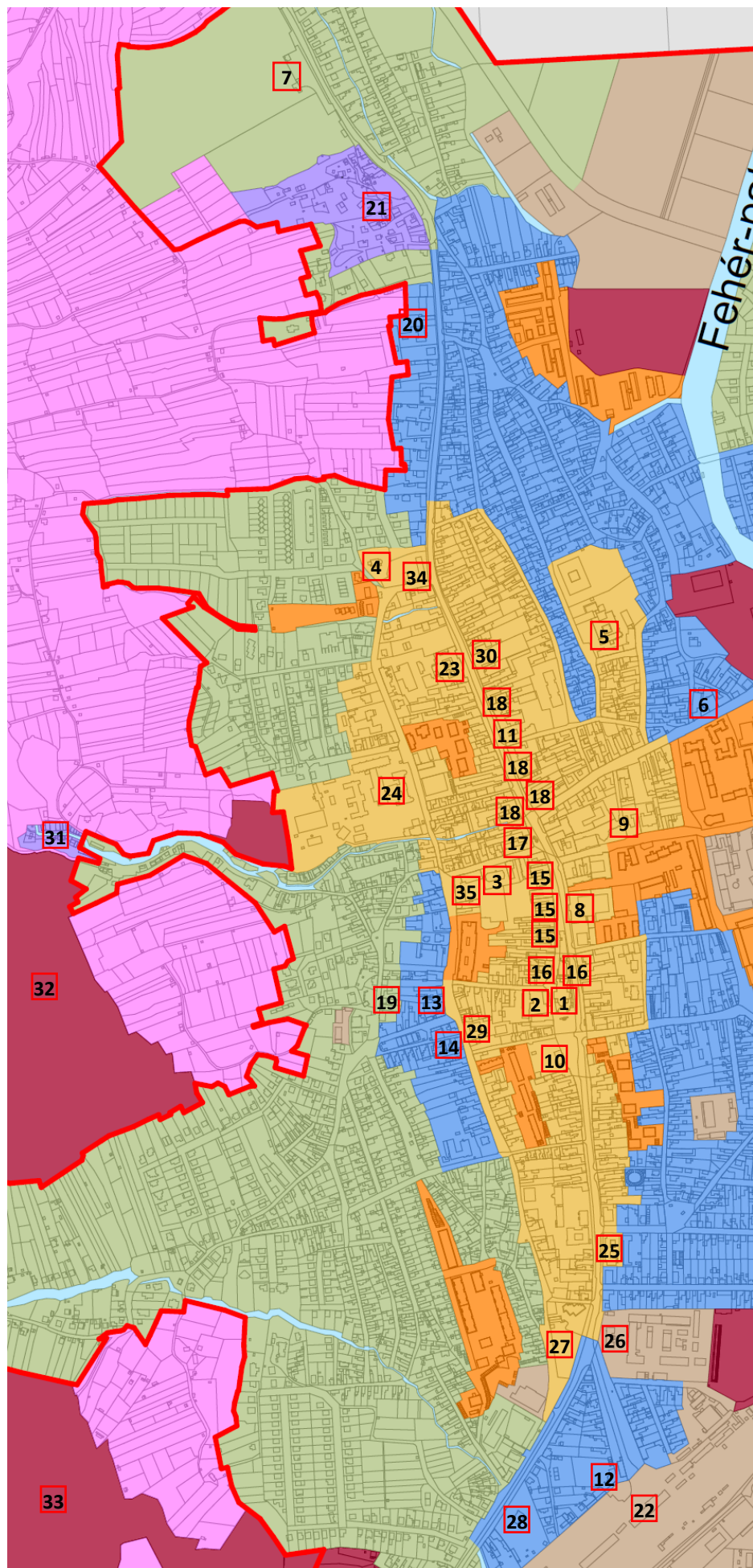
A Hősök Temetője I. világháborús katonatemető. A feszes rendben sorakozó, egyforma sírjelek alatt 1540 magyar, osztrák, német, ruszin, lengyel, román, szlovák, horvát katona, a Monarchia majd mindegyik nemzetiségének fiai, de szerb és orosz hadifoglyok is nyugszanak. A legfiatalabbak 18 évesen estek el, a legtöbbjük 22-28 éves volt. Az emlékhelyet 2009-ben a Sátorajaujhelyi Fegyház és Börtön az önkormányzattal és civil szervezetekkel együtt felújította és azóta is rendszeres színhelye a katonahősökről történő megemlékezéseknek.

Izraelita kegyeleti park- Teitelbaum Mózes rabbi síremléke

A sátorajaujhelyi rabbi, az újhelyi rebbe Teitelbaum Mózes (1759-1841) Sátorajaujhelyen van eltemetve. 1808-tól Sátorajaujhely város rabbija volt. Csodatévő gyógyításai révén vált híressé, messze földről is sokan zarándokoltak hozzá. Vele kapcsolatos városi legenda, hogy a gyermek Kossuth Lajost is meggyógyította. Sírját sokan felkeresték, felkeresik. Nyughelye az úgynevezett Óhel, a dohánygyárral szemközt a többszáz éves zsidótemető mellett helyezkedik el, mely a Nemzeti Sírkert része.

SÁTORALJAÚJHELY MEGHATÁROZÓ ÉPÜLETEI

1. Római katolikus templom (MV)
 2. Római katolikus plébániaház (MV)
 3. Református templom (MV)
 4. Görög katolikus templom (MV)
 5. Pálos piarista templom és rendház (MV),
Kossuth Lajos Gimnázium
és Szakközépiskola (HV)
 6. Szent Kereszt kápolna (MV)
 7. Bessenyei-Szervicky kápolna és kriptá (MV)
 8. Városháza (MV)
 9. Kazinczy Ferenc Múzeum (MV)
 10. Waldbott kastély (MV)
 11. V. István Katolikus Szakgimnázium és
Gimnázium, Árpád-házi Szent Margit
Általános Iskola, Óvoda (MV)
 12. Bortemplom (MV)
 13. Görgey-kúria/ Pázmány-ház (MV)
 14. Darányi-ház (MV)
 15. Kossuth téri polgári lakóházak (MV)
 16. Széchenyi téri polgári házak (MV)
 17. Táncsics téri polgári házak (MV)
 18. Kazinczy Ferenc úti polgári házak (MV)
 19. Lakóház, Tompa Mihály u. 23. (MV)
 20. Borospince, Kazinczy utca 77. (MV)
 21. Ungvári pincék (VT)
 22. Vasútállomás utasfelvételi épülete (HV)
 23. Fegyház és Börtön (HV)
 24. Erzsébet Kórház (HV)
 25. Pénzügyi Palota (HV)
 26. Dohánygyár (HV)
 27. Izraelita kegyeleti park (HV)
 28. Szeretetotthon (HV)
 29. Evangélikus templom (HV)
 30. Polgári ház, Kazinczy utca 32. (HV)
 31. Zsolyomkai pincesor (HV)
 32. Magyar Kálvária, Szár-hegy (HV)
 33. Várrom, Vár-hegy (HV)
 34. Görög katolikus parókia (HV)
 35. Petőfi Sándor Általános Iskola (HV)
- VT- Világörökségi magterület
MV- Műemléki védelem
HV- Helyi védelem

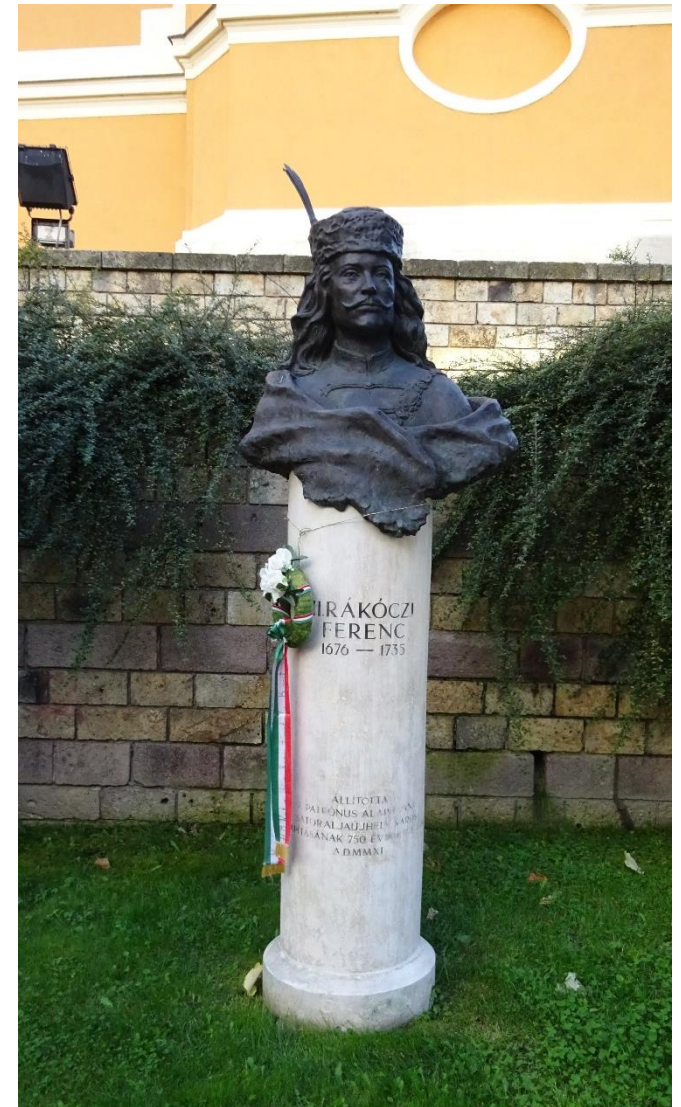
HELYTÖRTÉNETI ÉRTÉKEK

Nimfás-kút, Kossuth tér (1986)

Szent Flórián-szobor, Széchenyi tér (1990, 1764)

II.Rákóczi Ferenc, Széchenyi tér (Bíró Lajos, 2011)

Kossuth-szobor, Kossuth Lajos tér (Gárdos Aladár, Gondos Imre, 1911)

Kazinczy Ferenc mellszobra, Városháza udvara (Pátzay Pál, 1968)

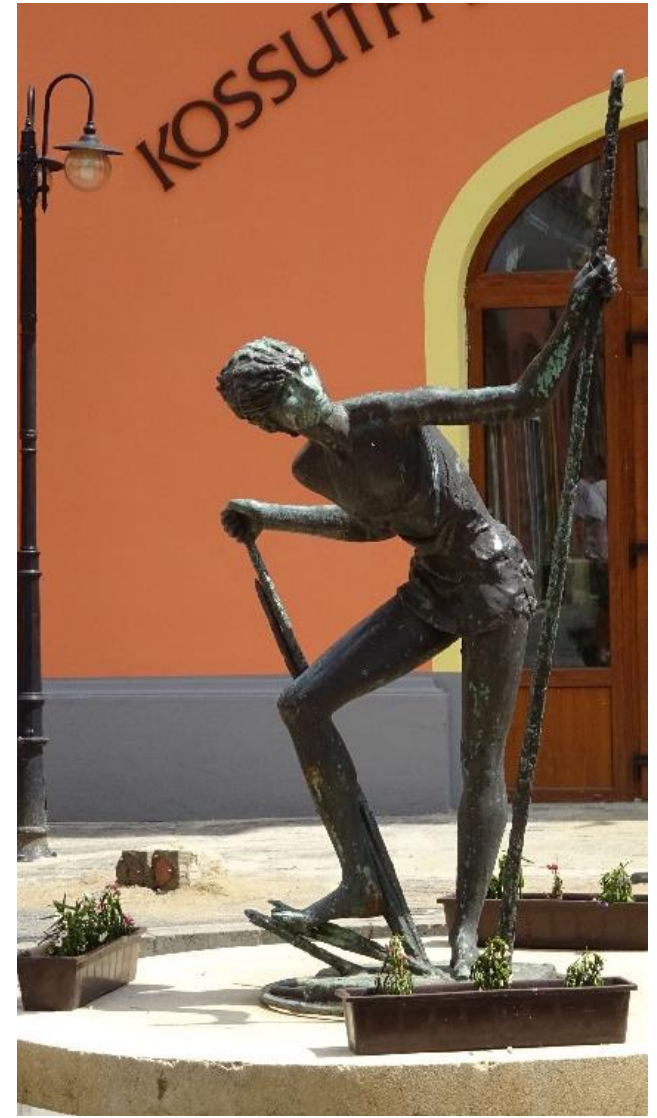
Kazinczy Ferenc, Kossuth Lajos tér (Borsi Antal, 2011)

Istennő kigyóval, Mártírok útja 9.
(Balás Eszter, 1991)

Jókai Mór szobra, Jókai Mór utca (Ligeti Erika, 1988)

Botos fiú, Táncsics tér (Bolgár Judit, 1969)

Honfoglaló magyarok, Kossuth Lajos utca 31. (Kisfaludi Strobl Zsigmond, 1928)

II. világháborús emlékmű, Kazinczy Ferenc utca 91. (ifj. Pál Mihály, Pál András, 1996)

1956-os emlékmű, Borsos József sétány (2001)

V. István, Deák F. u. 10. (Balogh Géza, 2001)

Próféta, Deák F. u. 10. (ifj. Pál Mihály, 1989)

Kossuth Lajos, Deák F. u. 10. (Gábor Éva Mária, 2002)

Kazinczyné gróf Török Sophie mellszobra,
Széphalom, Kazinczy emlékkert (Borsi Antal,
2008)

Nyelvcsalád-fa, Széphalom, Kazinczy emlékkert
(Égerházy László, 2009)

Kazinczy Lajos mellszobra, Széphalom,
Kazinczy emlékkert (Tóth András, 1911)

**Esze Tamás mellszobra, Esze Tamás utca 14.
(Búza Barna, 1966)**

Árpád fejedelem, Széchenyi tér (Bíró Lajos, 2007)

**Miklósy István püspök szobra, Görög
katolikus templom kertje**

Kálvária-hegy

Kálvária-hegy

Görög katolikus templom

Rudabányácska

Károlyfalva

Széphalom

Széphalom

Széphalom

II. világháborús emlékmű, Széphalom

Világháborús emlékmű, Rudabányácska

Világháborús emlékmű, Károlyfalva

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Országos jelentőségű természeti terület

Sátoraljaújhely közigazgatási területét érinti a **Long-erdő Természetvédelmi Terület**.

A város közigazgatási területén források találhatók, melyek a 1996. évi LIII. törvény hatálya alá tartoznak. Területükre a fenti törvényben az országosan védett természeti területekre vonatkozó természetvédelmi előírások érvényesek. A városközpont vízellátását 750 éve a Dörzsik forrás biztosítja, a forrástól a kifolyóig épített forrásalagút szolgál, kifolyásai a Nimfás kút, és a Városháza udvara.

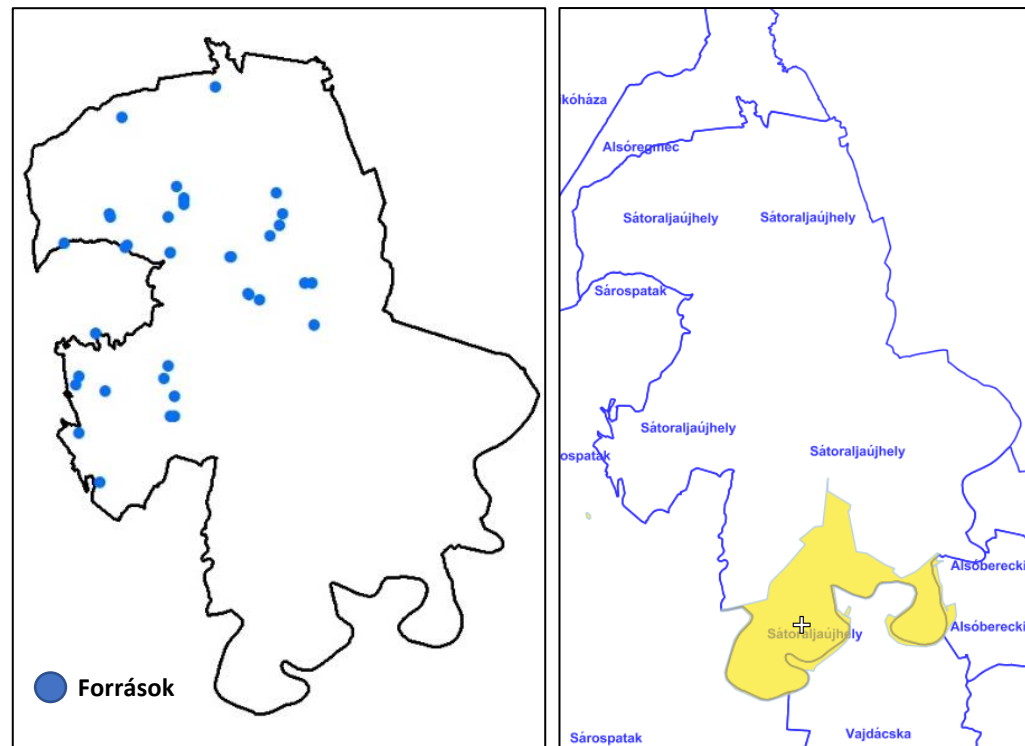
Tervezett természeti területek, melyeken kiemelt figyelmet kell fordítani a tájkép, a természetes életközösségek (növénytakasulások) és élőhelyek megóvására.

Természetközeli területek: Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII.20.) sz. korm. rend. 30/A § (1) bekezdése értelmében a mocsár, nádas és sziklás terület természetközeli területnek minősülnek. Természetközeli területen épületet elhelyezni nem lehet.

Natura 2000 területek: Sátoraljaújhely város közigazgatási területét Natura 2000 területek érintik. A település déli részén található Long-erdő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20081). Érintik továbbá a város területét a különleges madárvédelmi területek közül a Zempléni-hegység, a Szerencsi-dombsággal és a Hernád-völgygel (HUBN10007) és a Bodrogzug-Kopasz-hegy-Taktaköz (HUBN10001).

Országos Ökológiai Hálózat: Sátoraljaújhely közigazgatási területén az országos ökológiai hálózat elemei közül a magterület, az ökológiai folyosó és a puffterület övezetei találhatóak meg.

Sátoraljaújhely közigazgatási területe tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területtel érintett.

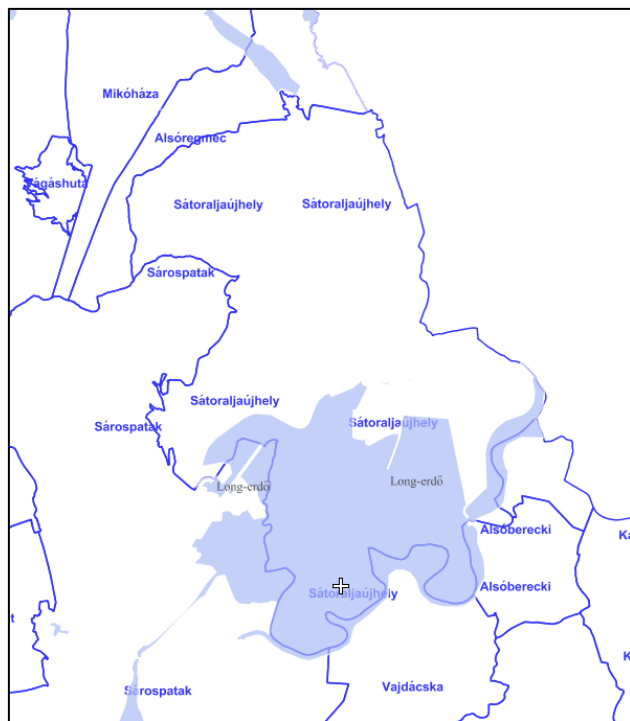

A település területén előforduló források

Long-erdő Természetvédelmi Terület

Long-erdő Természetvédelmi Terület

A Long-erdő természetvédelmi területté nyilvánítására 1996-ban került sor. Kiterjedése: 1123,2 ha. A védetté nyilvánítás célja a Bodrog-folyó mentén, a holtágakkal határolt területen, a már csak itt meglévő, természetszerű, ártéri erdőtársulások, valamint a gazdag növény és állatvilág megőrzése. A Long-erdőt csaknem egészében árvízvédelmi töltés veszi körül. A töltés menti kubikgödörökben változó fajösszetételű, a fűz-nyár ligetekre emlékeztető erdőfoltokat találunk. A töltés oldalában másodlagos, de elég fajgazdag, az ártéri kaszálókhoz hasonló összetételű gyepek tenyésznek.

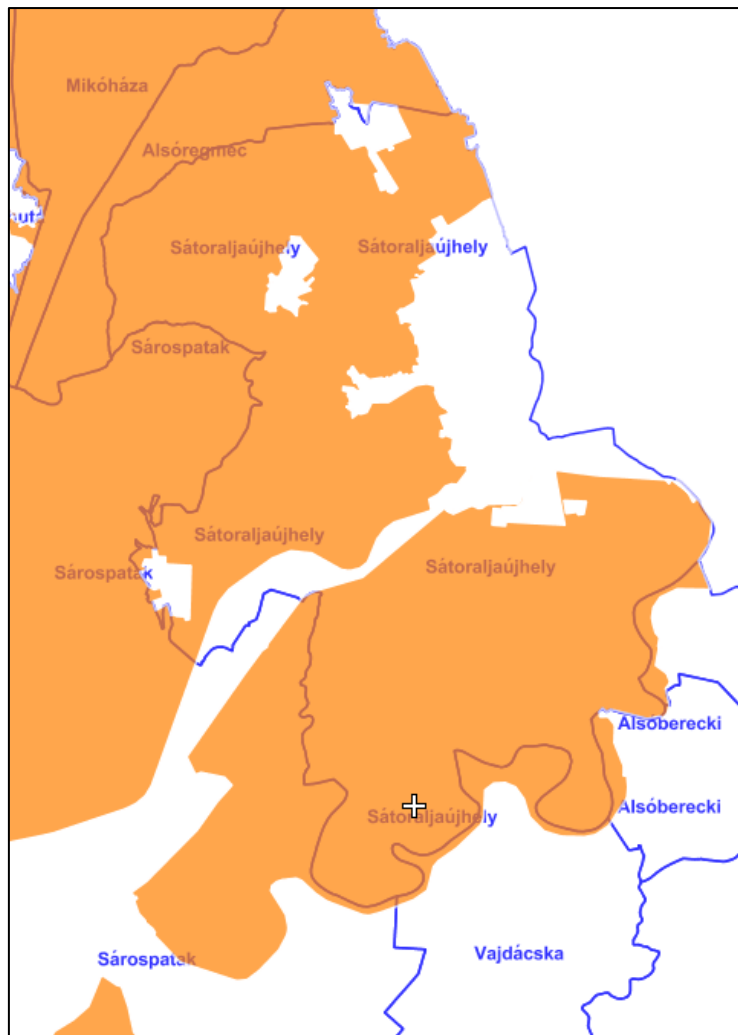
Long-erdő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20081)

Long-erdő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN20081)

Natura 2000-es jelölő élőhelyek: Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0), Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétjei (6440), Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) (91F0), Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150).

Natura 2000-es jelölő fajok: Tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*), széles tavicsíkbogár (*Graphoderus bilineatus*) zempléni futrinka (*Carabus zawadzskii*), piros szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*), erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*), díszes tarkalepke (*Euphydryas maturna*), kőfűró csík (*Sabanejewia aurata*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), homoki küllő (*Gobio kessleri*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), vágócsík (*Cobitis taenia*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), európai vidra (*Lutra lutra*).

Zempléni-hegység, a Szerencsi-dombsággal és a Hernád-völgyel különleges madárvédelmi terület (HUBN10007) és a Bodrogzug-Kopasz-hegy-Taktaköz különleges madárvédelmi terület (HUBN10001)

Zempléni-hegység, a Szerencsi-dombsággal és a Hernád-völgyel különleges madárvédelmi terület (HUBN10007)

A Zempléni-hegység és a Szerencsi-dombság fontos ragadozómadár-élőhelyek. A kiterjedt erdőségek megfelelő fészkelőhelyet nyújtanak, a közeli legelők, gyepek és művelt területek pedig táplálkozóhelyként szolgálnak. Itt található Magyarország egyik legnagyobb parlagisas-költőállománya, a legnépesebb békászósas-állomány, és csak itt költ ma szirti sas. Fekete gólyák szintén nagy számban költenek. A jellegzetes erdei fajok között felsorolhatjuk még az uráli baglyot. Ennek a fajnak a hazai költőállománya jórészt itt található. A fehérhátú fakopáncs is jellegzetes állandó madara a Zempléni erdőknek.

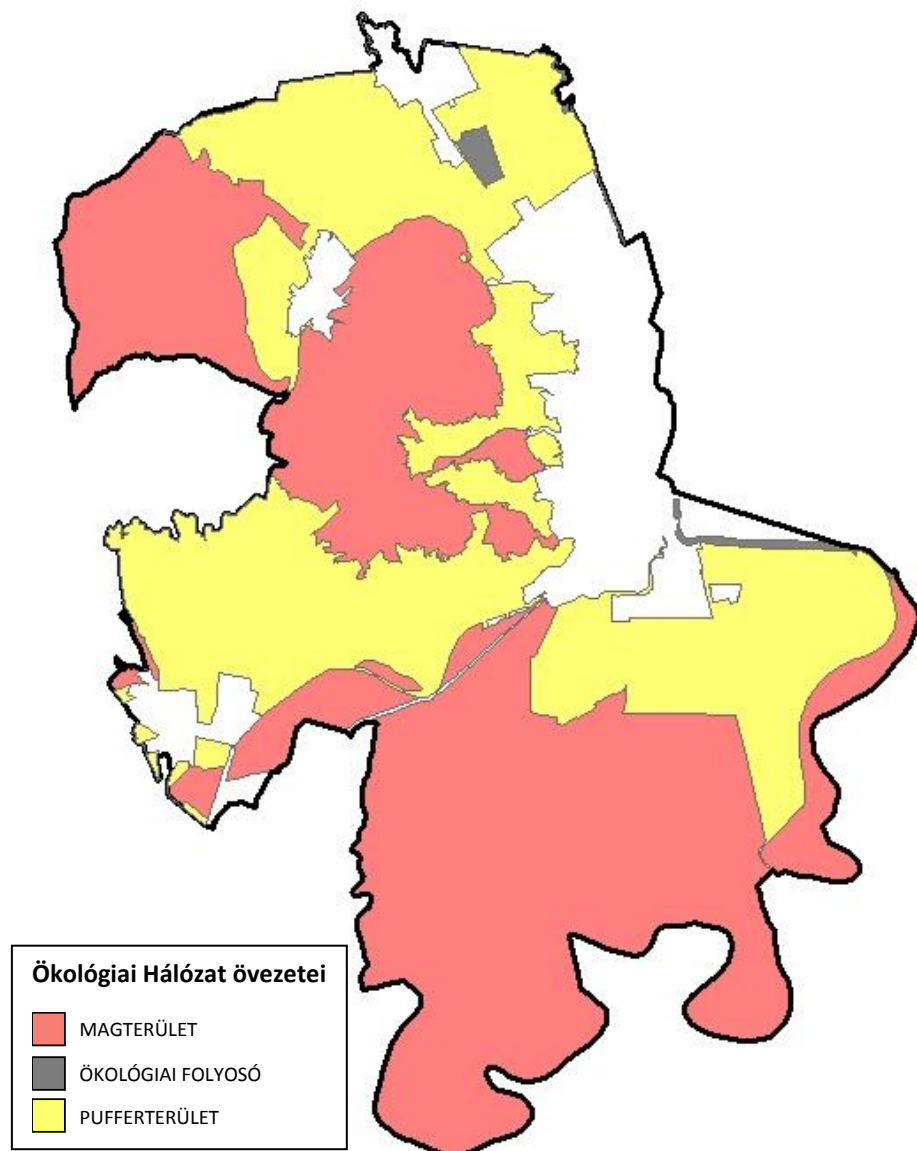
A területhez kötődő legfontosabb európai közösségi jelentőségű madárfajok: fekete gólya (*Ciconia nigra*), darázsölyv (*Pernis apivorus*), kígyászölyv (*Circaetus gallicus*), békászó sas (*Aquila pomarina*), parlagi sas (*Aquila heliaca*), szirti sas (*Aquila chrysaetos*), haris (*Crex crex*), uráli bagoly (*Strix uralensis*), hamvas küllő (*Picus canus*), fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*) és közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*).

Bodrogzug-Kopasz-hegy-Taktaköz különleges madárvédelmi terület (HUBN10001)

A területet elsősorban szántók, gyepek jellemzik, fás növényzet és vizes élőhely kisebb mozaikokban található. Három nagyobb tájra osztható (Bodrogzug, Taktaköz, Kopasz-hegy), amelyeket szerves egésszé kapcsolnak össze a vizes élőhelyek, Sátorajújhelyet ezek közül az első érinti. A Bodrogzug a Bodrog-folyó magyarországi szakaszának legnagyobb ártéri síksága. Itt a víz által meghatározott élőhelyek dominálnak (holtágak, mocsarak, lápok). A védett terület a Ramsari Egyezmény hatálya alá tartozó nemzetközi jelentőségű vizes élőhely.

A terület madárvédelmi jelentőségét a nedves rétek, mocsárrétek és folyómenti ligeterdők adják. A jelentékeny kócsag- és gémtelpek mellett a Bodrogzug jókora harispopulációnak is otthont ad. Az ártéri síkok a Zemplén hegylábi erdeiben fészkelő nagytestű madarak (fekete gólya, békászó sas stb.) fontos táplálkozóterületei. A terület fontos vonulási útvonal is bizonyos fajok számára (pl. darvak, fekete gólyák, récefélék). A terület egy része védett, részben világörökségi helyszín is.

A területhez kötődő legfontosabb európai közösségi jelentőségű madárfajok: cigányréce (*Aythya nyroca*), bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), nagy kócsag (*Egretta alba*), kis kócsag (*Egretta garzetta*), üstökös géme (*Ardeola ralloides*), vörösgéme (*Ardea purpurea*), fekete gólya (*Ciconia nigra*), rétisas (*Haliaetus albicilla*), parlagi sas (*Aquila heliaca*), haris (*Crex crex*), kormos szerkő (*Chlidonias niger*) és fattyúszerkő (*Chlidonias hybridus*).

A természetes és természetközeli élőhelyek fennmaradását, megőrzését és a területek közötti ökológiai kapcsolatokat biztosítja az országos ökológiai hálózat, amely a következő elemekből épül fel:

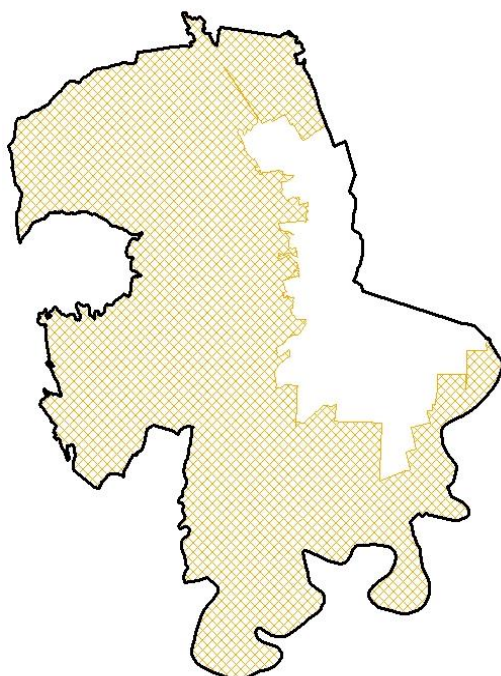
Magterület övezete: olyan természetes vagy természetközeli élőhelyek tartoznak ide, amelyek az adott területre jellemző természetes élővilág fennmaradását és életkörülményeit hosszú távon biztosítani képesek, és több védett vagy közösségi jelentőségű fajnak adnak otthont. A település területén két nagyobb foltban található magterület, ezek pedig az erdővel borított hegygerincek, illetve a Bodrog árterén található vízjárta erdők, gyepek.

Ökológiai folyosó övezete: olyan területek - többnyire lineáris kiterjedésű, folytonos vagy megszakított élőhelyek, élőhelysávok, élőhelymozaikok, élőhelytöredékek, élőhelyláncolatok – tartoznak ide, amelyek döntő részben természetes eredetűek, és amelyek alkalmasak az ökológiai hálózathoz tartozó egyéb élőhelyek - magterületek, pufferterületek - közötti biológiai kapcsolatok biztosítására. A település területén nagyobb összefüggő ökológiai folyosó található Széphalom településrészén, mely a Kazinczy emlékkertet fedi le, illetve a Sátoraljaújhely belterületéről keleten kilépő Ronyva-patak mentén.

Pufferterület övezete: olyan rendeltetésű területek tartoznak ide, amelyek megakadályozzák vagy mérséklék azon tevékenységek negatív hatását, amelyek a magterületek és az ökológiai folyosók állapotát kedvezőtlenül befolyásolhatják vagy rendeltetésükkel ellentétesek. A település belterületét körben pufferterületek övezik. északon és délen ez elsősorban szántókat, legelőket, nyugaton a hegylábi szőlőterületeket jelent.

A Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj világörökségi terület kiemelkedő egyetemes értékét az évezredes, ma is eleven borászati kultúra, és az azzal kölcsönhatásban formálódott tájkarakter, a térség gazdag és sokszínű kulturális öröksége jelenti.

- A kiemelkedő egyetemes érték része a környezeti tényezők különleges kombinációja.
- A szőlőművelés és a borkészítés egyedülálló formájának kialakulására ható klimatikus és környezeti adottságok - a vulkanikus lejtők és vizes élőhelyek különleges mikroklimát eredményező, a szőlőszemek aszúsodását okozó Botrytis cinerea nemespenész megtelepedését elősegítő - együttese, továbbá a környező tölgyerdők jelenléte.
- A hegyaljai szőlőbirtokok, falvak, kisvárosok és vulkanikus hegyek közeiben kézi munkával vájt történelmi (vágott- vagy lyuk-, illetve az ásott pincékből álló) pincerendszerek.

 TÁJKÉPVÉDELMI TERÜLET ÖVEZETE

A településen található tájképi értékek - a Világörökségi Kezelési tervet alapul véve - az alábbiak:

- a termőtalaj alapkőzeteként, a pincerendszer befogadjaként és építőanyagaként is szolgáló vulkanikus kőzet
- a hordókészítés faanyagaként és a sajátos mezoklíma kialakításához hozzájáruló egyik természeti erőforrásként a zempléni kocsánytalan tölgy alkotta erdők
- a változatos méretű és tulajdonviszonyú szőlőbirtokok rendszere, a kisparcellás szőlőhegyektől az üzemi méretű szőlőbirtokokig, a természeti adottságokhoz illeszkedő dűlők rendszere;
- a sajátos szőlőhegyi történelmi tájelemek: kőfalak (kőgátak, bástyák), lépcsők (garádcikok), kőrakások (kőszáncok), vízárkok, utak, liktorvermek, szőlőhegyi szakrális kisémlékek, az egykori parcella és birtokhatárokat jelző, törpemandulával benőtt kőgarádok
- változatos megjelenési formában fennmaradt pincék, pincerendszerek, közvetlenül a települések határában kiépült pincesorok, pinceutcák
- az egykor uralkodó „magassági övezetes” tájhasználati rendszer meglévő részletei: az erdővel borított hegygerincek, cserjés, gyepek, a domb- és hegyoldalakra telepített szőlő, a hegylábi gyümölcsösök
- kiemelkedő jelentőségű tájképi látványelemek és egyedi tájértékek egyedülálló sokfélesége, a sajátos szőlőhegyi történelmi tájelemek
- hegyoldalak, vízpartok és fás legelők élőhelyeinek, társulásainak sokasága, változatossága
- egykori várhegyek, felhagyott bányák területén kialakult különleges vegetáció és földtani értékek

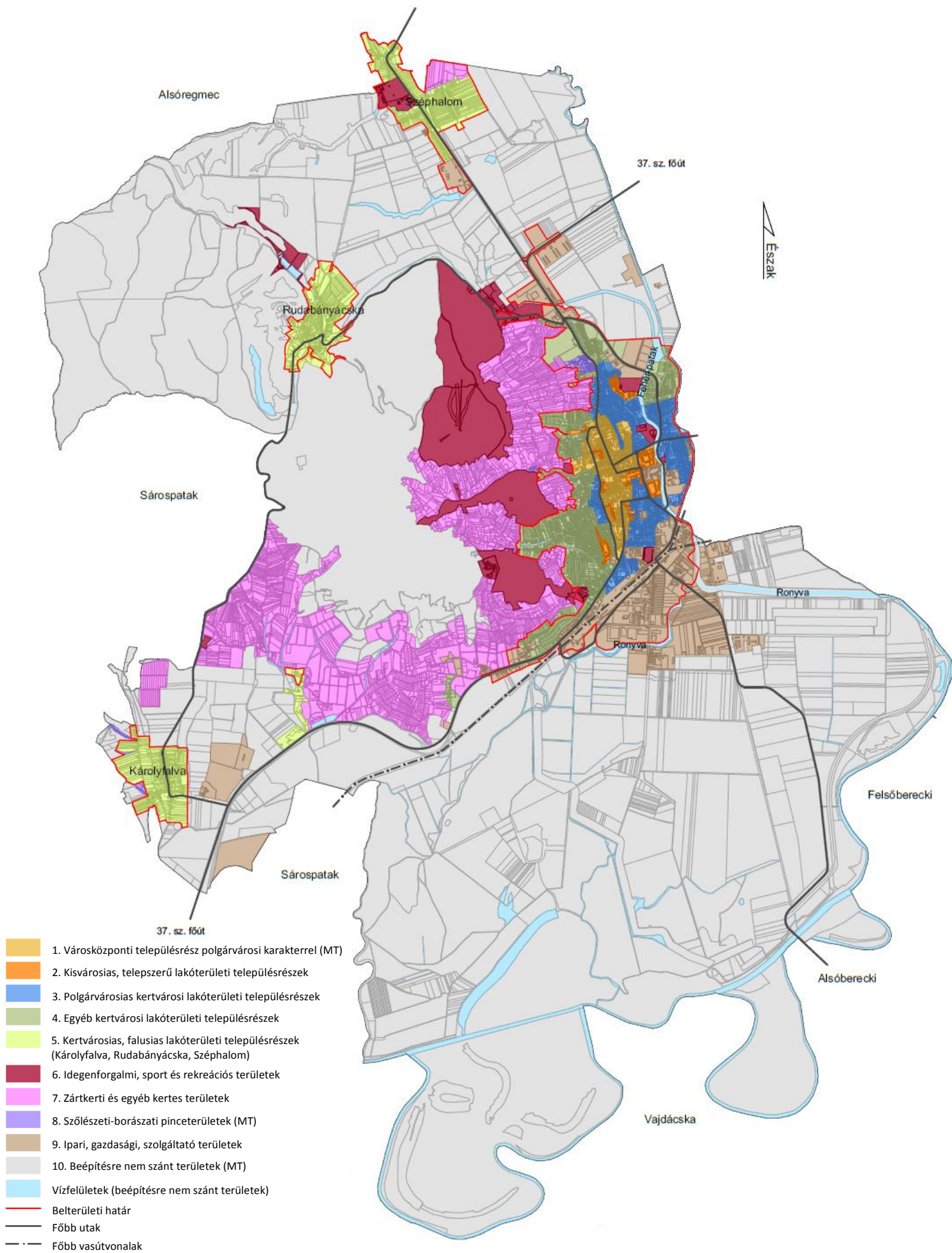
TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉS EGYÉB TERÜLETEK SÁTORALJAÚJHELYEN

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és a településkarakter bemutatásával

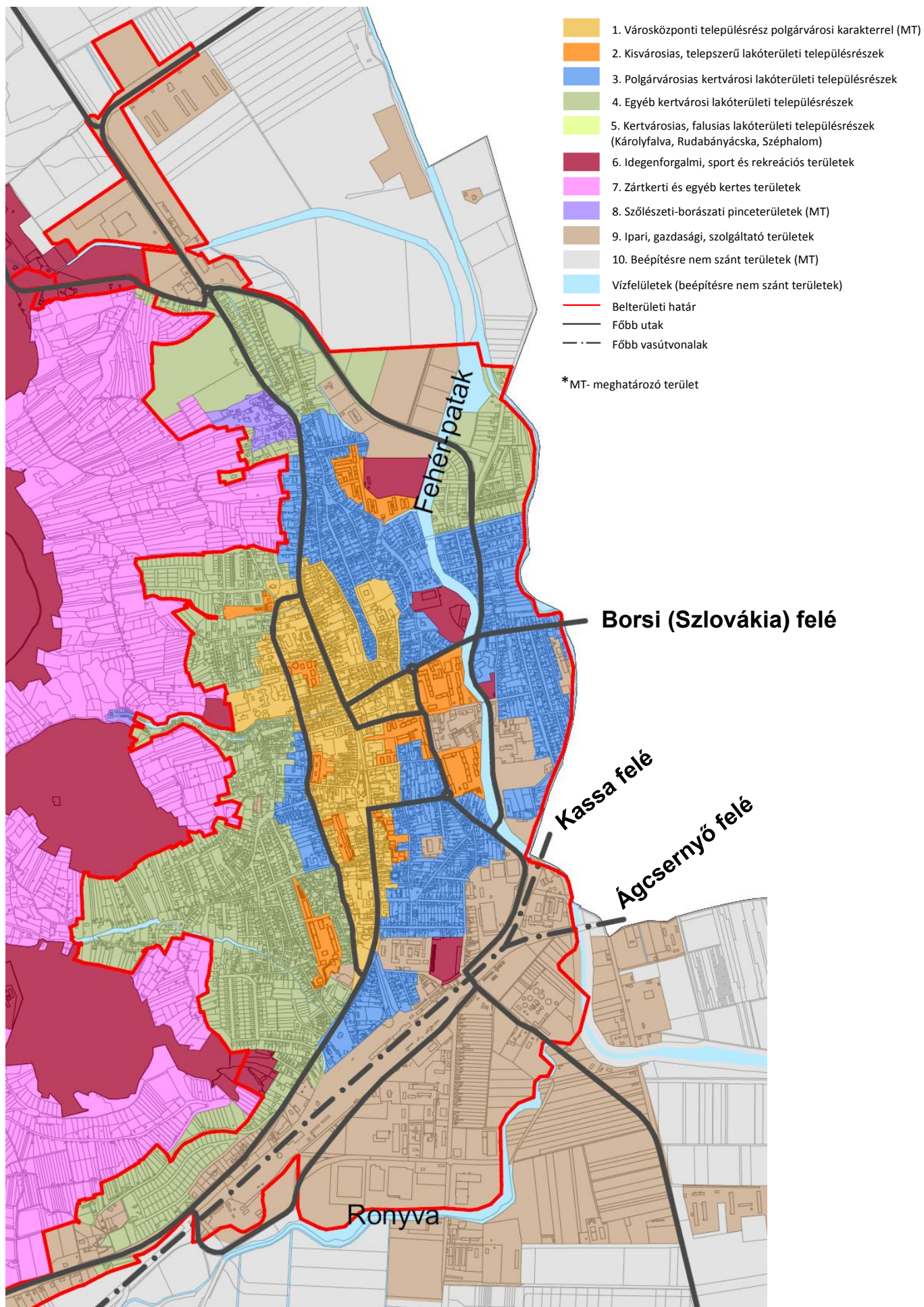
Sátoraljaújhely településképi arculatának vizsgálatakor tíz eltérő karakterű településrészt határoztunk meg. A polgárvárosias karakterű városközponthoz a történelmi településmag, a város főtere és a fontosabb középületek tartoznak, északi határa a Kazinczy utcán található Börtön, a déli határa pedig a zsidó temető. A városközpont mellett elszórtan találjuk a kisvárosias, teleszerű lakóterületi településrészeket. A kertvárosi lakóterületek két fő csoportba kerültek, a település régebbi építésű városrészeit magába foglaló polgárvárosias kertvárosi lakóterületi településrészbe és az összes többi, ebbe a kategóriába nem sorolható egyéb kertvárosi lakóterületi településrészbe (sorházak, ikerházak, stb). Sátoraljaújhely közigazgatási területéhez tartozó három kistelepülés, Károlyfalva, Rudabányácska és Széphalom kertvárosias, falusias lakóterületei egy önálló kategóriát kaptak. A település életében az idegenforgalom jelentős szerepet tölt be, így külön lehatárolást kaptak az idegenforgalmi, sport és rekreációs területek, elsősorban a Sátoraljaújhelyet körülvevő 3 hegycsúcsra fókuszálva. Önálló besorolást kaptak a város külterületén található zártkerti és egyéb kertes területek, melyek sok esetben már a kertvárosias lakóterületekhez közelítenek leginkább funkciójukat tekintve. Sátoraljaújhely életében jelentős szerepet tölt be a szőlő és a bor kultúrája, így külön lehatárolást kaptak a szőlészeti-borászati pinceterületek, ideértve a világörökségi magterületű Ungvári pincéket, a Zsolyomkai pincsort és a Károlyfalvai pinceterületeket. A következő kategória az ipari, kereskedelmi és egyéb gazdasági tevékenységet folytató létesítményeket tömörítő ipari, gazdasági, szolgáltató területek, melyek elhelyezkedésüket tekintve a belterületen és a külterületen is egyaránt előfordulnak. Az utolsó lehatárolt rész a beépítésre nem szánt területeket csoportosítja a beékelődő egyéb területekkel.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉS EGYÉB, NEM MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK SÁTORALJAÚJHELYEN

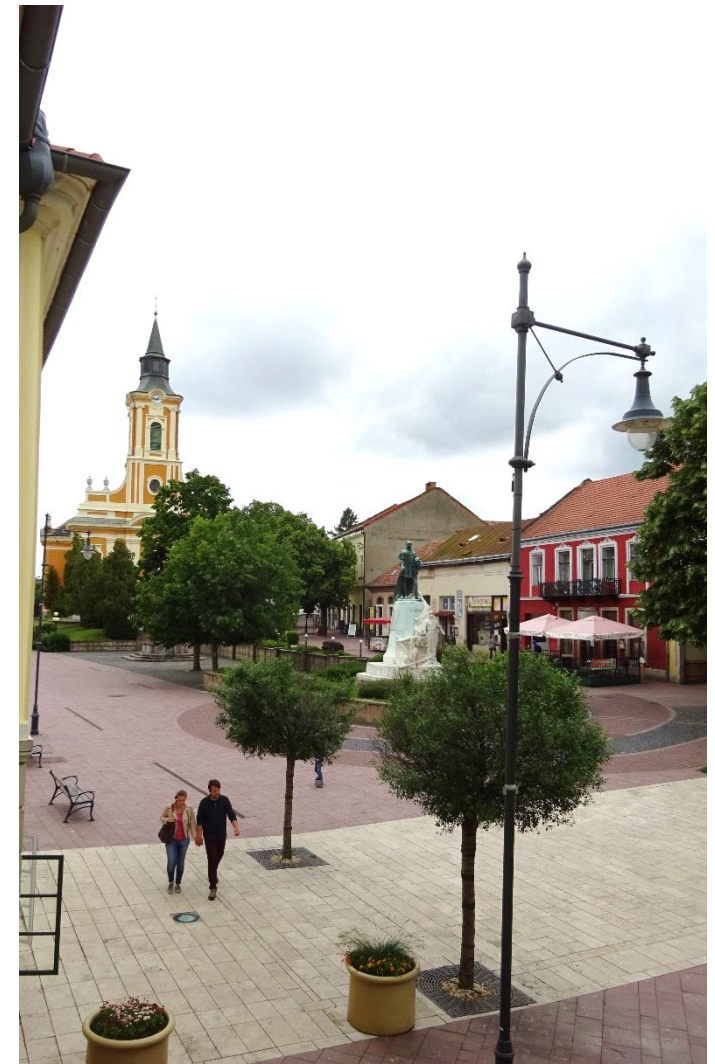

*MT- meghatározó terület

4.1 VÁROSKÖZPONTI TELEPÜLÉSRESZ POLGÁRVÁROSI KARAKTERREL

A polgárvárosi karakterű településközpont lefedi az évszázadok alatt kialakult történeti településközpontot. Sátoraljaújhely földrajzi fekvéséből adódóan a városközpont viszonylag nagy területen helyezkedik el, egészen a városba bevezető Pataki úttól a Kossuth utcán át a Kazinczy utca Erdős Imre utcáig tartó szakaszáig. A településrész másik meghatározó útja a városon észak-déli irányban áthaladó Esze Tamás út-Mártírok út, az országhatár felé vezető Rákóczi út belvárosi szakasza, továbbá a Deák Ferenc utca Pálos piarista templomhoz vezető szakasza. A városközpont hangulatát az összefüggő terek határozzák meg, mint például a Hősök tere-Széchenyi tér-Kossuth tér-Táncsics tér együttese. A település történelmi központjában az utcaképre jellemző a zárt sorú földszint+egyszintes, utcával párhuzamos, magas tetős épületek alkotta egységes térfal. A tér túloldalán lévő intézmények is földszint+ 1 emeletesek, tagoltabb formájúak magas tetősek. A Kazinczy utcában is földszint+egyszintes, vagy földszintes alápincézett, utcával párhuzamos gerincű, magastetős épületek vannak. A város belső területein a beépítés változatos, a főút és sétálóút mentén a már említett zárt sorú beépítés, valamint a nagyobb intézmények tömböt körülvevő zárt udvaros beépítése a jellemző. A településrész magában foglalja a város főbb középületeit, egyházi és oktatási intézményeit és gazdag a műemléki védettségű épületekben. A városközpont kiemelkedő, jellegzetes épülettípusa a szakrális ill. a reprezentációs (közfoglalkozási) épületek kiegyensúlyozott megjelenése, melyeket térben kiegészít a burkolt ill. fásított közterek, közparkok együttese. Az emlékművek, köztéri alkotások e városrész karakterének további fontos kiegészítő elemei. A település központjában a mai kortárs épületek csak kismértékben képviseltetik magukat, alapvetően a polgárvárosias karakter dominál a megjelenésben. A településrész központi magját jellemzi a közszolgáltatások mellett a kereskedelmi-vendéglátó funkciók jelenléte is. A városközpontba benyúlnak a kisvárosias, telepszerű és a polgárvárosias, illetve egyéb kertvárosi lakóterületi településrészek. A városközpont helyi örökséget hordozó legkiemelkedőbb épületei, az épületkarakter egyes összetevői helyi építészeti értékvédelmet érdemelnek annak érdekében, hogy megőrizhetők legyenek a jövő nemzedékének is. Ezt építészeti értéküknek megfelelő mai használattal is elő lehet segíteni. A nem védett épületeken végzett építési munkák ill. foghíjbeépítések esetén is a meglévő történeti beépítésekhez és épület karakterekhez való igazodás az elvárás. A polgárvárosi karakterű városközponti településrészt településképi szempontból meghatározó területként javasolt kezelni.

Kossuth tér

Műemléki épületek zárt sora a Kossuth téren

Hézagosan zárt sorú beépítés az Árpád utcán

Díszes homlokzatú saroképület a Deák Ferenc utca-Posta köz sarkán

Földszint+egyszintes polgári házak a Táncsics tér-Rákóczi út sarkán

4.2 KISVÁROSIS, TELEPSZERŰ LAKÓTERÜLETI TELEPÜLÉSRESZEK

A kisvárosias, telepszerű lakóterületek elszórtnak jelennek meg a település szerkezetében. Nagyobb, összefüggő telepek a Fehér-patak és a Martinovics utca mentén jöttek létre.

Az épületek általában 4-5 emeletesek, egy épülettömb van a városközpontban, ami földszint+9 emeletes. A Révész utcai lakótelep, a Vasvári Pál utca környéke, Korányi Frigyes utca épületei magasszint+4 emeletes lapos tetősök, a Bercsényi úti épületek 4 szintesek, a Bercsényi- Esze Tamás utca sarkán álló társasház 3 emeletes, az Aradi úti társasházak 5 szintesek.

Az épületek általában zöldbe ágyazottak, fásított területtel kísérték. Az épületek jelentős része lapos tetős, zártabb, ablakos erkélyes vagy szalag ablakos kialakításúak, de vannak magastetős formák is. Az emeleti szintek homlokzatának településképi kedvezőbb megjelenítését a loggiák és az erkélyek meghatározó ritmusa biztosítja. A sávházak jelleggel beépített területek zöldbe ágyazottsága enyhíti a városközponti karakterhez történő szerves építészeti illeszkedés hiányából adódó településképi ellentmondásokat. További új építések, fejlesztések a településrészen nem várhatók. Alapvetően az épületek energetikai felújításával lehet számolni, mely folyamat néhány esetben már elkezdődött. A felújításnál az épületek egészét egyben kell megvalósítani, melynek során az épületeket humanizáló megoldásokat javasolt előnyben részesíteni mind színezésben, mind anyaghasználatban. Tehát a természetes építőanyagok (fa, fa nyílászárók) korszerű hőszigetelő rendszerek és pasztellszínek alkalmazása indokolt. A felújításoknál tekintettel kell lenni a már meglévő környezethez történő építészeti, településképi illeszkedés biztosítására, kirívó, a kézikönyv ajánlásaitól eltérő megjelenést kerülni kell.

A kisvárosias, telepszerű lakóterületi településrészeket településképi szempontból egyéb területként javasolt kezelni.

Az eltérő telepítésű, szintszámú, homlokzat és tetőkialakítású épületek határozzák meg a településrész kisvárosias karakterét

4.3 POLGÁRVÁROSIAS KERTVÁROSI LAKÓTERÜLETI TELEPÜLÉSRÉSZEK

A polgárvárosias kertvárosi lakóterületek a településközpont közel találhatóak, illetve a Fehér-patak és az országhatár közötti területen. A településrész épületei többnyire egyszintesek, zárt sorúak vagy hézagosan zárt sorú beépítésűek, általában földszintesek, az utcával párhuzamos gerincűek, előkert nélkül. A házak egy-egy zárt vagy áttört kapuval csatlakoznak egymáshoz így alkotva utcaképet. A településrészen több, örökségi jegyeket hordozó épület is található. A településrészen az utcák szűk kialakításúak, egy vagy két oldalon járdával. Zöldfelületek, útszéli zöldsávok kialakítására csak minimálisan van lehetőség. A polgárvárosias kertvárosi lakóterületi településrészeket településképi szempontból egyéb területként javasolt kezelni.

Zárt sorú beépítés a Rákóczi és az Esze Tamás utcában

4.4 EGYÉB KERTVÁROSI LAKÓTERÜLETI TELEPÜLÉSRESZEK

Ebbe a településrészbe tartoznak az előbbi, polgárvárosias lakóházakon kívüli további kertvárosi lakóház típusok. A településközpont közel eső lakóterületeken, a zárt sorú, hézagosan zárt sorú beépítés, a település széle felé haladva az oldalhatáron álló, szellősebb beépítés fordul elő. A Hegyalja - Lehel utca környékén az emeletes sorházas beépítés a jellemző beépítési mód, mely zárt sorú beépítést mutat. A 60 -70-es évek típusházai oldalhatáron álló beépítéssel a város több pontján, így a Csokonai út, Jókai utca környékén megtalálhatók. A családi házas övezetekben a földszintes sátoztetős vagy utcával párhuzamos gerincű magas tetős, esetleg kontyolt, utcára merőleges gerincű magas tetős épületek vannak. Egyes részeken jellemző a földszint + tetőtér beépítéses családi ház utcára merőleges magas tetővel. A Hegyalja utca környékén földszint+tetőtér beépítéses magas tetős sorházak vannak, egyes részeken tagolt épületekkel. Jellemzőek a zárt sorú előkertes utcakepet alkotó sorházak, valamint nagy területeken családi házas utcakepek alakultak ki, ahol előkerttel vagy előkert nélkül az oldalhatáron álló beépítéses családi házakat a kerítések kapcsolják össze.

Az egyéb kertvárosi lakóterületi településrészeket településképi szempontból egyéb területként javasolt kezelni.

Lapostetős sorházak előkerttel, előretolt garázzsal

Kerítés nélküli földszint+kétszintes sorházak

Földszint+kétszintes, sorházas beépítésű kertvárosi utca

Földszint+egyszintes, tetőtér beépítéses ikerházak, az épület oldalához csatlakozó garázzsal

Szinteltolásos sorházak, előkerttel a nyugati kertvárosban

Oldalhatáron álló oromfalas, sátoztetős családi házak, az utcával párhuzamos tetőgerinccel

4.5 KERTVÁROSIAS, FALUSIAS LAKÓTERÜLETI TELEPÜLÉSRÉSZEK (KÁROLYFALVA, RUDABÁNYÁCSKA, SZÉPHALOM)

A Sátoraljaújhelyhez tartozó három kistelepülés, bár mindháromnak megvan a maga sajátos karaktere, egy közös kategóriába lett sorolva. Az egykor önálló települések napjainkra Sátoraljaújhely elővárosaivá váltak, ahová az emberek kiköltöznek a nagyvárosból. Gyakoribbak a felújítások, de új építésű családi házak is előfordulnak mindhárom településrészen. A kertvárosias, falusias lakóterületi településrészeket településképi szempontból egyéb területként javasolt kezelni.

KÁROLYFALVA

Károlyfalva főutcáján (Rákóczi Ferenc u.) a múlt század elején épült földszintes, az utcára merőleges tetőgerincű, a keskeny telekméret miatt hosszanti elrendezésű házak jellemzőek. A felújított épületeknél előfordul a tetőtér beépítés is. A később kialakított utcákon (Petőfi Sándor u., Dózsa György u., Kisgát u.) az új építésű földszintes, esetleg földszint + egyszintes házak jellemzőek, szabadabb elrendezésben, oldalhatáron állva. A településnek saját temploma, községházája és óvodája is van. Egyetlen műemléki lakóháza a Rákóczi úton áll. A helyi temető a Faluház mellett helyezkedik el. A település határában 3 helyszínen borospincét találunk. A település mellett található a 37-es főútról megközelíthető Idősek otthona. Az otthonhoz vezető út mentén lakóházak kezdtek kiépülni. A település határában horgásztó van kialakítva, ahonnan a Sárospatak közigazgatási területéhez tartozó Megyer-hegyi tengerszem is megközelíthető.

Hagyományos, kontyolt tetőformájú épületek jellemzőek a település főutcáján

Kontytetős házsor a Petőfi S. utcában

Óvoda, téglaoszlopos kovácsoltvas betétmezőjű kerítéssel, virágágyással

Faluház, sátortetővel, az épület előtt zöldsávval, virágkiültetéssel

Római katolikus templom a település főutcáján

Temetőkert hársfákkal, tujasorral, gyepfelülettel

Közösségi tér színpaddal a Faluház mellett

Borospincék a település határában

Játszótér a Petőfi Sándor utcában

RUDABÁNYÁCSKA

Rudabányácskán a hagyományos, földszintes, utcára merőleges gerincű, hosszúkás házak vannak többségében, újjépítésű családi házak jellemzően a település szélén, illetve a bevezető utak mellett jelennek meg. A településnek egy műemléki görög katolikus temploma van, emellett található a parókia és a templom mögött a település temetője. Rudabányácska kedvelt kirándulóhely, több falusi szálláshely is van a településen, továbbá itt található a Smaragd völgyi pihenőpark is, horgásztóval, étteremmel, ami szintén vonzza a turistákat. Zöldfelületekkel jól ellátott a település, főutcája a Fehér-patak mentén alakult ki, melyet platánfák sora kísér. Két játszótér is található a településen, az egyik a Bányácska utca által körülvett orsó szerű területen, a másik a parókia mellett a patak parton.

Hagyományos, földszintes kontyolt tetőformájú házak a Bányácska utcában

Földszint+egyszintes újjépítésű családi ház a település bevezető útja mellett

A település meghatározó épülete a műemléki védetségű görög katolikus templom

Görög katolikus parókia épülete egyedi értéket képvisel

Játszótér a parókia mellett

Játszótér a Bányácska utcán, a patak parton

SZÉPHALOM

A három szatellit település közül Széphalom épületállománya a legheterogénebb. A településen áthaladó főút mentén a hagyományos, földszintes, utcára merőleges, hosszúkás épületek közé beékelődve találunk, sátozott kockaházakat és újjépítésű családi házakat is. A hagyományos, kontyolt tetejű földszintes épületek homogén utcaképet a Hosszúláz utcában alkotnak. Homogén arculatú újkori építésű földszint+egyeemeletes, utcával párhuzamos gerincű sátozott családi házak a Sátorajauj hely felőli bevezető útszakaszon, a Kazinczy utcán és a Kisvasút utcán találhatóak. A meghatározó épületek- a római katolikus,- a görög katolikus templom, a posta és a vegyesbolt- a település főutcáján találhatóak. Széphalom idegenforgalmi látványosságai, a műemléki védettségű Kazinczy Emlécsarnok és A Magyar Nyelv Múzeuma, a főutca melletti parkos zöldfelületben találhatóak. Az Emlécsarnok és a park öreg tölgyfáinak árnyékában áll az '50-es évek óta működő Széphalmi Óvoda, melyet a hajdani Kossuth-Kastély helyiségeiben alakítottak ki. Az óvoda gyermekeit a parkban található játszótér is várja. A település temetőkerjei északnyugaton, és a Hosszúláz utcától délre, a foci pálya mellett helyezkednek el.

Hasonló magasságú és tetőformájú épületek sora a Hosszúláz utcában

Vegyes magasságú és tetőformájú épületek a főutcán

Római katolikus templom

Görög katolikus templom és a posta a főutcán

Kazinczy-kerti Óvoda játszótérrel a múzeumkert fájainak árnyékában

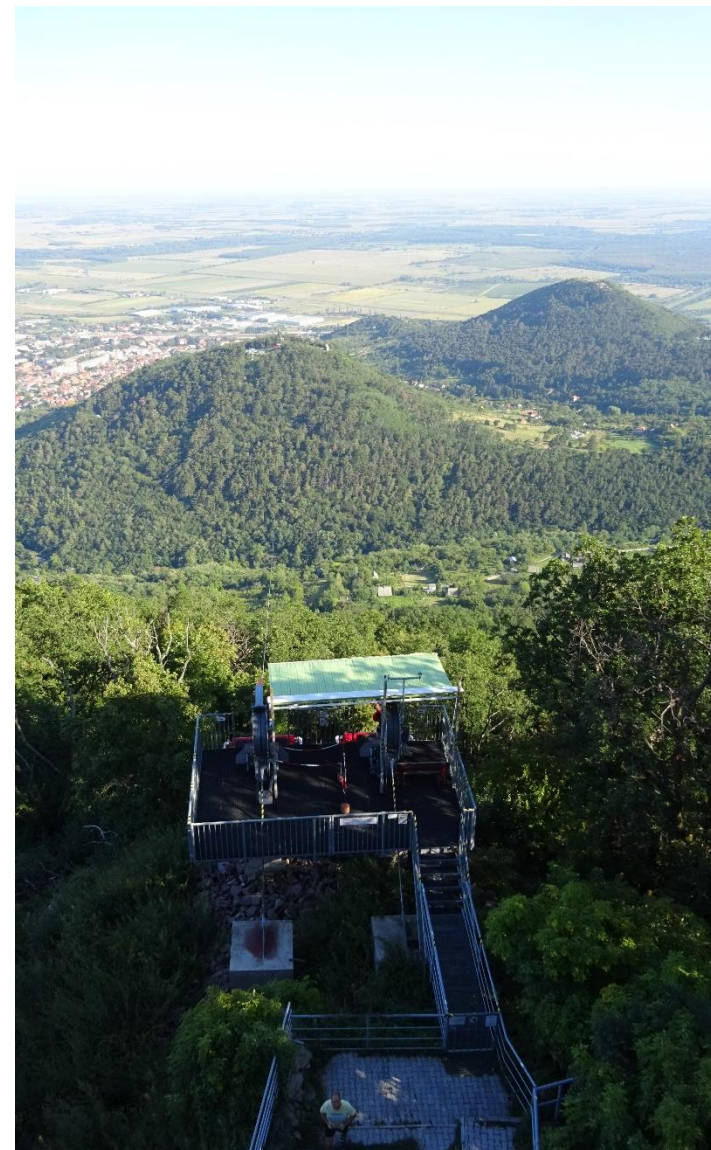
A település központi zöldfelülete a Kazinczy emlékkert

4.6 IDEGENFORGALMI, SPORT ÉS REKREÁCIÓS TERÜLETEK

Sátoraljaújhely gazdasági életében az idegenforgalom jelentős szerepet tölt be. A település idegenforgalmi létesítményei a hegyvidékre koncentrálódnak, mindhárom hegycsúcsot lefedik (Vár-hegy, Szár-hegy, Magas-hegy). Sátoraljaújhely egyik fő vonzerejét a szép természeti környezetben kialakított kalandpark jelenti a turisták számára. Ezen túl meghatározó a Sátor-hegyen található Rákóczi Tábor és Rendezvényközpont, a Rudabányácskai Smaragd völgyi pihenőpark, és a széphalmi Kazinczy emlékkert, ahol A Magyar Nyelv Múzeuma és a Kazinczy Emlécsarnok található. A település sport és rekreációs célú létesítményei szintén ebbe a kategóriába kerültek besorolásra (sportpálya, uszoda, Városliget). A kirándulni vágyók célpontjaként meg kell említeni a Sátor-hegyen található várromot és a Szár-hegyen található Kálvária emlékhelyet is. Az idegenforgalmi, sport és rekreációs területeket településképi szempontból meghatározó területként javasolt kezelni.

Zemplén kalandpark

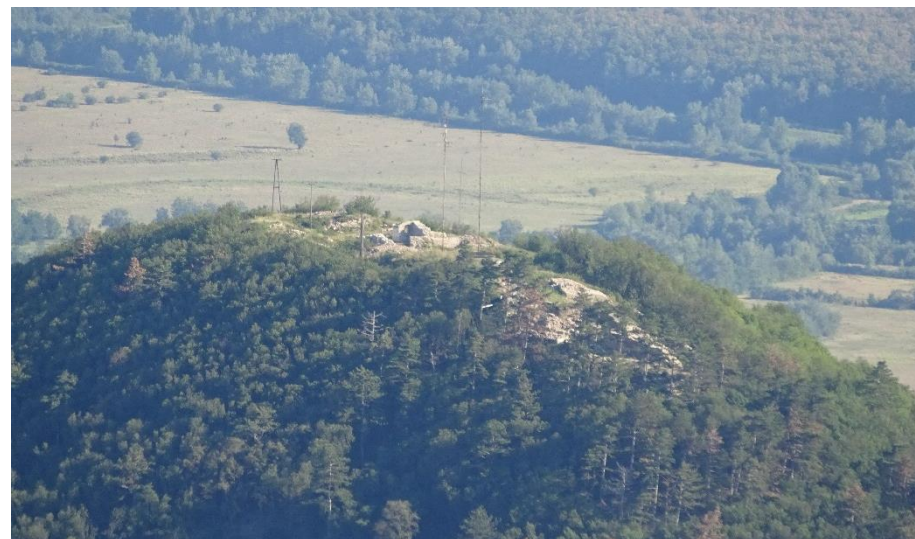
A Zemplén Kalandpark az ország egyik legnagyobb komplex létesítménye, mely a szabadidő aktív eltöltésére, mozgásra, extrém élmények gyűjtésére, aktív pihenésre várja vendégeit. Első élményeleme a libegő volt 2001-ben, mely Magyarország leghosszabb ülőszékes kötélpályája. A pálya hossza 1332 m, 250-480 m tengerszint feletti magasságban, és közel 200 utast tud szállítani egy időben. 2009-ben újabb élményelemekkel bővült a park: 1. Bobpályával: mely 2275m hosszúságú és maximum 37 km/h sebességgel közlekedik. 2. Kalandtúra pályákkal, és hófánkokkal. 3. Sípályákkal: itt üzemel az ország leghosszabb és legszélesebb műanyag sípálya, mely lehetőséget biztosít a 4 évszakos síelésre. 2011-ben került átadásra a hóágyúkat kiszolgáló 14000 m³-es víztározó. Szintén 2011-ben nyitotta meg kapuit a libegő induló állomásaival szemben található jelenleg 1500 m²-es korcsolyapálya, mely az évszaknak megfelelő gör- és jégkorcsolyázásra is alkalmas. A korcsolyapálya mellett melegedő, büfé és korcsolya kölcsönző várja a vendégeket. 2014-ben került átadásra az átcsúszó kötélpálya mely a Szár-hegy és a Magas-hegyi kilátó között, 1036 m hosszúságban, 152 m magasságban, 80 km/h sebességgel nyújt extrém élményt. 2015-ben került átadásra a szintén a Szár-hegy és a Magas-hegy között közlekedő zártkabinos kötélpálya. Itt 2 üvegpanorámás kabinban 12 fő utazhat egyszerre. A kilátás fergeteges, az élmény pótolhatatlan. 2015 májusában került átadásra a Kalandpark egyik legújabb attrakciója, a Mászófal Központ, melyben Közép-Európa egyik legmagasabb fala található, belül 18, kívül 21-méteres.

Kilátás a Magas-hegyről

Zártkabinos kötélpálya („Dongó”)

Várrom feltárása a Vár-hegyen

Mászófal Központ és bivakszállás- Közép-Európa egyik legmagasabb mászófala

Ökoturisztikai Látogatóközpont

Libegő, mely a Magas-hegy tetejére közlekedik

Átcsúszó kötélpálya a Magas-hegyi kilátó és a Szár-hegy között („Sólyom”)

A bobpálya nyomvonala az erdőn halad keresztül

Rákóczi Tábor és Rendezvényközpont

A Rákóczi Tábor és Rendezvényközpont Kelet-Magyarország egyik legnagyobb befogadóképességű ifjúsági szálláshelye. 300 méter magasan egy öt hektáros ősfenyvesben helyezkedik el, remek kilátással Sárospatakra és a Bodroghözre. A szállás egyidejűleg 480 főnek tud szállást és étkezést biztosítani. A jelenleg is aktívan üzemelő Rákóczi Tábor és Rendezvényközpont (korábbi nevén: Várhegy Üdülő) rendszeres helyszíne ifjúsági, egyházi közösségek találkozóinak, céges eseményeknek, egyetemi és főiskolai rendezvényeknek, valamint esküvők megrendezésére is kiválóan alkalmas, saját eskető filagóriával és kápolnával rendelkezik. A tábor gyönyörű erdei környezetben, páratlan kilátással, egyedi közösségi terekkel (fedett és szabadtéri), úszómedencével, sportpályákkal (foci, röplabda, kosárlabda, asztalitenisz stb.), finom ételekkel várja a kikapcsolódni vágyókat!

4.8 ZÁRTKERTI ÉS EGYÉB KERTES TERÜLETEK

Zártkerti területek elsősorban a település belterületétől nyugatra találhatók a hegyoldalakon. A hegyoldali területeken kiemelten szőlőtermesztés, kisebb léptékben gyümölcstermesztés és egyéb kertgazdálkodás folyik. A zártkerti területeken jellemzően kisebb gazdasági épületek kerültek elhelyezésre, ám újabban ezek a házak átalakítás, bővítés után akár lakó funkciót is betöltenek. Az épületek jellemzően földszintesek vagy földszint+egyszintesek, sátorotetővel, esetleg lapos tetővel. Az épületek telepítésére jellemző, hogy nem simulnak a tájba, általában megemelt alaplazatra kerülnek, az épület alatt garázzsal vagy pincével. Az épületek tájolása nem egységes, útra merőleges és párhuzamos tetőgerincű házak is vannak. Sátorlajaujhely belterületéhez közel a zártkerti területek és a lakóterületek közötti határ kezd elvékonyodni, a településrész átalakulása zajlik, ahol egyre gyakoribbak az új építésű lakóházak is. A zártkerti és egyéb kertes területeket településképi szempontból egyéb területként javasolt kezelni.

4.8 SZŐLÉSZETI-BORÁSZATI PINCETERÜLETEK

Ebbe a lehatárolt részbe azok a területek kerültek, melyek a borászathoz kapcsolódó épületeket, pincéket tartalmazzák. A területek egyedisége megkívánja az önálló arculati kategória létrehozását.

Sátoraljaújhelyen három pinceterületet lehet kiemelni. Az első és leghíresebb a világörökségi magterületű Ungvári pincék Sátoraljaújhely belterületén, északon találhatóak. A második Sátoraljaújhely nyugati részén, a Zsóryomka-völgyben lévő Zsóryomkai pincesor, és a harmadik a Károlyfalva külterületén található három pinceterület. Az Ungvári és a Károlyfalvai pincék, valamint a Zsóryomkai pincesor között jelentős különbség van, míg az Ungvári pincesoron kizárólag tároló jellegű pincék találhatóak, addig a Zsóryomkai és a károlyfalvai pincesoron feldolgozó és tároló pincék egyaránt. A szőlészeti-borászati pinceterületeket településképi szempontból meghatározó területként javasolt kezelni.

UNGVÁRI PINCERENDSZER

Az Ungvári pincerendszert az 1200-as évek végén pálos rendi szerzetesek kezdték építtetni. A magyar alapítású pálos rend építői keze nyomán alakult Ungvári pincék igazi nevezetesség.

A 15-30 m mély, összetett, többszintes, több mint 10 km hosszú pincerendszer, közel 800 éve ideális érlelő és tároló helye a nemes tokaji boroknak, és rendkívül egyedi hangulatú környezetet jelentenek borkóstolására, értékesítésre. Hegyalja egyik településén sem találni ilyen nagy kiterjedésű pincehálózatot. Az Ungvári pincék – a Tokaji Történelmi Borvidék része, világörökség 2002-től.

ZSÓLYOMKAI PINCESOR

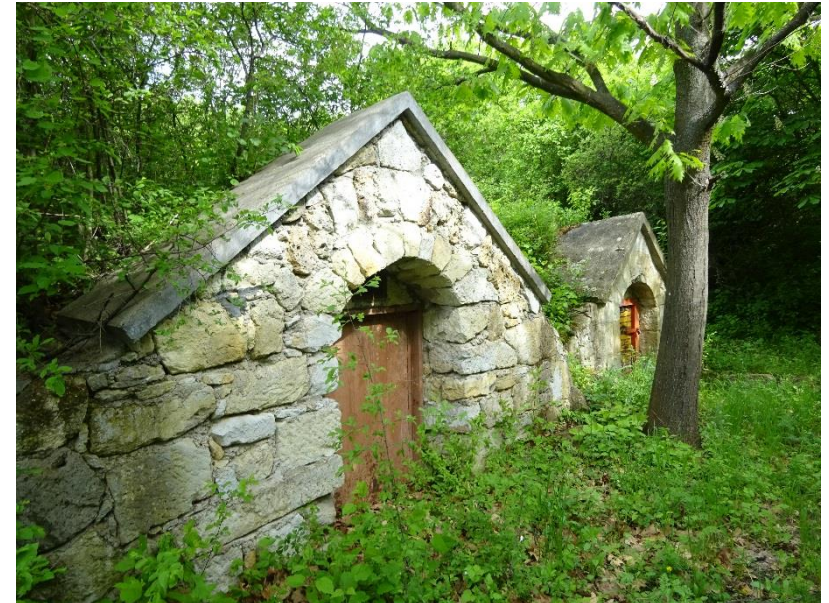
Sátoraljaújhely városközpontjától kb. 800 m-re található, az 1200-1400-as évek során kialakított zsólyomkai pincesor, amely télen, nyáron egyaránt várja az ide látogatókat. A pincék a Magas-hegyi felvonóhoz és kilátóhoz, illetve a Szár-hegyre vezető út melletti völgyben találhatók, a lassan csörgedező Zsólyomka-patak két oldalán helyezkednek el. Ez a gyönyörű környezet magyarországon, de talán a világon is egyedülálló ritkaságnak számít. A csodálatosan szép természeti környezet és a pincékben kóstolható minőségi borok- furmint, hárslevelű, sárgamuskotály, a szamorodnik és a különböző puttony számú aszúk – felejthetetlen élményt nyújtanak az ide látogatók számára. A közel harminc pincében a bor készítése elsősorban az őstől elsajátított módon történik. A Felső-Zsólyomkai pincesor Sátoraljaújhely egyik régi városrészén található és a város közösségi életének fontos színtere volt a múltban, például a fürdő és a mulatságok révén. Ezen szerepét nemrég visszanyerte, hiszen a Zsólyomkai Nyitott Pincék elnevezésű rendezvények – melyek 2010-től minden év őszén, a szüreti időszak végén kerülnek megrendezésre – a borkóstolás mellett gasztronómiai fogásokkal és egész napos kulturális programokkal több száz látogatót vonzanak a régióból.

KÁROLYFALVAI PINCÉK

Fontos részét képezik Károlyfalvának, mint régi szőlőtermesztő településnek a pincesorok. A Károlyfalván lévő három pincesor, mintegy 130 pincét foglal magában. A pincesorok (alsó, középső és felső) a település észak-nyugati felén található. A pincék jelentős része -mintegy 70 darab- a felső pincesorban található. A középső- és felső pincesor egy hosszú sorban fut (előbbi egy, utóbbi két oldalon) fák, bokrok közt, az alsó egy domboldalon, 5-6 sorban egymás fölött, zegzugosan, csak bebarangolva fedi fel rejtett szépségeit. A környező hegyeken termelik a borvidék fajtáinak megfelelően itt is elterjedt Furmint, Hárslevelű, Sárgamuskotály szőlőket. A legtöbb pincében a Furmint és Hárslevelű szőlők együttműveléséből származó mustból készítenek általában száraz borokat. Helyenként azonban vörösbor és aszú is fellelhető. A Tokaj-hegyalján minden településnek megvannak a pincéi, pincerészei, de mind más-más jellegű, a károlyfalvi is egyedi.

Pincéje minden családnak volt a pincesorok valamelyikén, sok esetben kettő is. Egy pince 12-14 hl bor tárolására elegendő. A középső és felső pincék egy mély árokban, vízmosásban lévén egyenesen mennek be az árokoldalba, az alsó pincék torkába lépcsők vezetnek le. Jó szolgálatot tett a rejtettebb középső és felső pincesor 1944 telén, a II. világháború idején: az átvonuló front előtt az emberek itt találtak rejtékhelyet. Mostanában sok régi pincét felújítanak, alkalmasabbá tesznek a komfortosabb vendégfogadásra, vagy akár csak megerősítenek, megmentenek a beomlástól. A felújítások már rendszerint nem a régi technikával történnek, de küllemükben többnyire igyekeznek megőrizni a régi pinceképet. A régi pincék – akárcsak a házak – a település kőbányaiból származó kövekből épültek, boltívesen, szépen, szakszerű, mívés munkával. A pinceajtók erős fa vagy lemezajtók. A faajtókat duplán, keresztben megerősítve ácsolták, a lemezajtókon kör vagy négyzet alakú szellőzőnyílásokat vágtak. Faajtók esetében a szemöldökfa felett hagytak szellőzőnyílást. Gyakori az ajtó előtti vasrács, hogy nyáron nyitott ajtónál szellőzhessen a pince. Az ún. „pincézést” régen az ajtó két oldalára tett kőülőkék szolgálták, ma már ácsolt asztalok, padok, tetők, sőt villanyvilágítás teszi kényelmesebbé, s a belső terekben is előfordul vendég leültetésére alkalmas hely kialakítás.

4.9 IPARI, GAZDASÁGI, SZOLGÁLTATÓ TERÜLETEK

A város az Észak-Magyarországi régió legkeletibb gazdasági és kereskedelmi központja. A térségben egyesült államokbeli, német, francia, brit, olasz, spanyol, holland vállalkozói-befektetői kapcsolatok épültek ki. Az együttműködések sikere Zemplén Eurorégió természeti (tokaji borkultúra, erdőgazdálkodás, ritka ásványok) és ember alkotta adottságaira a gépipar, dohányipar, fa- és bútorigar, élelmiszeripar alapozódik, amit jól kiegészít a térség kvalifikált munkaerő kínálata és munkakultúrája.

Sátoraljaújhely ipari parkja a település déli részére koncentrálódik, területe 88 hektár. Az infrastruktúra a parkon belül teljes mértékben kiépített. A parkon belül található a Magyar Államvasutak (MÁV) pályaudvara, így a logisztikai kapcsolatok kitűnőek. Az ipari park sokrétű szolgáltatásokat nyújt a betelepülőknek: a park központi parkolóval rendelkezik, szervezett hulladékgyűjtés van a parkon belül, a dolgozók mobilitását tömegközlekedés segíti.

Az ipari park jelentősebb vállalkozásai: Continental Dohányipari Zrt., Prec-Cast Kft., Heiche Hungary Bt., Refratechnik Hungária Kft, Certa Kft. stb.

Kereskedelmi és szolgáltató területeket a település északi részén bevásárló központok alkotják (Tesco, Aldi, Jysk, Kik, Deichmann). A bevezető út mentén, elsősorban délen, autószalonok, kisebb kereskedések tömörülnek. A település északi részén található a város napelemparkja. A beépítésre nem szánt területekbe ékelődve találunk néhány állattartó telepet is, az egyik az ipari parktól keletre található, a másik az északi határátkelő közelében működik. A szatellit települések közül Károlyfalva mellett található az E-on telephelye, és egy jövőbeni iparterület is kijelölésre került a településtől délkeletre. Széphalom déli részén is megjelenik egy ipari, gazdasági terület.

Az ipari, gazdasági, szolgáltató területeket településképi szempontból egyéb területként javasolt kezelni.

Ipari park a Vár-hegy felől

4.10 BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK BEÉKELŐDŐ EGYÉB TERÜLETEKKEL

Sátoraljaújhely beépítésre nem szánt területei változatos felhasználásúak. A hegyvidéki részen az erdőségek dominálnak, a település északi és déli részén pedig mezőgazdasági művelés alatt álló földek terülnek el.

A területhasználatokat tekintve a település mindössze 10%-a tartozik belterületbe, míg a külterület 80,54%, zártkerti besorolásba pedig igen magas, 9,45% tartozik. A legmagasabban fekvő hegyvidéki részek (Magas-hegy, Kis-szár-hegy, Sátor-hegy, Vár-hegy) művelésre kevésbé alkalmas lejtői, melyek a település területének jelentős részét elfoglalják szinte teljes egészében erdővel borítottak (35,09%). Az erdőterületek között rendeltetésük szerint különböző védelmi (természet-, talaj-, mező-, víz-, partvédelmi), gazdasági és rekreációs (parkerdő) célokat kiszolgáló állományok találhatók meg. Állományalkotó fajok között szerepel a tölgy, gyertyán, bükk, akác, nyár, erdeifenyő. A művelési ágak közül emellett a szántó (21,05%) és a kivett területek aránya (21,04%), ami meghatározó. A rét és a legelő területhasználati aránya kb. egyforma, előbbi 8,13%, utóbbi 8,62%. A gyümölcsös és a szőlőterületek mindössze 2,35%-ban és 2,89%-ban vannak jelen. A kert- és a fásított területek felhasználási aránya 1% alatt van. A beépítésre nem szánt területek teljes egészében a Tokaj-Hegyalja Borvidékéhez tartoznak, tehát világörökségi védelem alá esnek, ezen kívül Natura 2000-es területekkel is átfedésben vannak. A település külterületének legértékesebb része a Bodrog-folyó árterülete és a Long-erdő Természetvédelmi Terület. A belterületről délre természetvédelmi szempontból értékes területek, kiterjedt gyepek találhatók, melyeket déli, nyugati irányból már a Bodrog és annak holtágai, ártéri erdői határolnak. A beépítésre nem szánt területeket településképi szempontból meghatározó területként javasolt kezelni.

AJÁNLÁSOK- VÁROSKÖZPONTI TELEPÜLÉSRÉSZ POLGÁRVÁROSI KARAKTERREL

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

TELEPÍTÉS

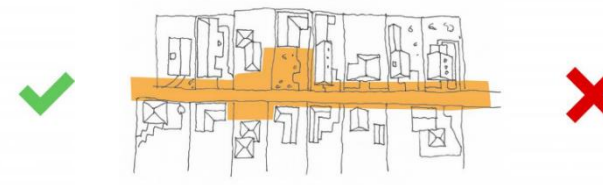
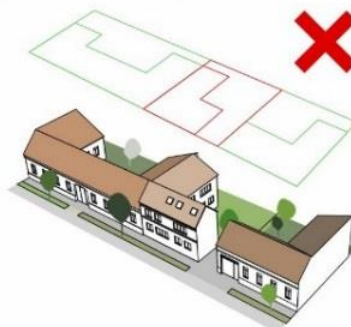
A polgárvárosias karakterű városközponti településrészen az épületek telepítése a zárt sorú, illetve a hézagosan zárt sorú épületelhelyezés jellemző, az épületek gerince az utcával párhuzamosan fut.

Ajánlás:

A településrész képébe leginkább a meglévőkkel azonos telepítés illeszkedik. A HÉSZ-ben meghatározott kötelező építési vonal hiányában a szomszédos épületekhez képest indokolatlanul hátrahúzott ház építése nem javasolt. Az utcafronttól egyenlő távolságra lévő épületek egységes nyugodt jó ritmusú képet adnak.

Az utcafronttól egyenlő távolságra lévő épületek egységes, nyugodt, jó ritmusú képet adnak.

TEREPALAKÍTÁS

A városközpont észak-déli irányú főutcája viszonylag sík telepítésű, a keresztutcákban viszont vannak a domborzatból adódó szintkülönbségek és ebből adódó meredekebb lejtésű területek, ahol a terepalakítás fontos szerepet kap.

Ajánlás:

Az épületeket a lehetőségekhez képest leginkább a terepbe kell illeszteni, a kiemelés és terepbe süllyesztés sem elfogadható megoldás.

MAGASSÁG

Sátoraljaújhely polgárvárosias karakterrel rendelkező városközponti településrészén az épületek magassága változatos. A sétálóutca mentén az épületek többszintesek, a város széle felé haladva pedig inkább egyszintesek jellemzőek.

Ajánlás:

A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló magassággal kell épülniük, mint környezetük. A túl magas épületek nem illeszkednek az utca képébe.

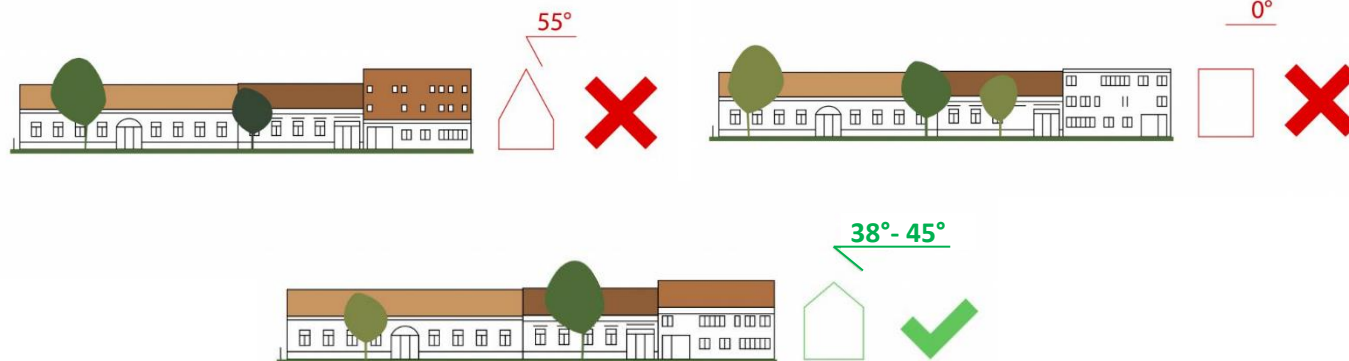
A zárt sorú, hézagosan zárt sorú telepítés esetén a fél szint eltérés (tetőtér beépítés) tetőfelépítmények nélküli tetőkialakítással még nem zavaró.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Ajánlás:

A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint környezetük. A túl magas, illetve túl alacsony tetőhajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek az utca képébe.

TETŐFORMA

Ajánlás:

Az építésnél az utcában jellemző tetőforma figyelembevételével kell illeszkedni.

Amennyiben az építési telek körül kialakult egy nyeregtetős házakból álló utcakép, úgy oda ne tördelt tetőformájú épület kerüljön, hanem a szomszédokhoz hasonló nyeregtetős tetőformájú.

Amennyiben az építési telek körül sátoztetős épületek állnak, úgy oda ne tördelt tetőformájú épület kerüljön, hanem a többi épülethez hasonló tömegű és tetőformájú.

Tetőfelépítmény az utcával párhuzamos gerincű tetőben az illeszkedés szabályai szerint elfogadható.

SZÍNEK

Sátoraljaújhely városközponti településrészének színvilága változatos, mégis megfigyelhető egy visszafogott illeszkedés, hasonló anyag- és színhasználat.

Ajánlás:

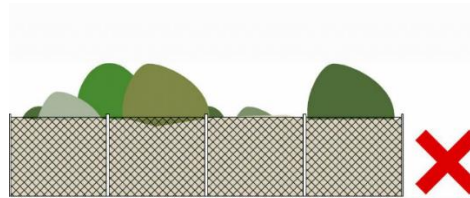
Sátoraljaújhely városközponti településrészén a meglévő épületek színvilágához illeszkedő új épületek építése ajánlott. Nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a rikító színű fémlemez fedés és burkolat. Tetőfedéshez a környezetben jellemző anyagok és színek használata javasolt.

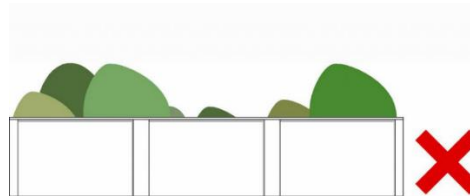
KERÍTÉSEK

Ajánlás:

Sátoraljaújhely városközponti településrészén az áttört kerítések kívánatosak, teljesen tömör és nem átlátható megoldások kerülendők. Nem átlátható megoldás kivételesen, pl. rálátásvédelem, vagyonvédelem esetén lehet indokolt.

Áttört kerítések nádszövettel és egyéb módon való zárása nem megfelelő.

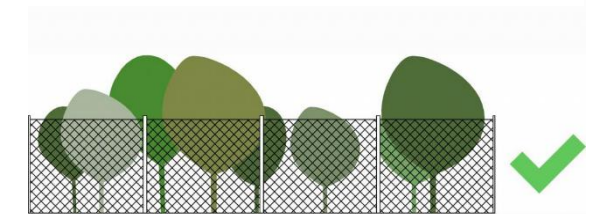

A tömör, falszerű, áttörésmentes kerítések nem elfogadhatóak.

Sátoraljaújhely polgárvárosias városközponti településrészén a zárt sorú beépítésből adódóan a kerítések csak ritkán jelennek meg az utca képben, viszont nagyon szép díszes kapukat találni, fém és fa kivitelben.

Javasolt megoldás: természetes határ, kerítés kialakítása növényzetből.

Javasolt megoldás: teljesen áttört, drótfonatos kerítés.

Javasolt megoldás: Oszlopos kerítés 1/3 lábazat és 2/3 áttört résszel.

Ajánlás:

A kerítés kialakításánál az épület többi részletéhez javasolt igazodni, vegyük figyelembe annak szín és anyaghasználatát egyaránt. A tömör kerítésmezők mellett alakítsunk ki áttört kapukat, így nyithatunk a külvilág felé.

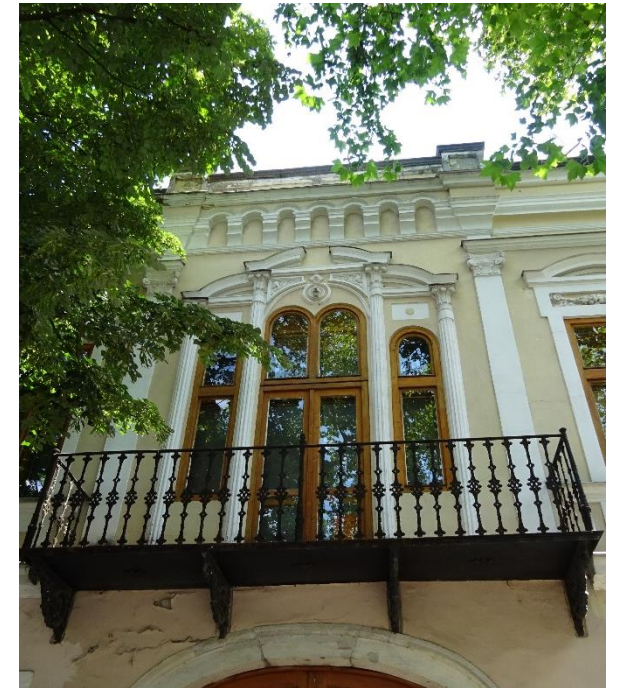

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

Sátoraljaújhely városközponti településrészén a régebbi építésű, emeletes polgári házaknál nagyon szép kovácsoltvas erkélyeket találunk, melyek egyedi értéket képviselnek, emellett az erkély modern kialakításaira is számos jó példa akad.

Ajánlás:

Új tornác építéskor ügyeljünk arra, hogy a tornác kialakítása illeszkedjen az épület többi részéhez színében és anyaghasználatában egyaránt. A tornác és az erkély kialakítása meghatározza az épület arculatát, karakteres utcafépi elem, mely erősítheti a települési arculat egységesebbé tételét.

Kovácsoltvas erkélyek

Íves kialakítású modern erkély

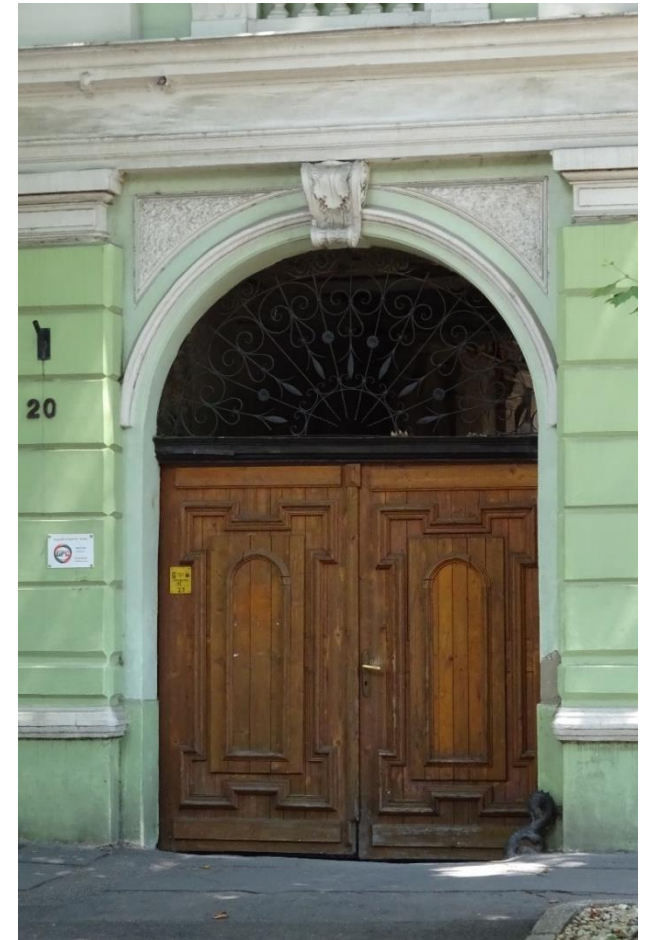

AJTÓK, ABLAKOK

Örökség: a múlt értékeként hosszanti kialakítású, keskeny ablakok, a lakó és középületeken jellemző a fa anyaghasználat, fém, illetve üveg betétekkel kiegészítve.

Az épületeken a funkcióhoz igazodó méretű és formájú ablakok kerülnek beépítésre. A hosszanti nyílászárók modern megfogalmazásban lettek újraértelmezve.

A városközpont történeti struktúrájú településrészén találunk nagyon szép bejárat kialakításokat egyedi motívumokkal díszítve, melyeknél jellemző a fa anyaghasználat, fém, illetve üveg betétmezőkkel.

Ajánlás:

A városközpont történeti részén az a jó megoldás, ha az épület nyílászáróinak kialakítása illeszkedik az épület építészeti karakteréhez színben és anyaghasználatban egyaránt. Új építésnél és homlokzat felújításkor egyaránt a történeti szellemiséget igyekezzünk megőrizni, fa nyílászárókkal, és ehhez illő árnyékolók alkalmazásával.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Egy épület homlokzatának a kialakítása a lehetőségek függvényében az építész feladata. A kialakítás módja, a választott szín és anyaghasználat mind befolyásolják és meghatározzák a kialakult vagy kialakulóban lévő utca képét. Sátoraljaújhely polgárvárosi karakterű városközponti településrészén számos jó példát találni a településképet előnyösen formáló homlokzatkialakításra.

Ajánlás:

Új házak építésekor és a meglevő épületek felújítása esetén is figyelembe kell venni a történeti városrész épületeinek karakterét, ahhoz illeszkedő épületet javasolt kialakítani. Nem elfogadhatóak a kirívó homlokzati színhasználatok, és az sem előnyös, ha túl sokféle anyagot használunk a homlokzat díszítésére, így az összehatás disszharmonikussá válhat. Igyekezzünk a homlokzatot úgy kialakítani, hogy a választott színek és anyagok harmonizáljanak egymással, ugyanakkor az épület a környezetével is összhangban legyen, így az utcaképbe illeszkedő lesz az épületünk, melyre büszkék lehetünk.

Díszes vakolatarchitektúrájú homlokzat, az ablakok körül keretezéssel. Az egyes felületek eltérő színárnyalata a felületi struktúrát is kiemelve teszi illeszkedővé a homlokzatot.

Egyszerű vakolt homlokzat, visszafogott színekkel

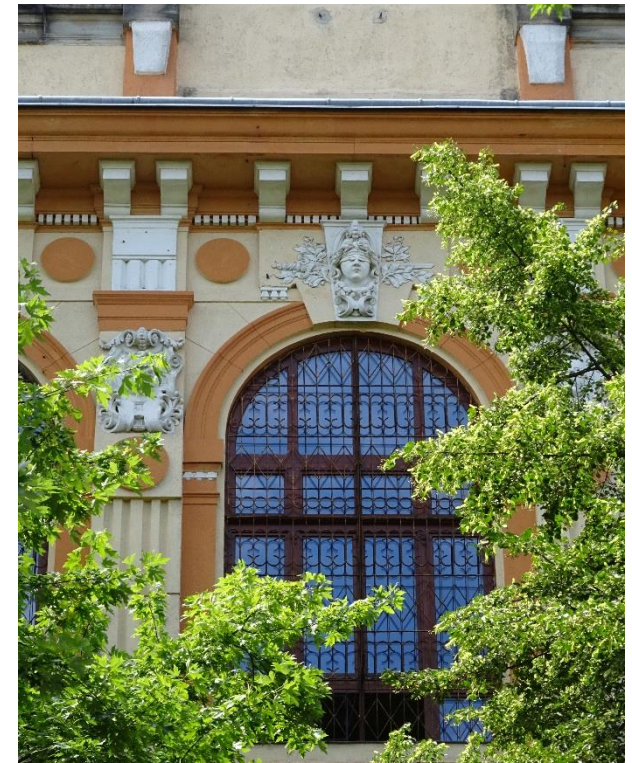
A nyílászárók az örökséget hordozó épületek mintájára lettek kialakítva, a homlokzaton viszont a modern anyaghasználat is megjelenik.

RÉSZLETEK

A részletek nagyon fontosak az összkép kialakításában, karaktert adnak egy jellegtelen épületnek, meghatározzák annak településképi megjelenését. Sátorlajújhely történeti karakterű településrészén nagyon sok szép apró részletet találhatunk a polgárházak vonatkozásában és a műemléki jellegű épületek esetében egyaránt, emellett a városközpont kortárs épületei is számos jó építészeti részletet hordoznak. Ezek a részletek egyedivé teszik épületeinket, kitűnnek a környezetükből és sajátos hangulatot árasztanak ezáltal. A leggyakoribb építészeti részlet, amit az örökség karakterű épületeken megfigyelhetünk, az az épületek homlokzatát díszítő különféle lizénák és rizalitok sora. A díszítő elem legtöbbször valamilyen növényi ornamentikát, emberi alakot/arcot jelenít meg. Érdekes nyitott szemmel járni, és néha felfelé tekinteni, hiszen sokszor nem is vesszük észre a hétköznapi életünk során, hogy milyen szép és értékekben, részletekben gazdag környezetben élünk.

Ajánlás:

Az épület utcaképi illeszkedésének biztosítását az épület egyes részleteinek kidolgozása is elősegítheti. Ezért az épület ornamentika, a homlokzati hirdetőfelület, egyéb műtárgy kialakítása, helye illeszkedjen az épület egészéhez.

KERTEK

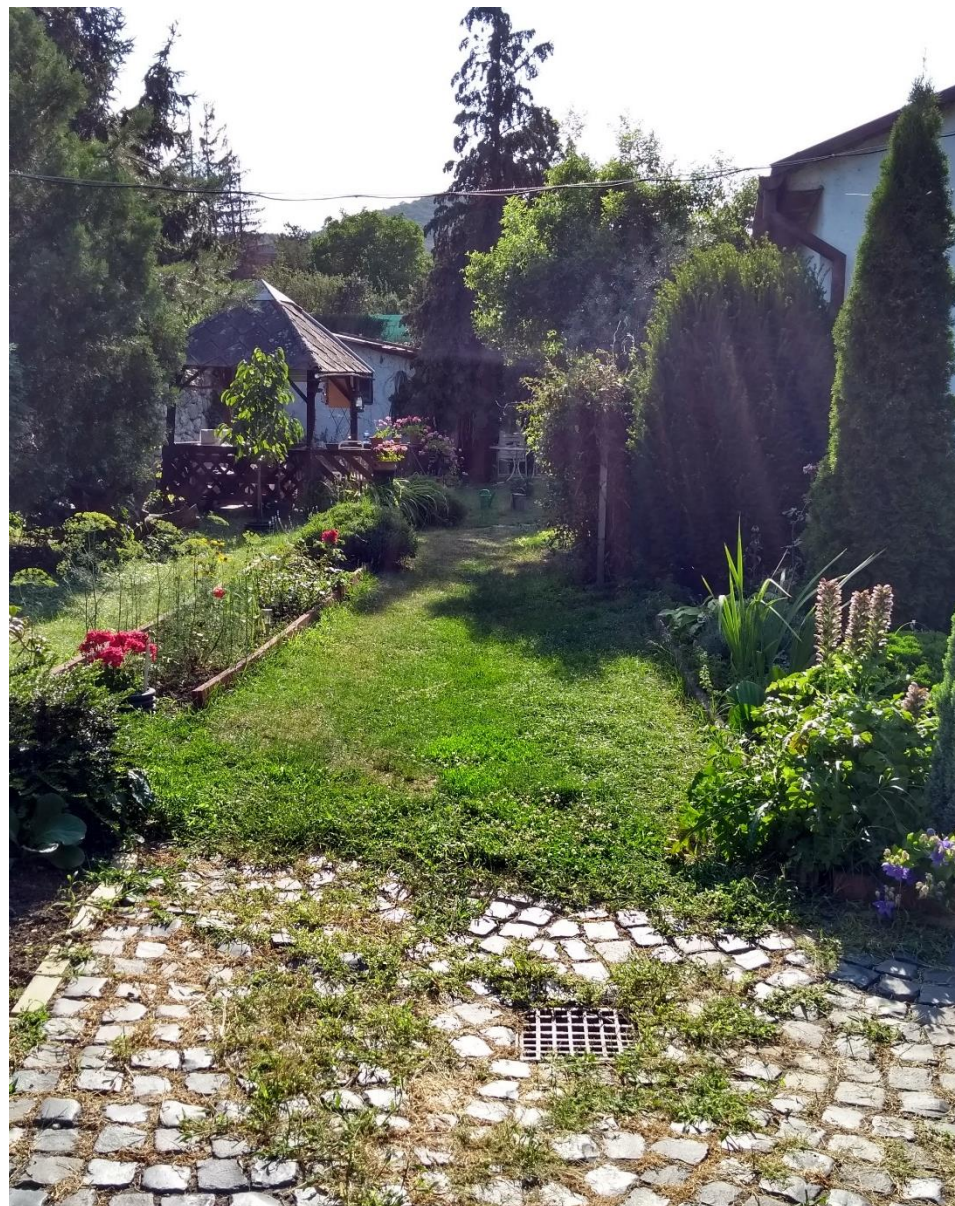
A kert az épített környezet része, közvetlen életterünk szabadterre kiterjesztett közege, amely akkor tölti be szerepét, ha harmonikus egységet képez az épülettel, amelyhez kapcsolódik. Törekedjünk arra a kertalakítás során, hogy az épület és a kert stílusa, hangulata harmóniában legyen egymással. A szemlélő számára telkünk láthatóbb része az elő, illetve oldalkert lehet, amely nem csak védelmi, hanem díszítő szerepet is ellát. Díszes, gondozott előkertünkben nem csak saját magunk, hanem az arra tévedők is gyönyörködhetnek, jó benyomást kelthetünk, és nem utolsó sorban hozzájárulunk utcánk, településünk szép arculatához.

Ajánlás:

Érdemes olyan növényfajokat választani, amelynek nem csak a virágai, a levelei és a termésük is díszítő értékkel rendelkezik, így az év minden szakában lesz miben gyönyörködni. Lehetőség szerint a helyi természeti adottságokhoz és a meglévő környezethez illeszkedő, őshonos fajokat válasszunk. Az előkertbe mutatós, gazdag színvilágú növényeket ültessünk. A fák közül leginkább a közepes méretű, laza ágállású fajokat válasszuk. Bizonyos mértékben használhatunk örökzöldeket is, de kerüljük a magasra nöövő fajokat, melyek kitakarják a házat és télen nem engedik be a napfényt.

Az alacsony örökzöld növényekből kialakított sövények viszont összekapcsolhatják az épületet az utcával vagy akár térhatároló fal is kialakítható belőlük.

A kert és az épület harmóniája ugyanolyan fontos, mint a kerítés és az épületé. A növényzet ne takarja el túlzottan az utcaképből megjelenő épületet, hagyjuk látszani a kertet. A kerti bútorok, építmények épülettel azonos anyaghasználata, színezése, a burkolatok anyagválasztása rendezett képet mutat, összhangot teremt kertünkben.

UTCÁK

közterületek településképi útmutatója

A települések úthálózatának kialakulása általában visszavezethető a tájalakulás történetére. Az egykori természeti adottságok meghatározták a letelepedés helyét, a kialakult lakóhelyeket pedig közlekedésre alkalmas utakkal kötötték össze.

Egy település arculatához az utak, utcák állapota, megjelenése nagyban hozzájárul. Az út, amin keresztül a településre érkezünk meghatározza a településről alkotott véleményünket, ezért különösen fontos, hogy az utak mindig karban legyenek tartva, az út menti növényzet ápolva legyen rendszeresen.

Sátoraljaújhely polgárvárosias karakterű városközponti településrészén az utcák egyenes vonalvezetésűek, az észak-déli irányú főutak szélesebbek (Partaki utca, Kossuth utca, Kazinczy utca), az úttesten kerékpársávval kijelölve, a keresztirányú mellékutak keskenyebbek, zöldsáv kialakítására nem mindenhol van lehetőség. A szélesebb útszakaszokon az utat egy vagy kétoldalt zöldsáv és járda kíséri. Útmenti fasorban található fafajok például a platán, a hárs és juhar.

A település utcái vezetik a tekintetet, felfűzik a települést alkotó elemeket, ezért harmonikus, egységes kialakításuk fontos. Külön figyelmet kell fordítani az infrastruktúra hálózat elemeinek kiépítésére, nyomvonavezetésre, felszíni és felszín alatti elemeinek utcaképhez illesztésére is.

A Kossuth utca szélessége lehetővé teszi kerékpársáv kijelölését is. Az út egyik oldalt platánfasorral kísért.

A Kazinczy utcát kísérő fasorok jó árnyékot adnak a nyári forróságban

A fasorok kiemelik a település fő útvonalait, vezetnek a tekintetet, és nem utolsósorban zöldfelületet képeznek, melynek számos környezetjavító hatása van, mint például a zaj és egyéb légszennyező anyagok, a por szűrése, valamint a mikroklima javítása.

Ajánlás:

A közterületre szánt fafajok kiválasztásánál sok szempontot kell figyelembe venni, de a két fő szempont a tűrőképesség és a jó regenerálódó képesség legyen, hiszen a városi közegben élő növények között a fasorokat éri a legtöbb és a legerősebb károsító hatás (sózás, kipufogógázok, taposás, a talaj szárazsága és levegőtlenesség stb.).

További fontos szempont lehet a fafajok kiválasztásánál a fa várható magassága, ami azért fontos, mert az ágakat később lehet, hogy vissza kell vágni, ha azok a felsővezetékbe érnek és előnytelenül fognak mutatni a vízszintesen lenyesett lombkoronájú fák.

Ajánlott olyan fafajtát választani, mely kevesebb idő és energiaráfordítást igényel a fenntartás során. Kerüljük a könnyen töredező fafajokat, mint a fűz és a nyár, és azokat is, amelyek virágukkal, termésükkel szemetelnek (pl. japánakác, szivarfa). Manapság egyre gyakoribb népegészségügyi probléma a lakosság körében az évente akár többször is jelentkező szénanátha, ezt a szempontot is vegyük figyelembe a fafajok kiválasztásánál, ne ültessünk pollenallergiát okozó fafajokat (nyír, nyár, hársfa fajok) sűrűn lakott területekre.

KÖZTEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

közterületek településképi útmutatója

A közösségi szabadterek azok a találkozási pontok, ahol a településhez, településrészhez és a helyi közösséghez tartozásunkat a természethez kapcsolódva, szabadabban élhetjük meg. Mivel rendszerint hosszabban tartózkodunk ezeken a helyeken, megjelenésük különösen fontos, ezért a teresedések összetett tervezését szakemberek csoportja végzi.

Sátoraljaújhely polgárvárosias karakterű városközponti településrészét kisebb-nagyobb közterek, parkok hálózák be, melyek a fasorokkal együtt megfelelő zöldfelületet biztosítanak az itt élőknek. A településrész négy egymás után felfűződő teresedése- Hősök tere, Széchenyi tér, Kossuth tér, Táncsics tér- alkotja Sátoraljaújhely főterét. A forgalom kizárásával a Széchenyi tértől a Táncsics térig sétálóutcat alakítottak ki. Itt találjuk a település több meghatározó épületét, mint a városháza, a bíróság, a római katolikus templom. A főtér jellegzetessége a zárt sorú, polgári lakóépületek alkotta térfal, a földszinti üzlethelyiségekkel és vendéglátóhelyekkel. A felújított téregyüttes számos új kültéri elemmel gazdagított- szökőkutak, egyéb vizes elemek, köztéri szobrok, utcabútorok, egyedi árusító pavilonok-, melyek együttesen kellemes légkört teremtenek az emberek számára.

Vendéglátóhely terasza a Kossuth téren, zöld környezetben, vízi architektúrával

Ajánlás:

A teresedések kialakításakor fontos felmérni a használók várható szokásait, a használók számát, a használat időszakait, jellegét. A megfelelő mennyiségű és minőségű teret szükséges biztosítani a tevékenységhez és a közlekedéshez. A növényfajok megválasztása és ültetése során azok térigényét is figyelembe kell venni, számolva növekedésükkel, egymásra árnyékolásukkal.

Az utcabútorok tervezésekor előnyös az időjárásnak ellenálló anyagú bútorok választása, melyek nem igényelnek sok karbantartást a későbbiekben. Burkolatok esetén válasszunk könnyen tisztítható, kevésbé elszíneződő fajtákat.

A Hősök tere zenélő szökőkútja íves paddal, gazdag zöld környezetben található

AJÁNLÁSOK- KISVÁROSIAS, TELEPSZERŰ LAKÓTERÜLETI TELEPÜLÉSRÉSZEK

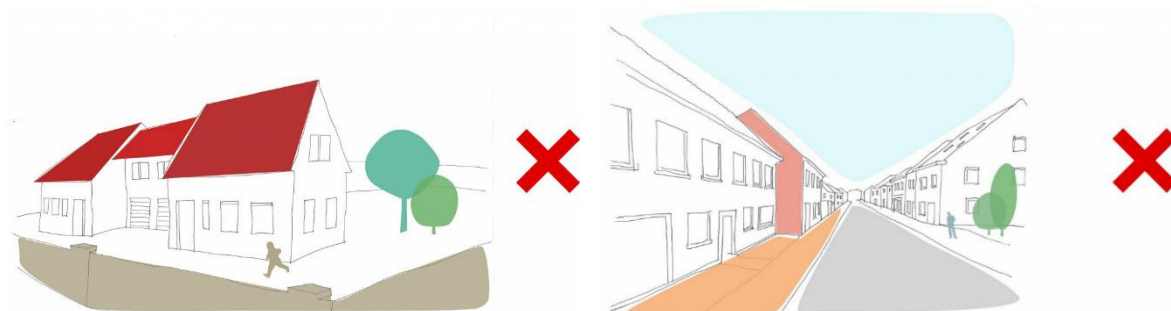
a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

TELEPÍTÉS

A kisvárosias, telepszerű beépítésű településrészekben az épületek telepítésére a zárt sorú, illetve a szabadon álló tömbszerű beépítés jellemző. Egységes utcakép létrehozása egyenlő távolságra lévő épületekkel lehetséges. A túlzottan hátrahúzott épület megtöri az utca ritmusát.

Ajánlás:

A településrész képébe leginkább a meglévővel azonos telepítés illeszkedik, mind az utcai irányú elhelyezés, mind a telepítési távolság tekintetében, ennek megfelelően kell bővítést, új építést tervezni.

TEREPALAKÍTÁS

A kisvárosias, telepszerű lakóterületek egy része dombos területen lett kialakítva, ezeken a településrészekben a terepadottságnak megfelelő terepalakítást kell végezni.

Ajánlás:

Az épületeket a lehetőségekhez képest leginkább a terepbe kell illeszteni, a kiemelés és terepbe süllyesztés sem elfogadható megoldás.

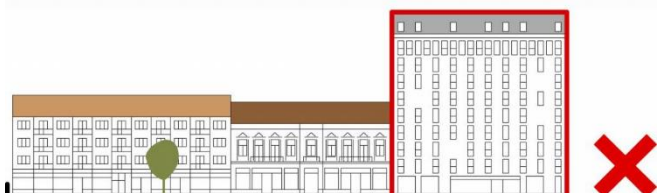
Az utcáfronttól egyenlő távolságra lévő épületek egységes nyugodt jó ritmusú képet adnak.

MAGASSÁG

Sátoraljaújhely kisvárosias, telepszerű lakóterületi településrészein az épületek nagyobb magassággal rendelkeznek, többszintesek. A leggyakrabban a földszint+4-5 szintes épületek fordulnak elő.

Ajánlás:

Az új házaknak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévő épületeknek. A túl alacsony, illetve túl magas épületek nem illenek az utca képébe.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Sátoraljaújhely kisvárosias, telepszerű lakóterületi településrészein a házak tetőhajlásszöge egységes, többnyire enyhe hajlású, lapostetős vagy magastetős épületek fordulnak elő.

Ajánlás:

A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint környezetük. A túl magas, illetve túl alacsony tetőhajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek az utca képébe.

TETŐFORMA

Sátoraljaújhely telepszerű beépítéssel rendelkező lakóterületi településrészein az épületek tetőformája egységes, a lapostetős és magastetős tömbházak jellemzőek.

Ajánlás:

Új ház építéskor törekedni kell az azonos tetőformák kialakítására. Az eltérő tetőformájú épületek megbontják az utcakép egységességét, nem egységes településképet hoznak létre.

SZÍNEK

Sátoraljaújhely kisvárosias, telepszerű lakóterületi településrészein az épületek színvilága nem egységes, néhány kivételtől eltekintve hasonló, pasztell színezés figyelhető meg. Az épületek mértékadó felújítására még nem mindenhol került sor.

Ajánlás:

A meglévő épületek színvilágához illeszkedő új épületek építése ajánlott. Nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a rikító színű fémlemez fedés és burkolat. A visszafogott színek javítják a tömbházak egyhangúságát. A területen található épületek felújítása esetén törekedni kell az egységes megjelenés megtartására. Egy hőtechnikai rekonstrukcióhoz kapcsolódó arculati megújulás számos lehetőséget hordoz a településrész jövőbeni karakterének alakításában, amire javasolt egységesen kezelt színdinamikai terv készítésével felkészülni.

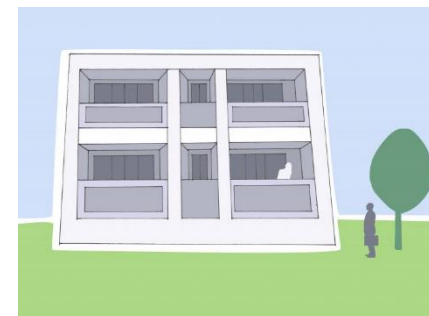
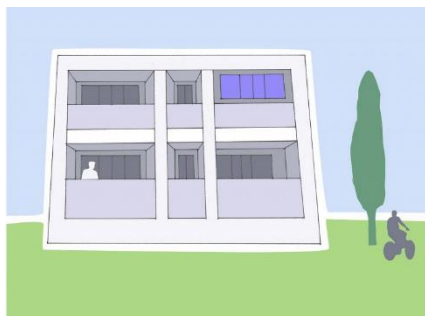
Homlokzati színek pozitív példái tömbházakon

ERKÉLYEK, LOGGIÁK

A kisvárosias, telepszerű épületeknél a tornácos kialakítás nem jellemző, legfeljebb fedett lépcsőket, bejárókat találni, erkélyek és loggiák kialakítására viszont számos példa van.

Ajánlás:

Az erkély hasonlóan a tornáchoz, lehetőséget nyújt arra, hogy élvezzük a természet közelségét és a szobából kilépve közvetlen kapcsolatba kerülhessünk a környezetünkkel. Az erkély akár pótolhatja is a kertet, ahol annak kialakítására nincs lehetőség. Az erkélyt különböző cserepes növényekkel, kerti bútorokkal tehetjük még otthonosabbá. Kerüljük az erkély teljes takarását (nádszövettel például), a meleg és a fény ellen védekezzünk redőnnyel, árnyékolóval. Az erkélyek és loggiák kialakításánál javasolt az épülethez, nyílászárókhöz illeszkedő anyagokat és színeket választani, külön figyelemmel a korlátok, mellvédek kialakítására is. Az erkélyek és loggiák hangsúlyos elemként jelennek meg a homlokzaton, hatással vannak az utca képére. Kialakításukra, homlokzati megjelenésükre számos, részleteiben eltérő megoldás lehetséges.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük azt. A tömbszerű épületeknél ez különösen hangsúlyos, mivel az ablakok tömegesen jelennek meg egymás mellett nagy felületen.

Ajánlás:

Kerüljük az egyedi, kirívó kialakításokat, javasolt hasonló anyag és színhasználatot alkalmazni a nyílászárók, redőnyök, és az esetleges spaletták esetében, az épület egész homlokzatán.

Jó megoldás lehet, ha az adott lakótömb lakói közösen tudnak pályázni például épületkorszerűsítésre/energetikai felújításra. A szakember, építész által javasolt homlokzati színek, nyílászárók, redőnyök segítenek abban, hogy az épület egységes arculatot kapjon.

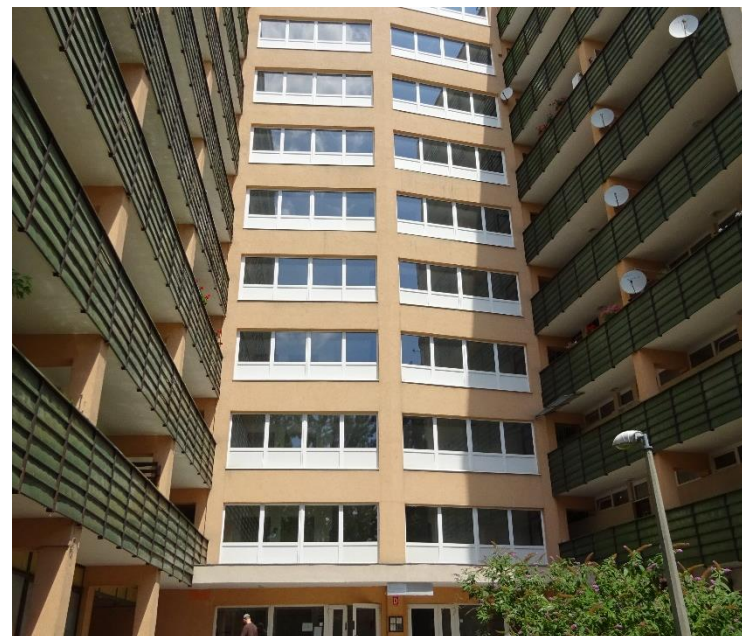
HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

A lakóterületi tömbszerű épületek kiemelkednek a környezetekükből, és jelentős szerepet játszanak a városrész arculatának kialakításában, ezért fontos ezeknek az épületeknek a homlokzatfelújítását szakszerűen és körültekintően szakemberrel, építésszel megterveztetni.

Burkolt felületekkel kiemelhetünk bizonyos részleteket, vagy akár el is választhatunk két különböző funkciójú épületrészt. Homlokzatformáló eszköz lehet új építésű épületek esetén a különböző épülettömegek megmozgatása, elcsúsztatása, kiemelése a síkból, ezeknek az elemeknek a különböző színűre való festése ezt a hatást még jobban fokozza.

Ajánlás:

A homlokzat kialakítása, felújítása során a választott színek és anyagok környezethez illeszkedő megválasztásával erősíthetjük, elősegíthetjük az épület kedvező megjelenését, mely illeszkedik a környezetéhez is és nem hivalkodó.

RÉSZLETEK

Az apró, de jól kitalált részletekkel egyedivé tehetjük az épületet, ám itt is fontos a megfelelő arányok betartása és a környezethez való illeszkedés.

Ajánlás:

Az épület utcaképi harmóniájának biztosítását az épület egyes részleteinek kidolgozása is elősegítheti. Ezért az épület ornamentika, a homlokzati hirdetőfelület, egyéb műtárgy kialakítása, helye illeszkedjen az épület egészéhez.

A homlokzattal harmonizáló reklámfelirat

Kovácsoltvas kapuval lezárt bejárat

KERÍTÉSEK

Sátoraljaújhely kisvárosias, telepszerű lakóterületi településrészein jellemzően nincsenek kerítések, az épületek szabadon állnak a zöldfelületekben. Növényekből kialakított elválasztósávok, sövénykerítések telepítése ajánlható ezeken a helyeken, illeszkedve a környezethez. Ahol kerítést építenek, ott a korábban ismertetett irányelvek alkalmazandóak.

KERTEK

Sátorlajújhelyen a lakótömbök között a hagyományos értelemben vett kertek hiányoznak. Az épületeket zöldfelületek veszik körül, illetve kapcsolják őket össze. A lakótömbök által körülhatárolt területen kialakítható egyfajta védettebb zárt kert.

Ajánlás:

Az itt kialakított zöldfelületek esetében is alkalmazzuk a korábban ismertetett javaslatokat. Növényfajok közül válasszunk a helyi környezeti adottságokhoz könnyen alkalmazkodókat, jó szárazságtűrőket.

A lakótömbök között találhatunk kisebb zöldoázisokat, ide is elsősorban napfénykedvelő és jó szárazságtűrő fajokat érdemes ültetni. Jó választás például a levendula, mely virágzásakor kellemes illatot áraszt, amellet, hogy díszítőértéke is magas. Jó megoldás lehet a cserepes, dézsás növények kihelyezése is, az ültetőedény jobban tudja raktározni az öntözővizet, könnyen cserélhető, és ezzel együtt télen könnyen elszállítható az átteleltetés helyszínére.

UTCÁK, TEREK

közterületek településképi útmutatója

A telepszerű beépítésű lakóterületi településrészen magas a zöldfelületi ellátottság, ami részben ellensúlyozza a telepszerű épületek megjelenését. A városközponti társasházak között hangulatos kis park található, körülkerített játszótérrel, ahol a mászó-és csúzdavár, libikóka, hinta mellett szőlő tematikájú labirintus is várja a gyerekeket. Érdekesség, hogy a csúzda-és mászódvár egyik tornyának teteje a királyi koronát mintázza. A parkban található emellett az '56-os emlékmű is. A park felülete gyepes, homokos, az árnyékot pedig fák biztosítják.

Játszótér a Borsos József sétányon

Csúzdavár és labirintus

'56-os emlékmű a játszótéren

A Vasvári P., Rákóczi Gy., Dózsa Gy. utcák által körülhatárolt lakótelepen található zöldfelület játszótérrel

Fasorral szegélyezett zöldfelület virágkiültetéssel a közepén

A Vasvári P. utca melletti Szent István park, díszes növénykiültetéssel és fából faragott emlékművekkel

AJÁNLÁSOK- POLGÁRVÁROSIS KERTVÁROSI LAKÓTERÜLETI TELEPÜLÉSRÉSZEK

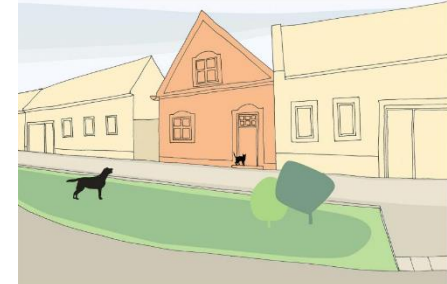
a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

TELEPÍTÉS

A polgárvárosias karakterű kertvárosi településrészen az épületek telepítése a zárt sorú, illetve a hézagosan zárt sorú épületelhelyezés jellemző, az épületek gerince az utcával párhuzamosan fut.

Ajánlás:

A településrész képébe leginkább a meglévővel azonos telepítés illeszkedik. A HÉSZ-ben meghatározott kötelező építési vonal hiányában a szomszédos épületekhez képest indokolatlanul hátrahúzott ház építése nem javasolt. Az utcafronttól egyenlő távolságra lévő épületek egységes, nyugodt, jó ritmusú képet adnak.

TEREPALAKÍTÁS

A polgárvárosias karakterű kertvárosi lakóterületek egyes részein a domborzati viszonyok megkövetelik az épületek körültekintő terepreillesztését.

Ajánlás:

Az épületeket a lehetőségekhez képest leginkább a terepbe kell illeszteni, a kiemelés és terepbe süllyesztés sem elfogadható megoldás.

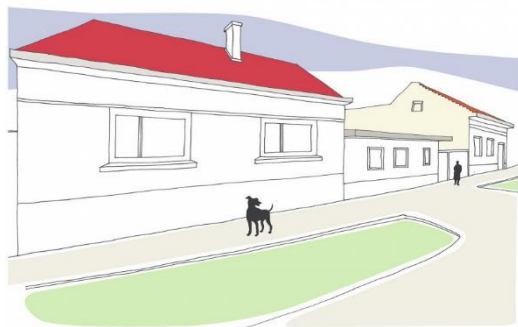

MAGASSÁG

Sátoraljaújhely polgárvárosias karakterű kertvárosi lakóterületein az épületek magassága többnyire egységes, az épületek nagyrészt földszintesek.

Ajánlás:

A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló magassággal kell épülniük, mint környezetük. A túl magas épületek nem illeszkednek az utca képébe. Zárt sorú, hézagosan zárt sorú telepítés esetén a fél szint eltérés (tetőtér beépítés) tetőfelépítmények nélküli tetőkialakítással még nem zavaró.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Ajánlás:

A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint környezetük. A túl magas, illetve túl alacsony tetőhajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek az utca képébe.

TETŐFORMA

Ajánlás:

Az építésnél az utcában jellemző tetőforma figyelembevételével kell illeszkedni.

Amennyiben az építési telek körül kialakult egy nyeregtetős házból álló utcakép, úgy oda ne tördelt tetőformájú épület kerüljön, hanem a szomszédokhoz hasonló nyeregtetős tetőformájú.

Amennyiben az építési telek körül sátoztetős épületek állnak, úgy oda ne tördelt tetőformájú épület kerüljön, hanem a többi épülethez hasonló tömegű és tetőformájú.

Eltérő tetőformájú épületek megbontják az utca egységességét.

Azonos tetőformák alkalmazásakor egységes, nyugodt utcakép jön létre.

SZÍNEK

Sátoraljaújhely polgárvárosias kertvárosi településrészének színvilága változatos, mégis megfigyelhető egy visszafogott illeszkedés, hasonló anyag- és színhasználat.

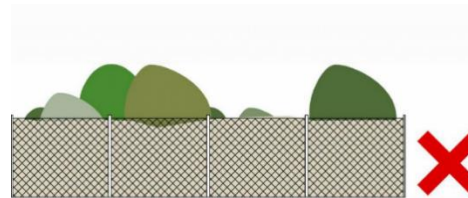
Ajánlás:

Sátoraljaújhely polgárvárosias kertvárosi övezetében a meglévő épületek színvilágához illeszkedő új épületek építése ajánlott. Nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a rikító színű fémlemez fedés és burkolat. Tetőfedéshez a környezetben jellemző anyagok és színek használata javasolt.

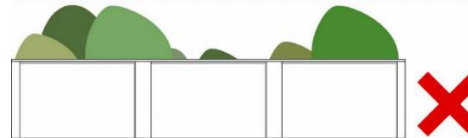

KERÍTÉSEK

Sátoraljaújhely polgárvárosias kertvárosi településrészein a zárt sorú beépítésből adódóan a kerítések nem, vagy csak minimálisan jelennek meg az utcaképből.

Áttört kerítések nádszövettel és egyéb módon való zárása nem megfelelő.

A tömör, falszerű, áttörésmentes kerítések nem elfogadhatóak.

A kerítésoszlopok tetején állatfigurák elhelyezése nem javasolt, azok nem illenek az utcaképből.

Ajánlás:

Sátoraljaújhely polgárvárosias kertvárosi településrészein az áttört kerítések kívánatosak, teljesen tömör és nem átlátható megoldások kerülendőek. Nem átlátható megoldás kivételesen, pl. rálátásvédelem, vagyonvédelem esetén lehet indokolt.

Javasolt megoldás: természetes határ, kerítés kialakítása növényzetből.

Javasolt megoldás: teljesen áttört, drótfonatos kerítés.

Javasolt megoldás: Oszlopos kerítés 1/3 lábazat és 2/3 áttört résszel.

A kerítés egyszerre teremt kapcsolatot a közterülettel, és elválasztja azt az ingatlantól. Minden településen vannak olyan jellegzetes helyi anyagok, formák, melyek visszatérő motívumként jelennek meg.

A zárt sorú, hézagosan zárt sorú beépítéseknél a kerítés többnyire valamilyen téglával vagy terméskővel burkolt oszlopból és kovácsoltvas betétmezőből áll.

Ajánlás:

A kerítés kialakításánál az épület anyaghasználatát, színezését vegyük figyelembe. A kapu, a belépés helye lehet hangsúlyos, de nem hivalkodó. Az áttört kerítés hagyja látni az épületet, a kertet, így az utcakép látványa jobban érvényesül.

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

Sátoraljaújhely zárt sorú polgárvárosias kertvárosi településrészeinek utcaképében az erkélyek és a tornácok csak ritkán jelennek meg. Többszintes épületeknél, illetve az oldalhatáron álló családi házaknál vannak erkélykialakítások.

Ajánlás:

Új tornác, erkély építésekor ügyeljünk arra, hogy annak kialakítása illeszkedjen az épület többi részéhez színében és anyaghasználatában egyaránt. A tornác és az erkély kialakítása meghatározza az épület arculatát, karakteres utcaképi elem, mely erősítheti a települési arculat egységesebbé tételét.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük azt.

Ajánlás:

Kerüljük a környezetétől idegen, kirívó megoldásokat, javasolt egységes anyag és színhasználatot alkalmazni az épület egészén.

Az egymással harmonizáló homlokzati színek, nyílászárók, redőnyök segítenek abban, hogy az épület egységes arculatot kapjon.

A homlokzattal harmonizáló nyílászárók, redőnyök kedvező megjelenést biztosítanak az utcaképpen

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

A polgárvárosias karakterű épületek jelentős szerepet játszanak a településrész arculatának kialakításában, ezért fontos ezeknek az épületeknek a homlokzatát szakszerűen és körültekintően megtervezni.

Ajánlás:

Javasolt a homlokzatot úgy megterveztetni, hogy a választott színek és anyagok harmonizáljanak egymással, ugyanakkor az épület a környezetével is összhangban legyen, így egy egységes arculat hozható létre, mely illeszkedik az utca képébe.

A sötét árnyalatú tetőszín mellé sötét nyílászáró, világosabb tetőszínhez világosabb nyílászáró általában jó megoldás. A nyílászárók színe is harmonizáljon a redőny színével, pl. sötét színű nyílászáróhoz ne válasszunk elütő színű, világos redőnyt. A homlokzaton megjelenő díszítések színe és anyaga is illeszkedjen az épület többi eleméhez.

RÉSZLETEK

Az egyedi részletek különlegessé teszik az épületet, ám itt is fontos a megfelelő arányok betartása és a környezethez való illeszkedés.

Ajánlás:

Az épület utcaképi harmóniájának biztosítását az épület egyes részleteinek kidolgozása is elősegítheti. Ezért az épület ornamentika, a homlokzati hirdetőfelület, egyéb műtárgy kialakítása, helye illeszkedjen az épület egészéhez.

Festett virágmotívumok és a város címere egy családi ház tűzfalán

Régi polgári házak díszes homlokzata gazdag vakolatarchitektúrával

Egy zárt sorú polgári ház kapuzata faragott kőkeretézéssel, fa kapuszárnyakkal

KERTEK

A polgárvárosias kertvárosi lakóterületi településrészekben az épületek általában előkert nélkül állnak az utcafronton, így a hátsó kertek biztosítanak zöld környezetet a lakók számára. Az emberben megvan a környezet alakítására, szépítésére való igény bárhol is lakjon, virágkiültetésekkel, kerti bútorokkal tesszük otthonosabbá életterünket.

Ajánlás:

A növények telepítésére korábban tett ajánlások itt is érvényesek, vegyük figyelembe kertünk adottságait, fekvését, növényfajokat ennek megfelelően válasszunk. A fák, cserlyék helyének megválasztásakor járjunk el körültekintően, vegyük figyelembe a kifejtett növény méreteit, kerüljük a nagyra növő örökzöldeket az előkertben, tartsunk távolságot a növényzet és az épület között. Kerüljük a „szemetelő” fajokat, és azokat, amelyek légúti allergiát okoznak vagy mérgezőek. A kerti bútorokat, szalonnasütőket a környezethez leginkább illeszkedve alakítsuk ki, a kertbe válasszunk az épülettel színben és anyagában is harmonizáló burkolatot.

UTCÁK, TEREK

közterületek településképi útmutatója

Sátoraljaújhely polgárvárosias kertvárosi lakóterületi településrészeinek utcái többnyire keskenyek, így sok esetben nincs lehetőség útszéli zöldsávok kialakítására, ezért ezek az utcák gyengébb zöldfelületi mutatókkal rendelkeznek, mint a város széle felé található egyéb kertvárosi lakóterületek. A szélesebb utcákon sincs egybefüggő útszéli fásítás, ahol lehet virágkiültetésekkel díszítik a köztereket.

Ajánlás:

Fontos az utcák, közterek, parkok rendszeres ellenőrzése és karbantartása. A sérült utcabútorok, játszószerkezetek cseréje. Az útmenti fásításra legalkalmasabbak a gömbkoronával rendelkező fafajták, így például a gömbakác, gömbjuhar, gömb szivarfa, gömb meggy. Az útszéli virágágyásokba jó tűrőképességű fajok javasoltak, mint az árvácska, begónia, levendula, bűdöske.

A színes virágkiültetések gazdagítják a település utcáit

Zöldsáv nélküli utca, két oldalt járdával

A polgárvárosias kertváros egyik központi helyszíne a Piac tér, melynek meghatározó eleme a kétszintes csarnoképület és az árusító csarnok. A háromszög alakú tér felújítása 2010-ben történt meg, térkővel burkolt, egyik oldalt fasorral.

AJÁNLÁSOK- EGYÉB KERTVÁROSI LAKÓTERÜLETI TELEPÜLÉSRÉSZEK

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

TELEPÍTÉS

Sátoraljaújhelyen az egyéb kertvárosi lakóterületi településrészekben a zárt sorú, hézagosan zárt sorú és az oldalhatáron álló beépítés is jellemző. Az épületek telken belüli elhelyezkedésére az utcára merőleges és az utcával párhuzamos gerincű elrendezés is jellemző. Az indokolatlanul nagy mértékben hátrahúzott családi ház építése nem javasolt. A ház mögött növényzettel határolva kialakítható a védett kert.

Ajánlás:

A településrészen belül a kialakult telepítési rend szerint kell új házat tervezni mind az utcai irányú elhelyezés, mind a telepítési távolság tekintetében, ennek megfelelően kell bővítést, új építést tervezni.

Az utcáfronttól hátrébb húzott épület nem alkot egységes utcaképet. Az utcavonal megtartásával ez elérhetővé válik.

Az eltérő tömegű épületek megbontják az utcakép egységét. Azonos tömegű épületek egységes utcaképet alkotnak.

Az eltérő telepítésű épületek megbontják az utcakép egységét. Azonos pl. utcával párhuzamos gerincű épületek egységes utcaképet alkotnak.

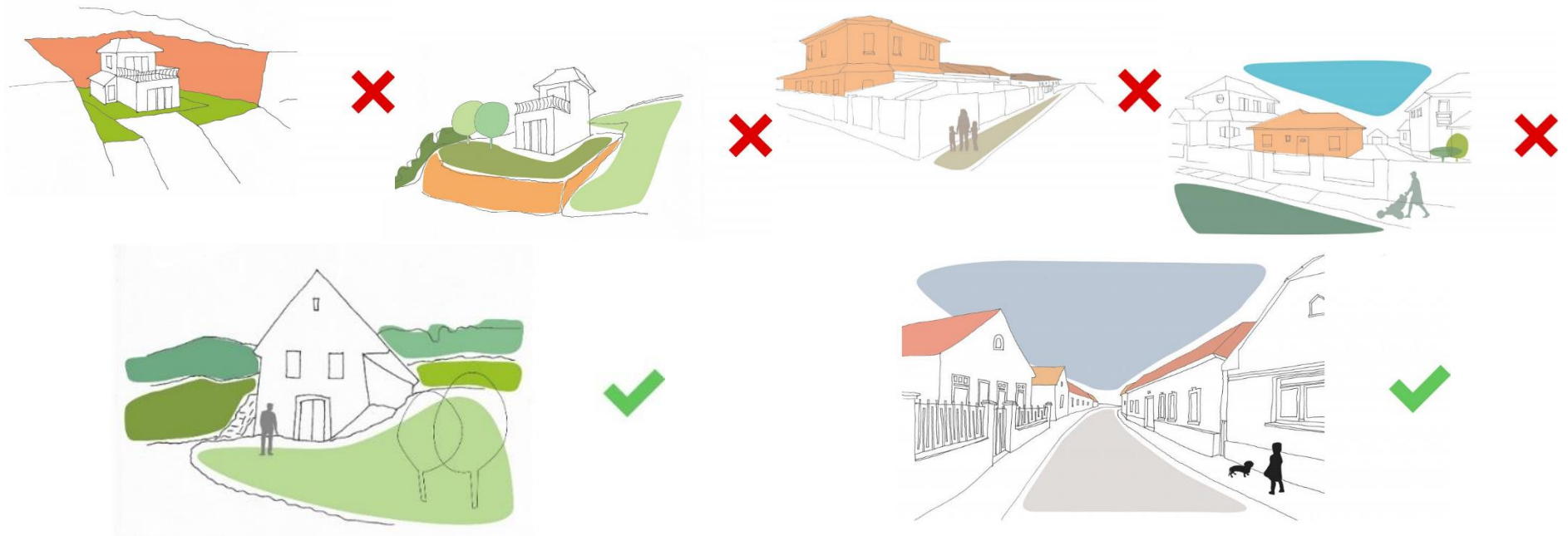

TEREPALAKÍTÁS

Sátoraljaújhely kertvárosias lakóterületei a sík és hegyvidéki, változatos domborzati viszonyoknak megfelelően alakultak ki. A hegyvidéki területeken az épületek elhelyezése eltérő mértékben ugyan, de tereprendezéssel jár.

Ajánlás:

A családi házak terepre illesztésénél törekedni kell a lehető legkevesebb föld megmozgatására. Nem elfogadható az épület földbe süllyesztése, az így kialakuló mélyedésben az esővíz összegyűlhet, a kert rosszul használhatóvá válhat. Nem elfogadható továbbá az épület teljes kiemelése sem, így a ház egy feltűnő platóra kerül, kiemelkedik szomszédai közül. Jó megoldás, ha az épület terepbe illesztve épül meg és a földmunka is minimális lesz.

MAGASSÁG

Sátoraljaújhely kertvárosias lakóterületein a családi házak magassága többnyire egységes képet mutat. Földszintes, illetve földszint + egy vagy kétszintes lakóházak jellemzőek. Fél szint eltérés általában még nem zavaró. Kivételesen akár max. 1 szint eltérés is biztosíthat illeszkedő, egységes utcaképet, de ehhez arányosságot biztosító építészeti eszközök alkalmazása is szükséges.

Ajánlás:

Az új házaknak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévő épületeknek. A túl magas, illetve túl alacsony házak nem illeszkednek az utcaképbe.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Sátoraljaújhely kertvárosias lakóövezetében a családi házak tetőhajlásszöge változatos.

Ajánlás:

A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetükben levőknek. A túl magas, illetve túl alacsony tetőhajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek a kialakult utcaképbe.

A lényeg itt is, az illeszkedés elve, mindig vegyük figyelembe a szomszédos épületeket és a környéken jellemző hajlásszögeket.

TETŐFORMA

Sátoraljaújhely kertvárosias lakóterületi településrészén lévő családi házak tetőformája változatos, az egyszerűbb sátor vagy nyeregtetős házak mellett előfordulnak a modern stílusú házak összetett tetőszerkezettel ill. lapos tetővel.

Ajánlás:

Új házak építésénél az utcában jellemző tetőforma figyelembevételével lehet illeszkedni a környezethez. Amennyiben az építési telek körül kialakult egy nyeregtetős házakból álló utcakép, úgy oda ne tördelt tetőformájú épület kerüljön, hanem a szomszédokhoz hasonló nyeregtetős tetőformájú. Amennyiben az építési telek körül sátoztetős épületek állnak, úgy oda ne tördelt tetőformájú épület kerüljön, hanem a többi épülethez hasonló tömegű és tetőformájú. Amennyiben az építési telek körül összetett tetőformájú vagy lapostetős épületek állnak, úgy oda törekedjünk hasonló formákat választani.

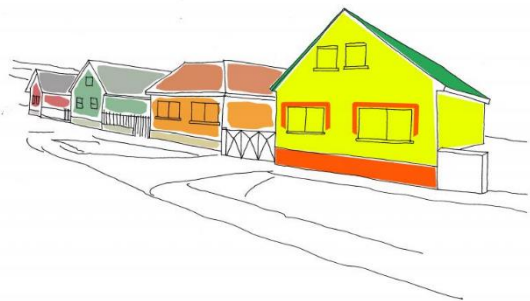

SZÍNEK

Sátorlajújhely kertvárosias lakóterületi övezetének színvilága változatos, jellemzően vakolt felületek pasztellszínekkel. Kevés a kirívó színhasználat.

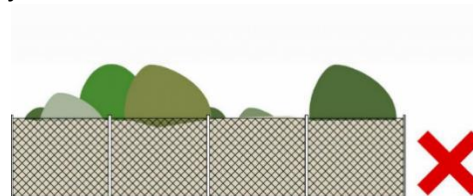
Ajánlás:

Új ház építésénél és meglevő ház homlokzati felújítása esetén is válasszunk semleges, környezethez illő színeket, tetőfedés, nyílászárók és a homlokzatképző anyagok, illetve azok színezése során. A meglevő épületek színvilágához illeszkedő új épületek építése ajánlott. Nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a rikító színű fémlemez fedés és burkolat.

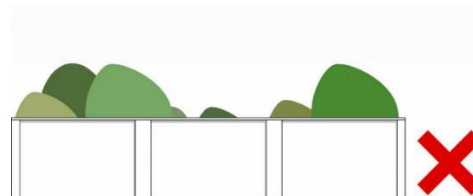

KERÍTÉSEK

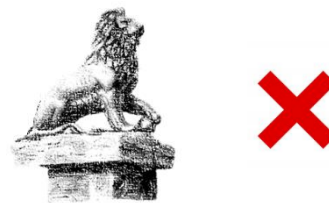
Sátorlajújhely kertvárosi lakóterületein változatos kerítés kialakításokkal találkozunk. A kerítéslábazaton a téglalap és a terméskő is gyakori elem, de a hagyományos betonlapos, fa lécbetűtés és a fémlemezről készült kerítések is jellemzőek.

Áttört kerítések nádszövettel és egyéb módon való zárása nem megfelelő.

A tömör, falszerű, áttörésmentes kerítések nem elfogadhatóak.

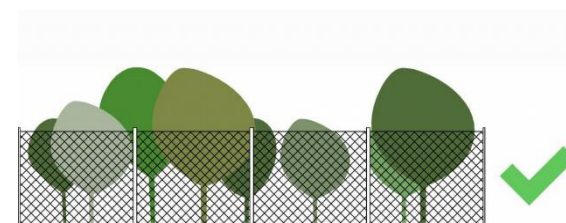
A kerítésoszlopok tetején állatfigurák elhelyezése nem javasolt, azok nem illenek az utcaképbe.

Ajánlás:

Sátorlajújhely egyéb kertvárosi lakóterületi településrészein az áttört kerítések kívánatosak, teljesen tömör és nem átlátható megoldások kerülendőek. Nem átlátható megoldás kivételesen, pl. rálátásvédelem, vagyonvédelem esetén lehet indokolt.

Javasolt megoldás: természetes határ, kerítés kialakítása növényzetből.

Javasolt megoldás: teljesen áttört, drótfonatos kerítés.

Javasolt megoldás: Oszlopos kerítés 1/3 lábazat és 2/3 áttört résszel.

Áttört kerítések különböző kivitelben, melyek hagyják az épületet érvényesülni az utcaképben

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

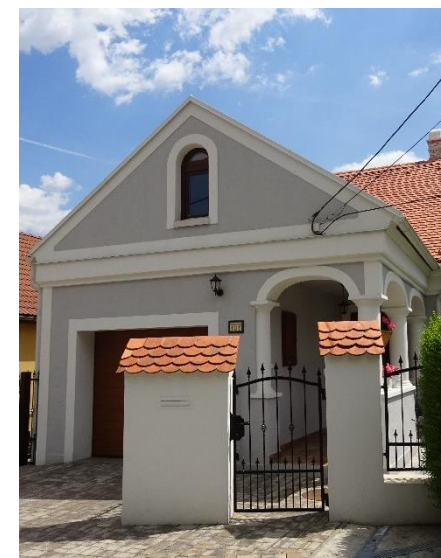
A tornác a népi építészet egyik jellegzetes eleme. Az Alföld némely vidékén, pl. a tanyákon a szegénység jele volt a tornác hiánya. Ma már kevés hagyományos oldaltornácos házat találni Sátoraljaújhelyen. A tornác kialakítása azonban máig létező igény az építetőkben, erre különféle stílusban és módon kivitelezett példákat találni városszerte. Ezek az átmeneti- „külső-belső” terek többféle anyagból készülhetnek.

A fedett tornác egy olyan tér, mely lehetőséget nyújt arra, hogy a szabadban legyünk, mégis az épület oltalmát élvezzük. A tornác a közösségi élet színtere lehet, ahol az emberek összegyűlnek, beszélgetnek, miközben élvezhetik a kert látványát.

Ajánlás:

Új tornác építéskor ügyeljünk arra, hogy a tornác kialakítása illeszkedjen az épület többi részéhez színében és anyaghasználatában egyaránt. Ezek az elvek különösen fontosak azok számára, akik utólagosan döntenek úgy, hogy hozzáépítenek egy tornácot az épülethez.

A tornác és az erkély kialakítása meghatározza az épület arculatát, ezáltal hatással van az utca képére is, ezért tömegalakításban, anyaghasználatában és színvilágában illeszkedjen a környezetében kialakult jellemzőkhöz.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt.

Ajánlás:

Új épületek építése esetén tetszőleges anyagú, de fa mintázatú, matt üvegezésű osztott ablakok beépítése javasolt. Utcai homlokzaton érdemes spalettát vagy zsalugátert kialakítani. Redőnyszekrényt beépített, rejtett formában alkalmazhatunk, különösen ügyelve a nyílászáróval való színbeli egyezésre. A nyílászárók színe harmonizáljon az épület homlokzatán használt színekkel. Kerüljük a túl élénk, rikító színeket.

Lakóépületeknél a kellő bevilágítást biztosító felnyíló ablakok mellett a funkcióhoz igazodó, hosszított ablakok is megjelenhetnek. Az ablakok keretezése mindig is hangsúlyos eleme volt a homlokzatoknak. Korszerű anyaghasználattal ez ma is jó megoldás.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

A homlokzat környezetbe illeszkedő kialakítása, anyaghasználata, az építészeti megoldások összehatása a homlokzat tagolásával, kedvező színvilágával, a nyílászárók rendszerével, osztásrendjével biztosítható úgy, hogy közben az épület funkcionális használatára is tekintettel van.

Ajánlás:

A homlokzat kialakítása során törekedjünk a természetes anyagok választására, a terméskő, téglá, vakolt felületek, faburkolatok alkalmazása javasolt. A tető fedésére választhatunk beton vagy kerámia cserepet egyaránt, itt is ügyeljünk arra, hogy a homlokzati színhez illeszkedő, természetes árnyalatot keressünk, ugyanez vonatkozik az ereszcatorna színének kiválasztására is. Az alacsonyabb tetőhajlású házak esetén használhatunk semleges színű fémlemezfedést vagy akár kialakíthatunk zöldtetőt is. Az épületek felújításánál törekedjünk az egyedi építészeti részleteket megőrizni.

Egyszerű vakolt homlokzatok visszafogott pasztelszínekkel biztosítják az épületek utcafépí illeszkedését. A lábazatok különféle természetes anyagok felhasználásával is készülhetnek (tégla, terméskő) a hagyományos vakolt megoldás mellett. A homlokzaton ezek az anyagok ízléses módon további felhasználásra kerülhetnek, akár a nyílászárókat keretezve.

RÉSZLETEK

A jól kitalált egyszerű, de igényesen, szépen kivitelezett részletek gazdagítják épületeinket. Egy-egy jól megválasztott anyag vagy burkolat ötletes felhasználása, egy eresz, vagy tetőcsatlakozás, párkány részlet jó minőségben elkészítve díszítőelemként is felfogható. Az apró részletek határozzák meg az épület végső karakterét, ezért figyeljünk oda a kivitelezés során mit és hogyan akarunk megmutatni egyedi elképzelésinkből a világ számára.

Ajánlás:

Ügyeljünk arra, hogy az épület jellegének megfelelő részleteket alkalmazzunk. Ne alkalmazzunk tájidegen részleteket, figyeljünk a mértéktartásra és az illeszkedésre itt is.

Örökség jegyeit hordozó épület hátsó homlokzata, íves fakeretes nyílászárókkal, az oszlopokkal alátámasztott timpanon közepén vakolatdísszel

Homlokzatrészlet egy kortárs épületen antracitszínű ablakokkal

Terméskővel burkolt kerítés részlet

Tető és homlokzat találkozása, harmonikus színekkel

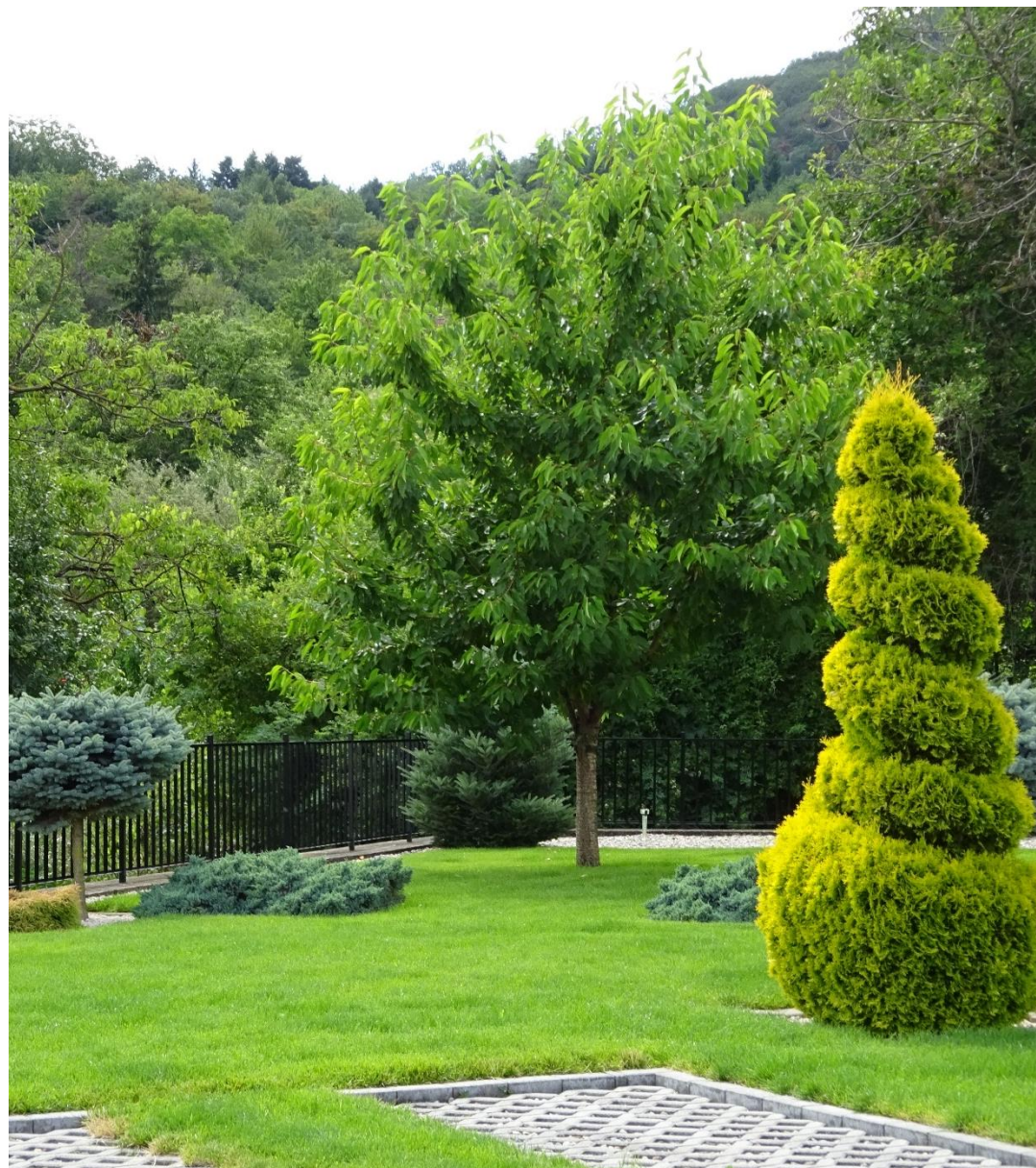
KERTEK

Ajánlás:

A kertvárosias lakóterületi településrészen is fontos, hogy az épületek harmonikusan illeszkedjenek a környezetbe. A megfelelő telepítésen és terepalakításon túl ügyeljünk arra, hogy lehetőség szerint megfelelő természetes háttérrel adjunk az épületnek. Így otthonunk olyan lesz, mintha már rég ott állna, emellett a kertben és az épületben tartózkodás is kellemesebbé válik. Az épületet részlegesen takarjuk növényekkel, amelyek kiemelik annak szépségét, kontrasztosabbá téve az emberi alkotást. Az épület tájba illesztését nagyban segíthetjük a meglévő növényzet megtartásával. A földmunkák során próbáljuk megóvni a területen lévő növényzetet, hiszen egy beállt ökoszisztémával rendelkező kert kialakulásához hosszú éveknek kell eltelnie. Az épület mellett kertünk megtervezésére is fordítsunk kellő időt és energiát, ha tehetjük kérjünk szakmai segítséget a tervezéshez.

A kert funkciót tervezzük az egyes épületrészekhez igazodva, így a kert és az épület egy egységes látványt és életteret fog biztosítani számunkra. A volt zártkerti és majorsági területeken törekedjünk az egykori használat megidézésére. Ha módunkban áll, alakítsunk ki haszonkertet, ahol természetünk zöldséget, gyümölcsöt.

A garázst lehetőleg az épülethez kapcsoljuk, így nem vesszük el a teret a kertünkéből. Burkolatok választásánál keressük a vízáteresztő, könnyen tisztítható fajtaikat, használhatunk régi, bontott téglát is a kevésbé intenzív használatú részekben. A régi anyagok újra felhasználása a környezet szempontjából is előnyös. A bontott téglát sokféle módon felhasználhatjuk kertünkben, a járóburkolathoz, lépcsőkhöz, szegélyek, térfalak, virágágyások kialakításához, szalonnasütők köré.

Figyeljünk arra, hogy a kertünkben a burkolt és a zöldfelületek aránya egyensúlyban legyen, ne essünk túlzásba, kerüljük a nagy felületek leburkolását, hagyjunk meg inkább nagyobb méretű zöld foltokat, így kertünk pozitív hatásai jobban érvényesülhetnek. A növények megválasztásánál vegyük figyelembe kertünk mikroklimatikus jellemzőit és próbáljuk úgy összeválogatni kertünk növényfajait, hogy minden évszakban legyen valami dísz a kertünknek (virág, termés, lombszín stb.). Részesítsük előnyben az őshonos növényfajokat (pl. kasvirág, százsorszép, cickafark, kakukkfű, menta), melyek már alkalmazkodtak az éghajlathoz, jobban ellenállnak a betegségeknek és a kártevőkkel szemben is. Fák, cserjék közül ajánlható erre a fekvésre a kislevelű hárs (*Tilia cordata*) és a som (*Cornus mas*), loncfajok (*Weigela*), orgona fajok és fajták (*Buddleja davidii*, *Syringa vulgaris*), illetve különböző gyümölcsfák. Az északi, árnyékos oldalra ajánlott fajok: a hortenzia (*Hydrangea macrophylla*), árnyliliom (*Hosta* sp.), puszpáng (*Buxus sempervirens*), magyal (*Ilex sempervirens*), kis vagy télizöld meténg (*Vinca minor*).

UTCÁK, TEREK

közterületek településképi útmutatója

Sátoraljaújhely kertvárosias lakóterületi településrészein az utcák szélessége változatos, ettől függ, hogy van-e lehetőség az út menti fásításra vagy zöldsáv kialakítására. Ahol lehetőségük van rá, ott az emberek szívesen alakítanak ki előkertet, ültetnek fákat. Ezek többnyire nem alkotnak összefüggő fasorokat, zöldsávokat.

Ajánlás:

Az utcák fásítására, zöldfelületekre vonatkozó ajánlások a korábbi fejezetekben leírtak szerint a kertvárosias lakóterületekre vonatkozóan is érvényesek.

Virágos, zöld utcák, gondozott utcai teresedések hozzájárulnak a barátságos, kedvező utcaképhez

AJÁNLÁSOK- KERTVÁROSIAS, FALUSIAS LAKÓTERÜLETI TELEPÜLÉSRÉSZEK (KÁROLYFALVA, RUDABÁNYÁCSKA, SZÉPHALOM)

a településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Mindhárom településnek megvannak a maga sajátos elemei mind a település szerkezetében, beépítés módjában, mind az alkalmazott anyagokban, homlokzati kialakításokban, ugyanakkor az általános rendező elv itt is az illeszkedés, minden új építést és átalakítást úgy kell elvégezni, hogy az épület a környezetében kialakult jellemzőkhöz igazodjon minden részletében.

TELEPÍTÉS

A településrészen elsősorban az oldalhatáron álló beépítés a jellemző. Az épületek telken belüli elhelyezkedésére az utcára merőleges és az utcával párhuzamos gerincű elrendezés is jellemző. Az indokolatlanul nagy mértékben hátrahúzott családi ház építése nem javasolt. A ház mögött növényzettel határolva kialakítható a védett kert.

TEREPALAKÍTÁS

Az épületek terepre illesztése elsősorban a hegyvidéki területeken jelent feladatot, ebbe beletartoznak Rudabányácska lakóterületei és a meredekebb utcák Károlyfalván és Széphalmon.

Ajánlás:

Az épületeket úgy kell elhelyezni a terepen, hogy azok a lehető leginkább a tájba illeszkedjenek. Kerüljük a túl sok földmunkával járó bevágásokat és a kiemeléssel járó épület elhelyezéseket is.

Egységes utcakép létrehozása egyenlő távolságra lévő épületekkel lehetséges. A hátrahúzás megtöri az utca ritmusát.

MAGASSÁG

A három település kertvárosias, falusias lakóterületein a családi házak magassága többnyire egységes képet mutat. Földszintes, illetve földszint + egy vagy kétszintes lakóházak jellemzőek.

Ajánlás:

Az új házaknak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévő épületeknek. A túl magas, illetve túl alacsony házak nem illeszkednek az utcaképbe.

TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

A három település kertvárosias, falusias lakóterületein Az épületek tetőhajlásszöge egységes, jellemzően 38-45° közötti. A hagyományos tetőformák jellemzően a nyeregtetők és a kontyolt tetők.

Ajánlás:

A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló tetőhajlásszöggel és tetőformával kell épülniük, mint a környezetükben levőknek, így egységes utcakép hozható létre.

Az eltérő tetőformájú és hajlásszögű épület megtöri az egységes utca képét.

SZÍNEK

A három település kertvárosias, falusias lakóterületi településrészeinek színvilága többnyire egységes, kevés a kirívó színhasználat.

Ajánlás:

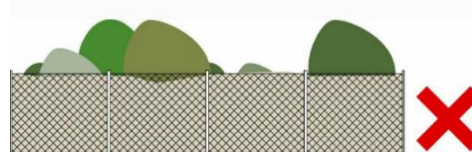
Új ház építésénél és meglevő ház homlokzati felújítása esetén is válasszunk semleges, környezethez illő színeket és anyagokat. Nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a rikító színű fémlemez fedés és burkolat.

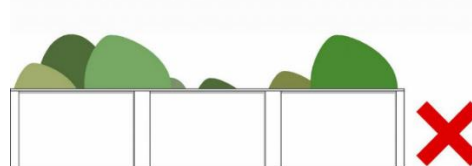
A tiszta egységes homlokzatképzés településképileg egységes megjelenést kölcsönöz.

KERÍTÉSEK

A kertvárosias, falusias lakóterületi településrészekben változatos kerítés kialakításokkal találkozunk, ezek többnyire áttört kivitelben készülnek. A kerítéslábazaton a téglalap és a terméskő is kedvelt anyag, de a hagyományos betonalap, fa lécbetét és a fémből készült kerítések is jellemzőek.

Áttört kerítések nádszövettel és egyéb módon való zárása nem megfelelő.

A tömör, falszerű, áttörésmentes kerítések nem elfogadhatóak.

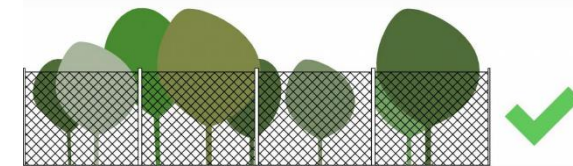
A kerítésoszlopok tetején állatfigurák elhelyezése nem javasolt, azok nem illenek az utcaképbe.

Ajánlás:

A kertvárosias, falusias lakóterületi településrészekben az áttört kerítések kívánatosak, teljesen tömör és nem átlátható megoldások kerülendőek. Nem átlátható megoldás kivételként, pl. rálátásvédelem, vagyonvédelem esetén lehet indokolt.

Javasolt megoldás: természetes határ, kerítés kialakítása növényzetből.

Javasolt megoldás: teljesen áttört, drótfonatos kerítés.

Javasolt megoldás: Oszlopos kerítés 1/3 lábazat és 2/3 áttört résszel.

Ajánlás:

A kerítés kialakításakor használjunk az épületen is megjelenő anyagokat, színeket, így megteremthetjük a kapcsolatot közöttük harmóniát hozva létre.

A kertkapu kialakításakor alkalmazhatunk hangsúlyosabb elemeket is, de ügyeljünk arra, hogy az ne legyen hivalkodó, ízléstelen.

Ne essünk túlzásokba, ne építsünk a szükségesnél magasabb és vastagabb kerítést. A falszerű, tömör kerítések kerülendők, melyek a teljes telket és az épületet is kirekesztik az utcaképből.

Téglából rakott fém betétmezős kerítés

Oszlopos lábazatos kerítés kovácsoltvas betétmezőkkel

Fa lécbetétes kerítés terméskővel burkolt oszlopokkal

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A tornácok régen szerves részei voltak az épületeknek, védtek az esőtől, hótól és jó árnyékot biztosítottak, de akár közösségi terekként is funkcionálni tudtak. Mindhárom településen vannak hagyományos oldaltornácos házak, melyek meghatározzák a település arculatát.

Ajánlás:

Az erkélyek, tornácok kialakításánál válasszunk természetes anyagokat, a meglevőket az épület anyagához és színéhez igazodva újítsuk fel. Kerüljük a teraszok műanyag és féMLEMEZES fedését, a rikító színeket.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt.

Ajánlás:

Új építésnél tetszőleges anyagú, de fa mintázatú, matt üvegezésű osztott ablakok beépítése javasolt. Utcai homlokzaton az árnyékolás érdekében érdemes spalettát vagy zsalugátert kialakítani. Redőnyszekrényt beépített, rejtett formában alkalmazhatunk, különösen ügyelve a nyílászáróval való színbeli egyezésre. A nyílászárók színe harmonizáljon a homlokzat színével. Kerüljük a túl élénk, rikító színeket. Ajánlott megőrizni az ablakok jellegzetesen osztott üvegmezős kialakítását.

Zsalugáterek különböző kialakításai

Rejtett kialakítású redőnytök az épület homlokzatához illő színben

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

A homlokzat környezetbe illeszkedő kialakítása, anyaghasználata, az építészeti megoldások összehatása a homlokzat tagolásával, kedvező színvilágával, a nyílászárók rendszerével, osztásrendjével biztosítható úgy, hogy közben az épület funkcionális használatára is tekintettel van.

Ajánlás:

A homlokzat kialakítása során törekedjünk a természetes anyagok választására, a terméskő, téglá, vakolt felületek, faburkolatok alkalmazása javasolt. A tető fedésére választhatunk beton vagy kerámia cserepet egyaránt, itt is ügyeljünk arra, hogy a homlokzati színhez passzoló, természetes árnyalatot keressünk, ugyanez vonatkozik az ereszcatorna színének kiválasztására is.

Károlyfalva

Visszafogott színezésű ház barna tetőcseréppel, színben illő nyílászáróval

Egyszerű vakolt homlokzat, az oromzaton keskenyebb ablakokkal

Régebb építésű magas oromzatú ház egyszerű vakolt homlokzattal, megőrizve az épület egyediségét

Rudabányácska

A településre jellemző, díszes vakolatarchitektájú épülethomlokzatok, visszafogott színekkel

A lábazaton és az egész homlokzaton is megjelenhetnek a természetes kőburkolatok a vakolt felületek mellett

Széphalom

Vakolt homlokzatok, a lábazon kőburkolattal, barna árnyalatú nyílászárókkal

Világos színű homlokzat, az ablakok körül fehér keretézéssel

RÉSZLETEK

A jól kitalált egyszerű, de igényesen kivitelezett részletek gazdagítják épületeinket. Egy-egy jól megválasztott anyag vagy burkolat ötletes felhasználása, egy eresz, vagy tetőcsatlakozás, párkány részlet jó minőségben elkészítve díszítőelemként is felfogható. Az apró részletek határozzák meg az épület végső karakterét, ezért figyeljünk oda a kivitelezés során mit és hogyan akarunk megmutatni egyedi elképzelésinkből a világ számára.

Ajánlás:

Ügyeljünk arra, hogy az épület jellegének megfelelő elemeket használjunk, azok ne legyenek tájidegenek, továbbá figyeljünk a mértéktartásra és az illeszkedésre.

Tetőrészletek padlás bevilágítóval

Fa oromzati dísz

Kőkeretes ablak

Tulipánmintás kerítésrészlet

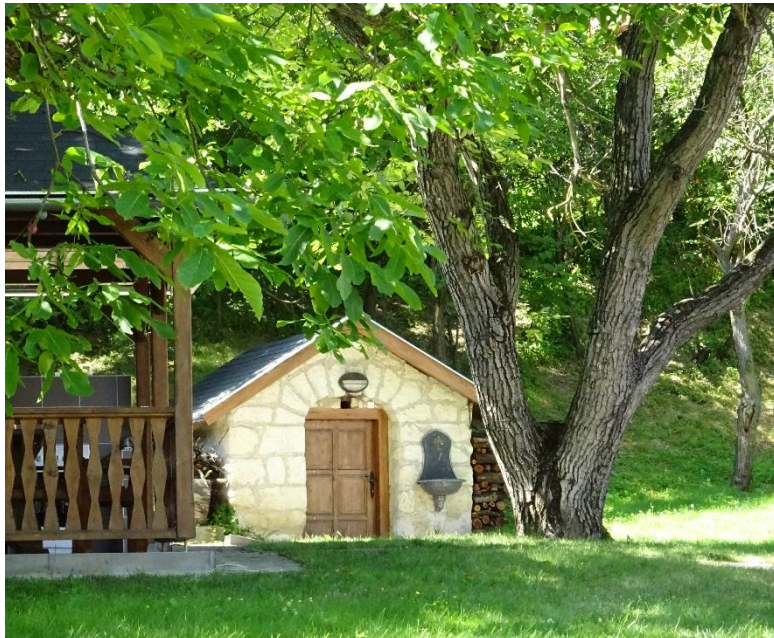
Homlokzatrészlet, mely a szlovák hagyományt őrzi

KERTEK

Mindhárom településen nagyon szép és igényesen kialakított kerteket találunk, melyek gazdagítják a település arculatát.

Ajánlás:

A korábban tett kertekre vonatkozó ajánlások itt is érvényesek. Alkalmazzunk a környezeti igényeknek leginkább megfelelő növényfajokat, melyek bírják a helyi mikroklimát. Az utcaképhez hozzátartoznak a szép, rendezett előkertek, ahol inkább az alacsony növésű cserjéket, évelő és egynyári növényeket részesítsük előnyben. A magasra növvő örökzöldek ültetését kerüljük az épület előtt. A kerti építmények (filagória, szalonnasütő, tárolóhelység stb.) kialakításánál használjunk természetes anyagokat, melyek illeszkednek az épület karakteréhez.

UTCÁK, TEREK

A gondozott, tisztán tartott utcák, közterek javítják a településen élők közérzetét. Az utcák szélessége behatárolja az útmenti zöldsávok, fasorok kialakítását. Ahol lehetőség van rá ültessünk fákat, melyek pozitívan hatnak a mikroklimára és árnyékot adnak. Az utcákra, közterületekre adott korábbi ajánlások itt is alkalmazandóak.

Patak menti platánfasor Rudabányácskán

A virágos, zöld utcák pozitívan hatnak a település képére

AJÁNLÁSOK- IDEGENFORGALMI, SPORT ÉS REKREÁCIÓS TERÜLETEK

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Sátoraljaújhely idegenforgalmi, sport és rekreációs területein az új épületek létesítése, a meglévők megújítása, az előbbiekkal összefüggő környezetalakítás kiemelt fontossággal bír nem csak a településrész, hanem az egész település arculatának formálása, megítélése szempontjából. A létesítmények telepítésének, alakításának alapvető paramétereit a Helyi Építési Szabályzat határozza meg, azonban ezek a keretek még jelentős mozgásteret jelentenek az épületeket tervezők számára.

Általános ajánlás:

Az idegenforgalomhoz köthető létesítmények (üdülőházak, panziók, hotelek, kiszolgáló épületek stb.) egyedi arculatformálása mellett arra is törekedni kell, hogy az épületek összessége pozitív utca és városképet, egyfajta építészeti rendet eredményezzen. A kortárs építészet formavilága és anyaghasználata, a hagyományok tiszteletben tartásával teremtheti meg azt a rendező elvet és keretet, mely a településrész meghatározó épületeinek stílusát, karakterét meghatározhatja, legyen szó új épületről vagy a meglévők felújításáról. A megszülető konkrét építészeti javaslatok megszűrése, moderálása, véglegesítése érdekében javasolt a városi főépítész gesztorálásával tervtanácsot működtetni a területet érintő változtatási, fejlesztési szándékok szakmai támogatása érdekében.

TELEPÍTÉS, TEREPALAKÍTÁS

Sátoraljaújhely idegenforgalmi, sport és rekreációs területein az épületek telepítése nem egységes, funkcióhoz és telekhasználathoz igazított telepítés, épületelhelyezés jellemző. A településrész jelentős mértékben a hegyvidéki területekre koncentrálódik, itt különösen fontos az épületek, építmények megfelelő módon történő tájbaillesztése. A terepalakításnál ügyelni kell a későbbi erózió megakadályozására, ezt növénytelepítéssel lehet például segíteni.

A megfelelően terepre illesztett ház jól alkalmazkodik a településképhez.

A terepre való illesztésnél nem megfelelő, ha a terepbe belevájjuk az épületet egy nagy árkot képezve ezzel.

Nem megfelelő, ha a terepre kiemeléssel helyezzük el a házat nem illeszkedve a terepvonalhoz.

MAGASSÁG, TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

Sátoraljaújhely idegenforgalmi, sport és rekreációs területein nincsenek kirívó épületmagasságok, a település egyetlen hotele földszint+2 emeletes, tetőtér beépítéssel, kontyolt tetőformával. A kalandpark kiszolgáló épületei jellemzően földszintesek, nyeregtetővel fedve, de vannak földszint+egy és kétszintes épületek is csonka kontytetővel, oromzatos kontytetővel. A legújabb létesítmények tetőformája eltér ezektől, lapos (ökoturisztikai központ), illetve dongatető (jégcsarnok) is megjelenik az utcaképben. A Rákóczi tábor üdülő épületei enyhe hajlásszögű lapos vagy sátoztetejűek.

Ajánlás:

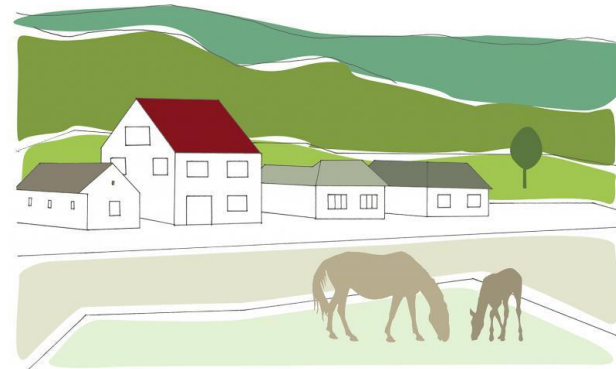
Az új épületeknek hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévő épületeknek. A hegyvidéken a túl magas építmények nem illeszkednek a környezethez, tájba illesztésük nehezen megoldható. Az épületek tetőformáját, hajlásszögét a meglévők figyelembevételével kell tervezni az adott funkciót is szem előtt tartva.

SZÍNEK, HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Sátoraljaújhely idegenforgalmi, sport és rekreációs területeinek épületeire jellemző a visszafogott szín és anyaghasználat. A homlokzaton kedvelt a természetes anyagok, kövek használata, a tetőcserép pedig gyakran semleges, terrakotta színű.

Ajánlás:

Színválasztásnál használjunk semleges, környezethez illő színeket, a homlokzat kialakításához természetes, helyben használatos anyagokat. Nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a ríktó színű fémlap fedés és burkolat.

Azonos magasságú épületek egységes utcaképet alkotnak. Az eltérő magasságú épületek alkalmazásával megbomlik az egységesség.

Kőburkolatos panzió Széphalmon

Üdülőház fehér deszkaborítású homlokzattal, vakolt lábazattal

Terméskő és téglá, fémkeretes ablakokkal A Magyar Nyelv Múzeuma homlokzatán

Oromzatos csonkakontyvetős épület, a homlokzaton fa és termékő burkolat is megjelenik

A Hunor Hotel homlokzatának kialakítása: a földszint termékővel burkolt, az emeletek vakolt felületűek, fahatású nyílászárókkal

KÖRNYEZETALAKÍTÁS

Ajánlás:

Az idegenforgalmi, sport és rekreációs területeken kiemelkedően fontos, hogy milyen környezet fogadja a turistákat. Érdekes a környezeti feltételekhez legjobban alkalmazkodó növények telepítése, melyek bírják a szárazságot és nem igényelnek állandó gondozást. A telepített fák természetes árnyékolást biztosítanak, és javítják a környezet klímáját. Javasolt olyan burkolatok alkalmazása, melyek elnyelik a nedvességet és könnyen tisztíthatóak. Az épületek közelében érdemes színesebb növényeket telepíteni, melyek vonzzák a tekintetet. A növények oldják a burkolt felületek egyhangúságát és barátságosabbá teszik a fogadóteret. A kialakított környezetet igyekezzünk rendben tartani, rendszeres növényápolást, kaszálást végezni, a hulladékgyűjtőket rendszeresen üríteni.

AJÁNLÁSOK- ZÁRTKERTI ÉS EGYÉB KERTES TERÜLETEK

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

A zártkerti és egyéb kertes területeken, melyek jelenleg átépülés alatt vannak, nagyon fontos bizonyos irányelvek meghatározása az újonnan épülő, illetve átépülő házakra vonatkozóan, így a kialakulóban lévő utcák egységes arculattal jöhetnek létre.

Általános ajánlás:

Sátoraljaújhely zártkerti és egyéb kertes területein fontos a harmonikus utcakép kialakítása, fejlesztése. Ezek a területek arculatukat tekintve a kertvárosias, falusias településrészekkel mutatnak hasonló karaktert, ezért az erre a településrészre vonatkozó építészeti javaslatokat nem különítjük el a kertvárosias lakóterületi településrész ajánlásaitól, az ott közölt iránymutatások itt is érvényesek, ha valóban lakás építésére van lehetőség. Gazdasági funkciójú épületek esetén ne akarjunk lekicsinyített családi házat építeni. Egyszerű tömegű, funkcionálisan használható, a kerti növényzet által részben takart épület kialakítása javasolt.

AJÁNLÁSOK- SZŐLÉSZETI-BORÁSZATI PINCETERÜLETEK

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

Ajánlás:

A pincék egész Sátoraljaújhelyen jelen vannak a település szerkezetében, három helyen- Ungvári pincék, Zsóryomkai pincesor, Károlyfalvai pincék- ezek koncentráltan jelennek meg a tájban. Fontos a pincék környezetének, különösen a pincelejáratoknak a rendben tartása, végezzünk rendszeres növényápolást, a gyomnövények irtását. A pincesorok arculatához hozzátartoznak a bor kínálására alkalmas építmények, pavilonok. Egységes padok és asztalok, hulladékgyűjtők, esetleg szalonnasütők kihelyezésével, lugasok építésével alkalmas helyszínt lehet kialakítani a vendéglátásra, mely illik a környezethez. A tavasztól nyárig virágzó évelők, egy- és kétnyáriak, valamint árnyékot adó fák hangulatossá tehetik a helyszínt. Új pincék építéseinél, illetve a meglévők felújításakor javasolt a helyben bányászott köveket használni építőanyagként.

Borkínáló helyek különböző kialakítása

Pincelejáratok igényes kialakítása természetes anyagokkal, fából és fémből készült ajtóval

AJÁNLÁSOK- IPARI, GAZDASÁGI, SZOLGÁLTATÓ TERÜLETEK

a településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

TELEPÍTÉS

Ajánlás:

Ipari, gazdasági, szolgáltató tevékenységet lakóterületen csak kivételes esetben, alapvetően a lakosság alapfokú ellátása céljából végezzünk. A tevékenység fajtája ne okozza a szomszédok zavarását, legyen alkalmas a lakóterületi együttélés normáinak betartására. Problémás tevékenység (zajos, bűzös, jelentős ügyfélforgalommal jár stb.) nem alkalmas lakókörnyezeti integrálásra és helye a település erre a célra kijelölt egyéb övezeteiben van (Ipari Park). Az ipari, gazdasági és szolgáltató létesítmények telepítésekor nehéz az igazodásról beszélni, mivel sokszor önálló objektumokként jelennek meg a tájban. Amennyiben belterületi közút menti területen kerülnek kialakításra ezek a létesítmények (Kazinczy út, Pataki út), az épület homlokzatának kialakításakor a településképi elvárásokat is érvényre kell juttatni.

TEREPALAKÍTÁS, TÁJBA ILLESZTÉS

Ajánlás:

Az építmények elhelyezéséhez szükséges terepalakítás során igyekezzünk a földmunkákat minimalizálni, kerüljük a talaj felesleges bolygatását, amennyiben a területen már meglévő növényállomány található, törekedjünk annak megóvására, hiszen egy beállt növényzet kialakulásához hosszú évekre van szükség. Az épület tervezésekor igyekezzünk az épületet minél inkább tájba illeszteni, kerüljük a hatalmas, környezetéből túlzottan kiugró épülettömegek alkalmazását, a nagy magasságokat. Az épületek takarását zöldsávok, fasorok telepítésével lehet elérni, melynek további pozitív környezetjavító hatásai vannak, mint a zaj és rezgésvédelem, por és egyéb légszennyező anyagok szűrése, szél elleni védelem. Ezek a hatások különösen fontosak az ipari, gazdasági, szolgáltató létesítmények közelében lévő lakóterületek szempontjából.

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK

Ajánlás:

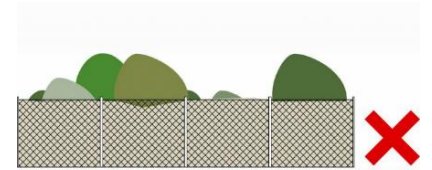
Az ipari, gazdasági építmények általában nagy felülettel/tömeggel jelennek meg a tájban, ezért nem mindegy, milyen anyagokat és színeket használunk. Az épületek színének megválasztásakor járjunk el körültekintően, válasszunk világos árnyalatokat, ezzel is segítve a környezethez való illeszkedést.

KERÍTÉSEK

Ajánlás:

Az ipari, gazdasági, szolgáltató épületek elkerítésekor is válasszunk kevésbé tömör, átlátható megoldásokat, színben használjunk az épület homlokzatával harmonizáló, kevésbé hivalkodó árnyalatokat. Jó megoldás lehet a növényzetből kialakított kerítés is.

KÖRNYEZETALAKÍTÁS

Ajánlás:

Az épületek mellett fordítsunk időt és energiát az épület környezetének megtervezésére is, kérjük szakember segítségét ebben. A parkos, zöld környezet többféle funkciót is betölt, egyrészt esztétikailag javítja a környezet minőségét, megtöri az épületek monotonitását, feloldja a burkolt felületek egyhangúságát, másrészt mikroklimatikus hatásai révén javítja a levegő minőségét.

Amennyiben az ipari, gazdasági tevékenység zavaró hatása a környezetre nézve (zaj, légszennyezés, bűz), gondoskodjunk megfelelő védősáv/védőfásor kialakításáról, az objektum takarásáról. A védősáv tervezése során felmerülő fontos szempontok: a védősáv szélessége, a védősávot alkotó növényfajok összetétele, növények tűrőképessége, ültetési távolság stb.

A növényfajokat a helyi adottságoknak megfelelően válasszuk ki, a talaj minősége, a terület fekvése, benapozottsága, a növény szárazságtűrő képessége is fontos szempont. Érdemes az ipari, gazdasági létesítmények fogadó részét, a bejárat környékét hangsúlyozni színes növénykiültetésekkel, ezek vonzzák a tekintetet, és pozitív benyomást keltenek.

Gondoskodni kell a növények megfelelő vízellátásáról, különösen, ahol nagy felület burkolt, így fokozott a hőfelvétel, hőleadás mértéke és kevés a növény ültetőközege. A zöldfelületek vízellátása megoldható telepített öntözőrendszerrel, csöpögtető berendezésekkel vagy hagyományos módon kézi öntözéssel is. Az ablakokba kihelyezett virágládák szintén növelhetik az épület esztétikai értékét, otthonosabbá, barátságosabbá téve a környezetet.

A telephelyek arculatát igen gyakran nem a főépület építészeti gazdagsága, hanem az utca felől domináló egyszerűbb építészeti eszközök igényessége határozza meg. Fordítsunk kiemelt figyelmet az utcafronti kerítés, ipari és személybejárat kapu és porta, a látható műtárgyak, mérnöki létesítmények, a reklámok, reklámfeliratok elhelyezésére, kialakítására.

Fontos a telep fogadó övezetének kialakítása igényes térburkolatokkal, szükség szerint padokkal, utcabútorokkal, zöldfelületekkel, reklámként is értelmezhető zászlórudakkal.

AJÁNLÁSOK- BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK BEÉKELŐDŐ EGYÉB TERÜLETEKKEL

a településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató

A beépítésre nem szánt területeken belül kiemelt figyelmet érdemelnek a Natura 2000-es területek, ezek közül is a település déli részén található Long-erdő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület. Az elsődleges célkitűzés ebben az esetben a kijelölés alapjául szolgáló élőhelyek és jelölőfajok megőrzése. Ennek elérése érdekében felügyelni kell a beépítési, művelési szándékot, és csak az élőhely szempontjából elfogadható, fenntartható művelési módokat szabad engedélyezni.

Kiemelt figyelmet érdemelnek az erdős és a vizes élőhelyek, melyek számos ritka és védett, honos vagy átvonuló madárfajnak szolgálnak élőhelyül, pihenőhelyül.

Törekedni kell a tájkarakter megőrzésére, a növény-, és állatvilág védelmére, zavarásának, megváltoztatásának elkerülésére. Táj, illetve természetvédelemmel érintett területeken a védett terület kezelési terve szerint, az abban foglaltakat betartva őrizhetjük meg a tájkaraktert. A védett és veszélyeztetett élőhelyterületek esetében különösen fontos feladat az inváziós növényfajok monitorozása, és az invazív fajokkal érintett területek kezelése.

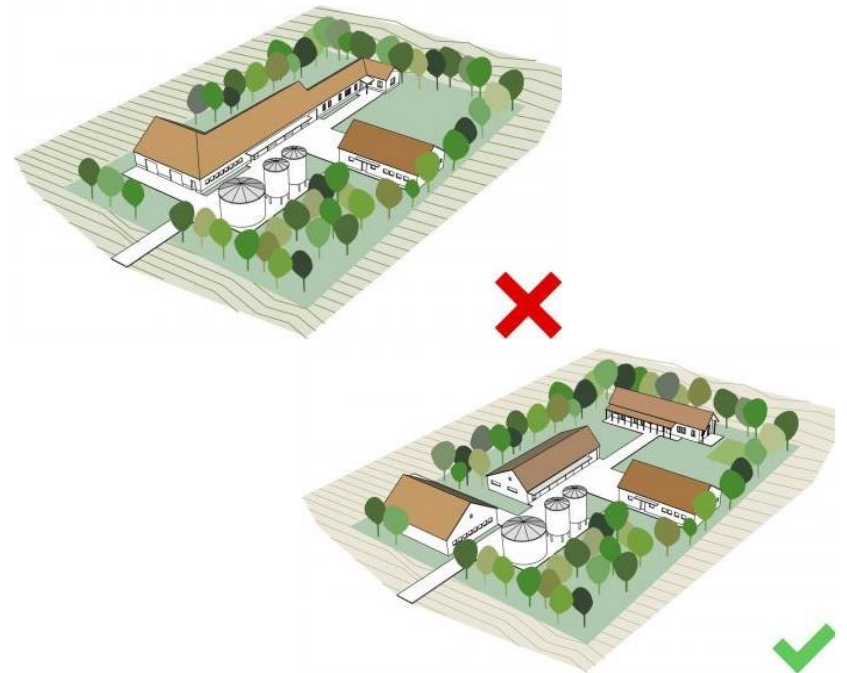
A külterület tájvédelemmel érintett területein, egyéb településrészein – szántó, szőlő, gyümölcsös, erdőművelésű területek - a beépítésre nem szánt jelleg dominál. Ezt a beékelődő ipari és mezőgazdasági üzemi területek bontják meg. A beépítésre nem szánt jelleg megtartása érdekében építési beavatkozások esetén a tájba illesztés, tájkarakter megóvása az elsődleges szempont. Ez a zöldterületek elsődlegességét jelenti az épített környezet elemeivel (épületeivel, műtárgyaival) szemben. A tájba illesztés ezért a nem védett területeken is elsődleges szempont. Ebbe beletartoznak az ott elhelyezhető tanyák, állattartó épületek tájba illesztési feladatai is. Kerítések szükségessége esetén természetes, lehetőleg faanyagú megoldások a kedvezőek, fonott vagy egyéb természetes anyagú, illetve fa betétmezőkkel. A tájvédelemmel érintett területeken nem javasolt hírközlési és egyéb torony jellegű építmény elhelyezése, de a felszín feletti tartóoszlopokon vezetett elektromos hálózat sem. Az épületek, telepek éjszakai megvilágítása a talaj felé irányuljon a fényszennyezést mérsékelve.

Tanyák, majorok építésére vonatkozó ajánlások:

TELEPÍTÉS

Tanyák, majorok építésénél biztosítani kell a tájba illesztést megfelelő, lehetőleg pavilonos (nem tömbösített) telepítési koncepcióval, természetes, tájba illő anyaghasználattal, egyszerű építészeti tömegformálással, magastetős kialakítással, a területen jellemző természetes anyagú fedési móddal. Az ilyen pavilonos jellegű épületek összeépítése kiemelt figyelmet és főépítési egyeztetést igényel.

Minden telephelyen szükség van iroda épületrészre, fizikai dolgozókat kiszolgáló szociális helyiségekre, melyek az épületek arculatformálásánál kedvezőbb, igényesebb kialakítással készülhetnek. Előbbiek miatt ezek a funkciók kíváncznak a tömbösített, vagy pavilonosan megfogalmazott épületállományunk utcafronti településképet is érintő részére. Az iroda-szociális épületrész akár teljesen takarhatja az egyszerűbb karakterű műhely épületszárnyat. A több kisebb épület rendezett egysége harmonikusabb, kellemesebb képet mutat, mint az egy nagy, túl hosszú, vagy túl nagy épület. Az egyes épületek, melléképületek egymáshoz való illesztése nem javasolt.

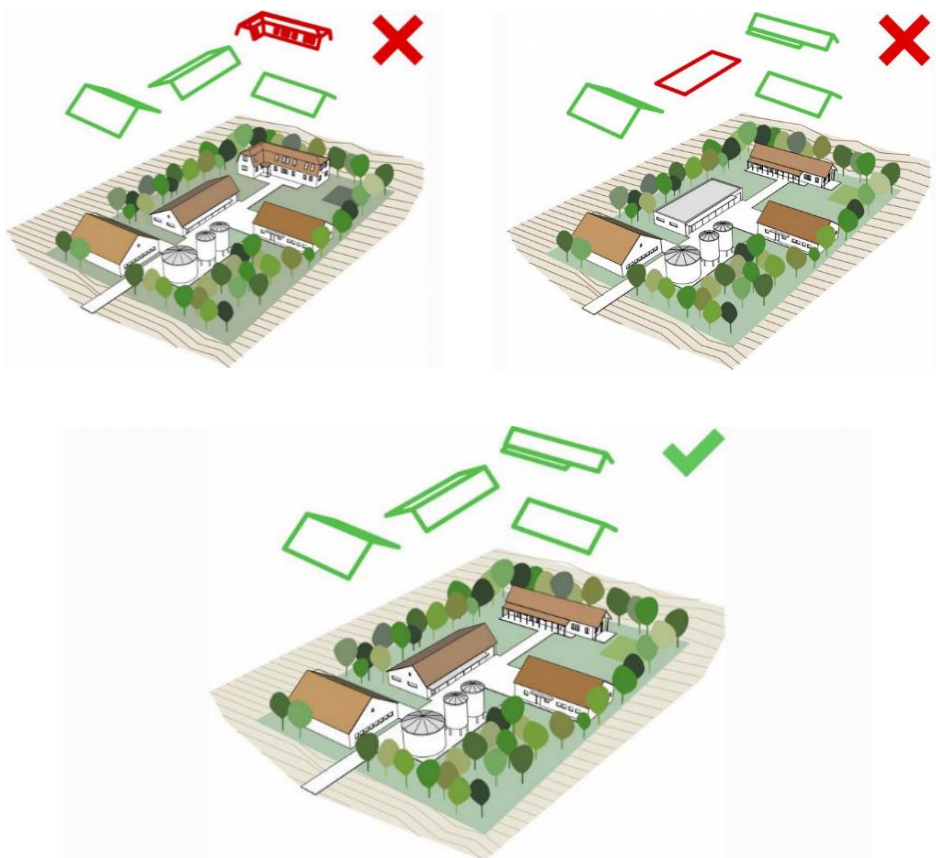

TETŐFORMA

Ajánlás:

A telephelyen belüli épületek lehetőleg egységes tető kialakítással készüljenek. A főépület tetőgerinc iránya lehetőség szerint kövesse a környező telepítésre jellemző irányú elhelyezést.

Hasonló tetőformák alkalmazásakor egységes, nyugodt összkép jön létre. Eltérő hajlásszögű vagy kialakítású tetők alkalmazása megzavarja a látványt.

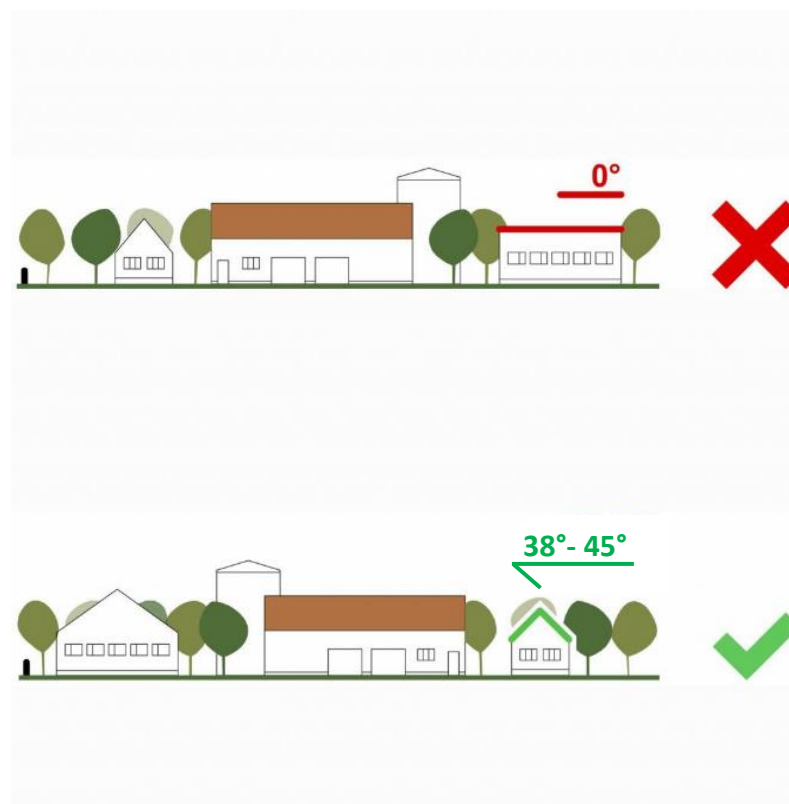

TETŐHAJLÁSSZÖG

Ajánlás:

A településrészen a meglévőkhöz hasonló tetőhajlásszögű, magastetős új épületek tervezése javasolt. A 35-45° közötti hajlásszög illeszkedik a településrész képébe leginkább.

Jelentősen eltérő hajlásszög alkalmazásakor az utcakép, ill. a telephely képe nem egységes. Magastetős épületek közé kevésbé illik az alacsony hajlásszögű, vagy lapostető. Ugyanez fordítva is igaz.

JÓ PÉLDÁK – ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

épületek, építészeti részletek (ajtók, ablakok, tornácok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés), kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

Polgárvárosias településrész lakóépületének sikeres felújítása, az eredeti vakolatdíszek, ablakkeretek megőrzésével. A homlokzaton használt színek visszafogott, pasztell árnyalatúak, ehhez színben passzoló terméskővel burkolt lábazat tartozik. A nyílászárók cseréje még nem történt meg, ezeknek a homlokzathoz színben illő cseréje lenne kívánatos. Az épület új funkciót kapott, apartmanházként használják, az ezt hiedő felirat színben illeszkedik a homlokzathoz.

Polgárvárosias városközpont kétszintes épületének sikeres homlokzati felújítása. A homlokzat alapszíne világos, a lábazat egy árnyalattal sötétebb, a vakolatarchitektúrák fehér színnel vannak kiemelve. A nyílászárók színe illeszkedik a homlokzat többi színéhez. A földszinti üzletek reklámfeliratai a homlokzathoz illő kivitelben készültek.

Régi polgári ház felújításának pozitív példája ez az épület, mely számos jó építészeti részletet hordoz. A nyílászárók megőrizték az eredeti osztásrendjüket, és az ablakok feletti vakolatdíszek is részben helyre lettek állítva. Az épület homlokzatán földszíneket használtak, melyhez a kőből rakott lábazat jól illeszkedik. A tető fedése szintén követi a hagyományokat, terrakotta színű agyagcserép. A tetőn található bevilágítókat a tető színével harmonizáló fémlappal sikerült megújítani. Az épület falához csatlakozó kerítés színében harmonizál a homlokzat színével, továbbá megfelel a TAK elvárásainak, vakolt oszlopos, lábazatos, fém betétmezőkkel, mely kellő mértékben engedi láttatni a kertet.

Régi oldaltornácos lakóház megújításának egyik pozitív példája Rudabányácskán. Az épület bár új funkciót kapott, vendégházként működik, megőrizte eredeti karakterét. A hófehér vakolatú homlokzathoz sötétzöld nyílászárók tartoznak, melyet vakolatdíszítés keretez. A tetőcserep terrakotta színű, a lábazat barna árnyalatú. A tornácot látszó gerendák fedik, a tornác mellvédje szintén zöldszínű. Az udvar térkővel burkolt, színben harmonizál a ház többi elemével. A kerti növénykiültetések és az ablakba kihelyezett muskátlik kellemes környezetet teremtenek az ide érkező vendégek számára. A lábazatos kovácsoltvas kerítés áttört kivitelben készült. A homlokzaton egyedi készítésű táblák találhatóak. Az épület energetikailag is modernizált, az áramellátást napelemek segítik.

Régi nyeregtetős lakóház sikeres felújításának egyik példája Károlyfalváról. Az épület az átalakítások után is megőrizte fontosabb karakterjegyeit az utcafronti ablakokkal, a homlokzati vakolatdíszítésével és a tetőbevilágító nyílásával együtt. A homlokzat letisztult, a klasszikus fehér szín az uralkodó, a vakolat, a nyílászárók, és a zsalugáter is szintén fehérek. Az épület átalakítása során a tetőtér beépítésre került, továbbá L alakban egy garázssal bővült. A tetőcserép színe visszafogott, szürkés-barna, környezetbe illő. Az udvar nagy része természetes kővel burkolt. A zöldfelületet az oldalhatár mentén és az épület előtt kialakított zöldsávok alkotják. Az oldaltornác számos pozitív előnyt nyújt, árnyékol, véd az esőtől, emellett akár a tűzifa tárolására is alkalmas lehet. A kovácsoltvas kerítés szintén fehér színű, áttört, mely megfelelő mértékben enged beltekintést az udvarra.

Családi ház, fedett bejárati előtérrel, világos színű vakolt homlokzattal és ehhez színben illő oszlopos, fa lécbetétes kerítéssel. Az aranytölgy színű nyílászárók jól harmonizálnak a kerítés léceinek világosbarna színével. Az épület fedése terrakotta színű agyagcserép, mely jól illeszkedik a ház többi eleméhez. Az utcáig kifutó térburkolat sárgás-vöröses színeivel szintén megfelelően passzol a többi elemhez. A kerítés kellő mértékben enged betekintést a kertre, így azt érvényesülni hagyja az utcaképben.

Földszintes, családi ház, térben előretolt garázzsal, mely térburkolattal csatlakozik az utcához. Az épület különböző elemei harmonikusan illeszkednek egymáshoz. A világos árnyalatú homlokzathoz egy kontrasztos, sötét színű tetőcserép tartozik. A tetőcserép az aranytölgy színű nyílászárókkal is harmonizál. Az épület homlokzatán megjelenő zsalugáterek kedvező megoldást nyújtanak az árnyékolásra. A kerítés részben átlátható, terméskővel burkolt, kovácsoltvas betétmezőkkel, az oszlopokat lefedő cseréppel.

Kortárs anyaghasználatú családi ház, melynek arculatán a fehér vakolt felületek és a sötét nyílászárók, illetve tetőcserép kontrasztja, ami meghatározó. Az épület kerítés nélkül, szabadon csatlakozik az utcához, a kert drótkerítéssel van lehatárolva. A homlokzat meghatározó eleme az üveg mellvédű emeleti erkély, mely alatt így fedve lehetett kialakítani a bejáratot. Az épület előkertje örökzöld növényeivel és a hozzá tartozó szürke térkőburkolattal pozitív elemei az utcának.

A népi hagyományok továbbélése, a tornác kialakításának modern formái figyelhetők meg ezeken az épületeken. Az előbbi épületen a tornác az épület oldalán, szögletes, a másikon az utca felől, íves formában jelenik meg. Mindkét ház homlokzatára az egyszerű szín és anyaghasználat jellemző, fa anyagú, valós tagozatokkal osztott üvegezésű nyílászárókkal, terrakotta sík cserépfedéssel.

Kortárs családi ház csonka kontytetővel. Az épületre a visszafogott színvilág jellemző: világos színű vakolt felületek a homlokzaton és a kerítésen, sötétebb árnyalatú tetőcseréppel, fehér nyílászárókkal. Az épület utcafronti részén a homlokzat fülkeszerűen van kialakítva. Az L alakú épület két végén lévő erkély is meghatározó az utcaképben, kialakításuk illeszkedik az épület többi eleméhez. A kerítés épített részét sövény egészíti ki, ezzel természetes határt létrehozva. Az épület oldalában egy félig nyitott, félig fedett terasz került kialakításra, korláttal körülvéve. A kertben világos, a homlokzattal jól harmonizáló térkő burkolat van, mellette kavicsszórású sávval. Az épített környezet mellett a zöldfelületet cserjék, fák és gyepek alkotja, sziklakerti elemekkel.

Sátortetős ház felújításának előremutató példája ez az épület. A homlokzat semleges színárnyalata jól harmonizál a terrakotta színű tetőcseréppel, a sötétebb árnyalatú lábazattal és a világos nyílászárókkal. A kerítés bár nem lett felújítva, de színében ez is illeszkedik az épülethez, az áttört jellege szerencsés, látni engedi a homlokzat teljességét és az előkertet is.

Szintén egy jó példát láthatunk a sátortetős kockaház sikeres felújítására. Visszafogott színhasználat és az egyszerűség jellemzik az épületet. A kerítés anyaghasználata és színvilága illeszkedik az épülethez és megfelel a TAK iránymutatásainak. Az épülethez utólagosan lett hozzáépítve egy oldaltornác, fa oszlopokkal és mellvéddel.

Széphalom, Kazinczy Ferenc otthona és sírja révén, egyik legjelentősebb történeti, irodalmi emlékhelyünk, eszmei és szimbolikus értékeinek köszönhetően nemzeti zarándokhely. A nyelv művelés, az elhivatott szellem, az emberi kiállás példájával megjelölt hely. A Kazinczy Emlécsarnok előtti tisztás évtizedek óta nyelv művelő rendezvények, ünnepségek helyszíne. Ezek a rendezvények kapcsolták össze Széphalom történeti és jelenkori szerepét, erre épült a gondolat: Széphalom, a Kazinczy emlékkert adjon otthont a magyar nyelv történetével és jelenével foglalkozó új múzeumnak, nyelvi műhelynek. Nagy kihívás volt, e történetéből eredően egy korhoz kötődő helyen, hagyományaihoz hű és méltó módon fejleszteni úgy, hogy a ma nyelvén szóljon, s mégis képes legyen megidézni a hely szellemét.

A múzeumban három kiállítótér, könyvesház, szemináriumi terem, valamint egy hangversenyek, kulturális találkozók, irodalmi estek megrendezésére alkalmas előadótér kapott helyet és múzeumként értelmezhető, átmeneti tér a történeti kert is. Ez megfelel a felvilágosodás kora eszméinek, melyek hatása alatt maga Kazinczy is nagy gondot fordított kedves kertjének kialakítására. Írók, költők, a nyelv művelés Halhatatlanjai mellett áll itt apránként a világ nagy nyelvcsaládjait bemutató Nyelvcsaládfa-liget. Egyedülálló vonzása, tanító szerepe különösen fontos Európának ezen a mindig sokszínű élettel teli, sok nemzetiség lakta táján.

Épült az „Összefogással Tokaj-Hegyalja Világörökségéért „ R.O.P. támogatásával, a B.A.Z. Megyei Önkormányzat megbízásából. Tervezője Radványi György DLA Ybl díjas építész.

A kertvárosi lakóterületek egyik meghatározó közösségi tere a Piac tér és az itt található városi piac. Az épület modern formái terméskő és fa homlokzattal párosulnak. Az épület a meredek terepre illesztve áll, két szintes. A felső szint faburkolatú, itt üzlethelységek találhatóak, a nyílászárók hosszúkásak, míg a földszinti rész homlokzata terméskővel burkolt, oldalt kisebb méretű, négyzetes ablakokkal, az árusítóhelyek felől üvegtéglából rakott nagyméretű ablakokkal. A fedett terek tartószerkezete fémváz, üvegtetővel és üveg mellvéddel. Városi piac - Piac-tér térrendezése nagy jelentőségű lépés volt a település életében, Ács Tamás, Plébán Mihály építészek, Fundamentum Kft. terve alapján készült 2010-ben.

JÓ PÉLDÁK – SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

A település arculatának kialakításában nagy szerepe van az utcák megjelenésének. Az utcaképet nagymértékben meghatározza a hirdetőtáblák, reklámfelületek megjelenésének módja. Ezeknek a tábláknak a célja elsősorban a figyelemfelkeltés, ezért sokszor élénk színekkel vagy túlzottan nagy méretű táblák kihelyezésével próbálják ezt elérni. Az információ közlését kreatív módon, a környezethez jobban illeszkedve is megtehetjük.

A település központi részein a reklámhordozók kihelyezésekor törekedjünk arra, hogy az alkalmazkodjon az épület jellemzőihez, anyaghasználatához, színeihez. A település egyéb területein csak a szabályozás szerinti reklámhordozó helyezhető el, itt szintén elengedhetetlen a megfelelő anyaghasználat.

Az egységesen megtervezett tájékoztató táblák a település arculatának pozitív megjelenését segítik. Az egyedien kialakított, fa vagy fém oszlopokon álló hirdető, -információs táblák gazdagítják a település képét. A következőkben néhány pozitív példát mutatunk be hirdető és információs táblákra, az épület homlokzatán megjelenő feliratokra, reklámokra, cégérekre, melyek illeszkednek az adott épület homlokzatához, stílusához, illetve az adott városrész karakteréhez.

Egyedi kialakítású cégérek, üzletfeliratok, melyek megfelelően illeszkednek az épületek homlokzatához

Az igényes, rendezett utcaképhez hozzátartozik, hogy hogyan jelennek meg a különböző feliratok, jelzések az épületek homlokzatán. A feliratok megtervezésekor törekedjünk a homlokzat színével harmonizáló betűszín választásra. A felirat stílusa, betűtípusa, sajátos kialakítása figyelemfelkeltő, magára vonzza a tekintetet.

Az egyedi készítésű utcanévtáblák szintén gazdagítják az adott utca arculatát, melyek egyfajta önkifejezési eszközöként is szolgálnak. Nem javasoljuk azonban a ríkító, színében, anyagában és formájában nem odaillo táblák használatát. Ajánlott a természetes alapanyagokból készült, az épület homlokzatával harmonizáló táblák kihelyezése.

Környezetéhez illő árusító pavilon a Kossuth téren

Az igényes, környezethez illő utcabútorok, világító testek gazdagítják a köztereket

Kerékpártárolók különböző kialakításai

Buszmegálló a főutcán

Különböző kerti építmények pozitív kialakításának példái: szeméttárolók rejtett kivitelben, filagória, kocsibeálló és kerti kutak

MŰSZAKI BERENDEZÉSEK, TÁBLÁK ELHELYEZÉSE

Az épületeken megjelenő műszaki berendezések (parabola antenna, légkondicionáló berendezések, napelemek, napkollektorok stb.), reklámtáblák nagyban befolyásolják az utca képét, ezért nem mindegy hova és milyen minőségben kerülnek elhelyezésre.

Ajánlás:

A műszaki berendezések utcafronton, illetve homlokzaton való elhelyezését kerülni kell, helyette válasszunk nem frekvenciált helyet, ahol kevésbé zavaró a látványuk. Légkondicionáló, parabola antenna elhelyezésére például alkalmas lehet az erkély, loggia vagy az épület hátsó, oldalsó fala.

Az alternatív energiaforrások használata háztartásunkban pozitív és támogatandó. Ügyeljünk arra, hogy a napelemek lehetőleg egységes felületet képezzenek, ne foltszerűen telepítsük őket. A napelemek tartószerkezetét lehetőség szerint a tetőcserép színével harmonizálva valósítsuk meg.

Sajátos építményfajták, vonalas létesítmények (közlekedési, hírközlési, közmű- és energiaellátási, vízellátási és vízgazdálkodási létesítmények) elhelyezésükor javasoljuk az erre vonatkozó jogszabályok betartásán túl az illeszkedés elvét szem előtt tartani. Lehetőség szerint a közműveket a föld alatt vezessük be az épületbe, ha szükséges az épület oldalfalán vezessük a kábeleket, csöveket, ahol kevésbé zavarják a látványt.

Reklámtáblák, cégérek, hirdetőfelületek elhelyezésekor vegyük figyelembe az épület stílusát, korát, ahhoz színben, anyagban harmonizálva illeszkedjünk. Javasolt az épület homlokzatának védelme érdekében az épület falához rögzített konzolos táblák vagy az épület elé kihelyezett álló táblák alkalmazása.

A gépészeti berendezés falra történő kihelyezése településképileg meghatározó, nem esztétikus.

Légvezeték alkalmazásával befolyásoljuk a település képét. Zavaró, nem illeszkedő utcakép jön létre.

A feliratok egységes színhasználata egységes utcaképet alkot.

Oldalkertre néző homlokzaton, erkélyen elrejtve a klíma kültéri egység nem zavaró utcafépi elem

A parabola antenna az épület oldalsó, hátsó falán kevésbé zavaró látványt nyújt

A kerítésfalba süllyesztett villanyóra szekrény nem zavaró, rejtve marad

Napelem elhelyezésének pozitív példája

IMPRESSZUM

SÁTORALJAÚJHELY VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

Sátoraljaújhely honlapcíme: <http://www.satoraljaujhely.hu/>

Sátoraljaújhely email címe: ujhelypmh@t-online.hu

Sátoraljaújhely postai címe: 3980 Sátoraljaújhely, Kossuth tér 5.

Telefon: +36 47 525 100

Polgármester: Szamosvölgyi Péter

Polgármester email címe: polgarmester@satoraljaujhely.hu

Főpítész: Radványi György DLA

Főépítész email címe: radvanyi.gyorgy@chello.hu

megbízásából a kézikönyvet készítette:

Art Vital Tervező, Építő és Kereskedelmi Kft. 4400 Nyíregyháza, Selyem u. 21.

SZERKESZTETTE: Vasenszki-Végh Csilla

SZÖVEG: Radványi György DLA, Végh József, Vasenszki-Végh Csilla

FOTÓ: Vasenszki-Végh Csilla, Végh Csongor, Jambrik Imre, Szoboszlai Marcell (légifelvételek)

GRAFIKAI TERVEZÉS: Vasenszki-Végh Csilla, Lechner Tudásközpont mintasablonjának felhasználásával

TÉRKÉP: Hegedűs Zsolt

Sátoraljaújhely, 2019.

Felhaszált források:

Építészeti útmutató ábrái: Lechner Tudásközpont

Magyarszéphely településképi arculati mintakézikönyv

Adatszolgáltatások: Aggteleki NPI,

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Miskolci Járási Hivatala, Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya

Irodalomjegyzék:

Csorba Csaba: Sátoraljaújhely városkönyve, Sátoraljaújhely Város Önkormányzata, 2012.

Fehér József: Sátoraljaújhely lexikona, Kazinczy Ferenc Társaság, Sátoraljaújhely, 2001.

Kováts Dániel: Sátoraljaújhely helynevei és történeti topográfiája, Sátoraljaújhely Város Önkormányzata, 2008.

Takács Norbert: Sátoraljaújhely képes levelezőlapokon, Sátoraljaújhely Város Önkormányzata, 2011.

Tringli István: Magyar Várostarténeti Atlasz 2. – Sátoraljaújhely, MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 2011.

Alátámasztó munkarész Sátoraljaújhely Értékkataszter_településképi helyi védelem 20191128 - Sátoraljaújhely Város Önkormányzat Képviselő-testületének Sátoraljaújhely Építési Szabályzatáról szóló 8/2005. (V.2.) önkormányzati rendelet III. sz. mellékletében felsorolt helyi védelmi jegyzékhez

Internetes források:

<http://dohanymuzeum.hu/satoraljauihelyi-dohanygyar>

http://epa.oszk.hu/02900/02940/00047/pdf/EPA00000_zmimuzsa_2012_3_097-100.pdf

<http://karolyfalva.freeweb.hu/>

<http://karolyfalva.freeweb.hu/falutort/kronika.htm>

http://karolyfalva.freeweb.hu/targyi_neprajz/epitett_korny.htm

<http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0026/7.html>

<http://muemlekem.hu/>

<http://nyelvmuzeum.net>

<http://nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitasaink/85-kazinczy-emlekcsarnok>

<http://petofirefi.tirek.hu/>

<http://web.okir.hu/sse/?group=TIR>

<http://www.gotokaj.hu/zsolyomkai-pincesor-p-1406.html#prettyPhoto>

<http://www.mme.hu>

<http://www.pincefalvak.hu/pincesor/162-karolyfalva>

<http://www.satoraljauihely.hu/>

http://www.satoraljaiuhely.hu/files/letoltesek/onkormanyzat/egyebdokumentumok/Megalapozo_vizsgalat_IVS_2015.pdf
<http://www.tokajivilagorokseg.hu>
<http://www.zrva.hu/sip.html>
https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/TERESFORMA_1929/
https://hu.wikipedia.org/wiki/A_Magyar_Nyelv_M%C3%BAzeuma
https://hu.wikipedia.org/wiki/Czigler_Gy%C5%91z%C5%91
<https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1rolyfalva>
https://hu.wikipedia.org/wiki/Kotsis_Iv%C3%A1n
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Rudab%C3%A1ny%C3%A1cska>
https://hu.wikipedia.org/wiki/S%C3%A1toralja%C3%BAjhelyi_v%C3%A1r
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A9phalom_\(telep%C3%BCI%C3%A9s\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A9phalom_(telep%C3%BCI%C3%A9s))
https://hu.wikipedia.org/wiki/Tokaji_borvid%C3%A9k
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Waldbott-kast%C3%A9ly>
<https://mapio.net/s/62960187/>
<https://mapire.eu>
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600485.kor>
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800139.TV>
<https://www.google.com/maps/place/S%C3%A1toralja%C3%BAjhely/>
<https://www.kozterkep.hu/>